T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İNŞACI KURAM BAĞLAMINDA AZINLIKLARIN DIŞ POLİTİKA ALGISI: İSTANBUL YAHUDİLERİ ÖRNEĞİ

ALİ YILDIZ

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ DENİZ EROĞLU UTKU

EDİRNE 2019

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

...ULUSLARARASI İLİŞKLER...ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI İLİŞKLER...PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

...ALİ YILDIZ..... tarafından hazırlanan İnsacı Kuran Bağlamda Azınlıkların Dış Politika Algıları İstanbul Yahudilerinin örneği Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 19-6 maddeleri uyarınca ...11.01.2019..... günü saat ...13.30..... 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin *...Kabulüne..... **OYBİRLİĞİ/~~OYÇOKLUĞU~~** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Dr. Dena Eroğlu UTKU	Kabul Edilmesi	[signature]
Prof. Dr. Sibel Turan	kabul edilmesi	[signature]
Dr. Gökhan ALDAYRAK	Kabul	[signature]

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

Referans No	10229553
Yazar Adı / Soyadı	ALİ YILDIZ
T.C.Kimlik No	62137304062
Telefon	5432030415
E-Posta	aliyildiz1881@gmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	İnşacı Kuram Bağlamında Azınlıkların Dış Politika Algısı: İstanbul Yahudileri Örneği
Tezin Tercümesi	Foreign Policy Perceptions of Minorities In The Context of Constructive Theory: Jews of Istanbul
Konu	Siyasal Bilimler = Political Science ; Uluslararası İlişkiler = International Relations
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Bilim Dalı	
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2019
Sayfa	99
Tez Danışmanları	DR. ÖĞR. ÜYESİ DENİZ EROĞLU UTKU
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	İnşacı Kuram = Constructive Theory Kimlik İnşası = Identity Construction İstanbul Yahudileri = Jews of Istanbul

12.01.2019

İmza:.....

Tezin Adı: İnşacı Kuram Bağlamında Azınlıkların Dış Politika Algısı: İstanbul Yahudileri Örneği

Hazırlayan: Ali YILDIZ

ÖZET

Bu incelemenin amacı, İstanbul Yahudileri'nin İnşacı Kuram bağlamında Türkiye – İsrail ilişkilerine yönelik algılarını ortaya koymaktır. Bu bağlamda ilk olarak İnşacı Kuram derinlemesine ele alınmış ve çalışma için önemi ortaya konulmuştur. İkinci olarak İstanbul Yahudileri'nin Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze, kimlikleri üzerinde etkili olan önemli olaylar incelenmiştir. Burada Yahudilerin, Cumhuriyet'in farklı dönemlerinde farklı kimlik algısına ve stratejisine sahip olduğu vurgusu yapılmıştır. Son olarak Yahudi toplumundan sekiz kişi ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu bağlamda öncelikle İstanbul Yahudileri'nin kimlik inşa süreçleri detaylı analiz edilmiş, ardından inşa edilen bu kimliğin Türk Dış Politikası üzerindeki algısı ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İnşacı Kuram, İstanbul Yahudileri, Kimlik İnşası.

Name of thesis: Foreign Policy Perceptions of Minorities In The Context of Constructive Theory: Jews of Istanbul

Author of thesis: Ali YILDIZ

ABSTRACT

The purpose of this investigation is to determine the perception of the Jews of Istanbul in the context of Constructive Theory for Turkey – Israel relations. In this context, firstly Constructive Theory was discussed in depth and determined the importance for study. Secondly, important events affecting the identity of Istanbul Jews were examined from the foundation of the Republic to the present. Here, it is emphasized that Jews have different identity perception and strategy in different periods of the Republic. Finally, in-depth interviews were conducted with eight people from the Jewish Community. In this context, firstly identity construction processes of Istanbul Jews were analysed in detail and then the perception of this identity was constructed on Turkish foreign policy.

Keywords: Jews of Istanbul, Constructive Theory, Identity Construction

ÖNSÖZ

Başta bu çalışmanın ortaya çıkmasında desteğini hiçbir zaman esirgemeyen danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Deniz Eroğlu Utku'ya, görüşmeyi kabul eden İstanbul Yahudi Cemaati üyelerine, fikirleri ile yanımda olan hocalarım ve arkadaşlarıma, son olarak maddi ve manevi açıdan desteklerini hayatımın her anında hissettiren değerli aileme teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **İ**

ABSTRACT ..... **İİ**

ÖNSÖZ ..... **İİİ**

İÇİNDEKİLER ..... **İV**

KISALTMALAR ..... **Vİ**

1. GİRİŞ **1**

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR TARAMASI **3**

2.1. Giriş **3**

2.2. İnşacı Kuram'ın Düşünsel Kökenleri ve Uluslararası İlişkilere Girişi **4**

2.3. İnşacı Yaklaşımların Temel Varsayımları **9**

2.4. Farklı İnşacı Yaklaşımlar **18**

2.4.1 Epistemolojik ve Metodolojik Kabulleri Bağlamında Ortaya Çıkan İnşacı Yaklaşımlar 18

2.4.2 Analiz Düzeyi Tercihleri Bağlamında Ortaya Çıkan İnşacı Yaklaşımlar ... 23

2.5. Sonuç **25**

2.6. Literatür Taraması **26**

2.6.1 Türkiye Yahudileri ve Azınlık Çalışmaları 26

2.6.2 Algı Çalışmaları 30

2.6.3 İnşacı Kuram Çalışmaları 31

3. İSTANBUL YAHUDİLERİ'NİN TARİHSEL ARKA PLANI **33**

3.1. Giriş **33**

3.2. Yahudiler'in Tarihsel Olarak Türklerle ilişkileri ve Türk Topraklarındaki Varlıkları **34**

3.3. Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Kimlik İnşa Sürecinde Etkili Olan Önemli Olaylar **38**

3.3.1 1934 Trakya Olayları 38

3.3.2 1941 Yirmi Kur'a Nafıa Askerleri 41

3.3.3 1942 Varlık Vergisi Kanunu'nun Çıkarılması 42

3.3.4 6 – 7 Eylül Olayları 43

3.3.5 500. Yıl Vakfı'nın Kuruluşu ve Türkiye Yahudileri Üzerindeki Etkisi 44

3.4. Sonuç **46**

4. YÖNTEM 48
4.1. Giriş 48
4.2. Araştırmanın Deseni 50
4.3. Veri Toplama Yöntemi 52
4.3.1 Görüşme 52
4.4. Veri Analiz Yöntemi 56
4.5. Etik 58
4.6. Geçerlik ve Güvenirlik 58
4.6.1 Nitel Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik Stratejileri 60
4.7. Çalışmanın Kısıtları ve Sınırlılıkları 63

5. SAHA ÇALIŞMASI VE BULGULAR 64
5.1. Giriş 64
5.2. Kimlik İnşa Süreci 64
5.2.1 Kimlik ve Kültür Tanımlamaları 65
5.2.2 Tarihsel Geçmişin Etkisi 68
5.2.3 Sosyal İlişkiler ve Toplumsal Baskı 70
5.2.4 Devletin Eğitim Politikaları 73
5.2.5 Yahudilerin Beklentileri 74
5.3. İstanbul Yahudileri'nin Dış Politika Algısı 75

6. SONUÇ 78
7. KAYNAKÇA 83
8. EKLER 91

KISALTMALAR

A.g.e.: Adı Geçen Eser

A.g.m.: Adı Geçen Makale

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

Gös. Yer.: Gösterilen Yer

M.Ö.: Milattan Önce

M.S.: Milattan Sonra

S.T.K.: Sivil Toplum Kuruluşu

1. GİRİŞ

Bu çalışma, Türkiye'de azınlıkların dış politika algısını, özel olarak da İstanbul Yahudilerinin algılarını birinci el kaynaklara dayanarak incelemeyi amaçlamıştır. Yahudiler Türkiye'de resmi azınlık statüsünde olan gruplardandır[1]. Beş yüz yıldan fazla Türk topraklarında varlık sürdüren İstanbul Yahudilerinin genel olarak Türk Dış Politikası, özel olarak Türkiye – İsrail ilişkilerine yönelik algılarını inceleyecektir. Türklerle Yahudilerin ilişkileri Büyük Selçuklu İmparatorluğu'na hatta daha eski tarihlere kadar götürülebilir. Bu çalışmanın çerçevesi Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar olan süreci kapsamaktadır. Yahudiler bu dönemden itibaren yaşadıkları olaylar çerçevesinde farklı kimlik algılamaları ve stratejileri geliştirmişlerdir. Çalışma, yaşanan bu tarihsel arka plan üzerinden, İstanbul Yahudileri üzerindeki algı değişimlerini İnşacı Kuram bağlamında ele alacaktır. Kuramsal alt yapı ve tarihsel arka planın açıklanmasının ardından, İstanbul Yahudileri ile yapılan derinlemesine mülakat verileri analiz edilerek adı geçen grubun Türk dış politikasına yönelik algıları ortaya konulacaktır.

Literatür taraması hem İnşacı Kuram hem de Türkiye'deki Yahudiler üzerine yapılan çalışmaları incelemiştir. İlk olarak Türkiye'de Yahudiler üzerine yapılan araştırmalar bağlamında gerçekleşmiştir. Türkiye'de Yahudiler üzerine yapılan araştırmaların genelde tarihsel arka plan üzerine yapıldığı görülmüş az da olsa kimlik inşası üzerine yapılan çalışmalarla da karşılaşılmıştır. Bunun yanı sıra İnşacı Kuram çalışmalarının Türkiye'deki geçmişi yenidir. İnşacı Kuram'a yönelik çalışmalar büyük oranda, bu kuramın ne olduğunu anlatmaya yönelik ortaya konulmuş ancak son dönemlerde dış politika çalışmalarında kullanıldığı da görülmüştür. Keza algı çalışmaları da Türkiye'de çok sınırlıdır. Bu bağlamda Türkiye'de azınlık bir grup olan İstanbul Yahudilerinden, derinlemesine mülakatlarla toplanan veriler, tarihsel arka plan ve İnşacı Kuram zemininde incelenecektir. Alandan toplanan birincil el

[1] Türkiye azınlık resmi statüsünü Lozan Anlaşması (1923) ile sınırlı tutmuş, yalnızca gayrimüslimler için (Ermeniler, Museviler ve Rumlar) bu statüyü tanımıştır. Diğer gruplar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Oran, 2005.

kaynakları analiz ederek ve böylelikle dış politika algısını ortaya koyarak uluslararası ilişkiler disiplinine katkı sunacaktır.

Yukarıdaki amaçlara ulaşmak adına izlenecek yol haritasından bahsetmek yerinde olacaktır. Birinci bölümde İnşacı Kuram ve Literatür Taraması ele alınacaktır. Uluslararası İlişkiler çalışmalarında her ne kadar Realizm, Neo – Realizm, Liberalizm, Neo – Liberalizm gibi rasyonalist kuramlar etkili olsa da soğuk savaş sonrası ortaya çıkan birey, toplum, Sivil Toplum Kuruluşları (STK), uluslararası örgütler gibi devlet dışı aktörlerin, dış ve iç politikadaki etkilerini açıklamakta zorlanmışlardır. Bu bağlamda bu çalışma, birey ve toplum algısına önem veren bir algı çalışması olduğu için kuramsal çerçevede İnşacı Kuramın varsayımları, çeşitleri ve bu çalışma için önemi derinlemesine analiz edilecektir. Ardından çalışmada yararlanılan kaynaklar literatür taraması bölümünde incelenecektir. Böylece hangi çalışmadan nasıl yararlanıldığı ortaya konulmakla beraber bu çalışmanın alanda doldurduğu boşluk da ortaya çıkacaktır.

İkinci bölümde, Türkiye Yahudilerinin tarihsel arka planı anlatılacaktır. İlk olarak Yahudilerin Anadolu'daki geçmişleri ve Türklerle ilk temaslarına değinilecek olup, İspanya ve Portekiz'den Osmanlı'ya gelen Yahudilerin uzak tarihsel arka planı kısaca ele alınacaktır. Böylece Yahudilerin Anadolu'daki köklü varlıkları ve diğer Türk devletlerindeki yaşamları açıklanacaktır. Ardından çalışmamızın kapsamı dahilinde Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kimliklerini inşa eden önemli tarihi olaylar anlatılacaktır.

İnşacı Kuram ve tarihsel arka plan ile çalışmanın zemini oluşturulduktan sonra üçüncü bölümde, çalışmanın yöntemi açıklanacaktır. Bu bağlamda ilk olarak, nitel araştırmanın ne olduğu, bu çalışmayla uyumu, nitel araştırmanın özellikleri anlatılmıştır. Ardından hangi veri toplama tekniklerinden yararlanıldığı, görüşmenin ne olduğu, avantajları ve dezavantajları ele alınmıştır. Daha sonra çalışma için hangi veri analiz yönteminin kullanılacağı derinlemesine incelenmiş ve son olarak bir çalışmanın bilimsellik koşulu olan çalışmanın etiği, geçerlik – güvenirliği, kısıtlar ve sınırlıkları ortaya konulmuştur.

Yapılan analiz ile öncelikle katılımcıların kendilerini nasıl tanımladıkları ortaya konulmuştur. Katılımcılar kendilerini Türk veya Türkiye vatandaşı bir Yahudi olarak tanımlamışlardır. Katılımcıların şikâyet ettiği ilk nokta geniş toplum tarafından kendilerinin İsrail vatandaşı olarak algılanmasıdır. İsrail ile Yahudi arasındaki farkın tam olarak anlaşılamadığını belirtmektedirler. Türkiye – İsrail ilişkilerine yönelik algıları ise bu ilişkinin Filistin sorunu temeline oturtulduğudur. Katılımcılar Türkiye – İsrail ilişkilerinin Filistin sorunundan kurtarılması gerektiğini düşünmektedir. Onlara göre Filistin sorunu ayrıca ele alınmalıdır ve Filistin sorununun çözülmesi, ancak taraflara eşit mesafede yaklaşılarak, arabuluculuk yapılması ile mümkün olacaktır.

Kuramsal çerçeve ve literatür taramasına geçmeden önce belirtilmesi gereken son nokta, bu çalışmanın Türkiye- İsrail ilişkilerine yönelik bir analiz olmadığıdır. Son on altı yıl içerisinde Türkiye – İsrail ilişkileri , çeşitli olaylar (Davos Krizi 2009, Alçak koltuk krizi 2010, Mavi Marmara olayı 2010) ve Türkiye'nin bölgesel faaliyetleri olan sınır ötesi harekatlar çerçevesinde şekillenmiştir. Çalışmanın amacı bu olayları incelemek değil, katılımcıların bu ilişkilere yönelik algılarında inşa edilen kimliğin etkisini keşfetmek olacaktır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Giriş

Bu çalışma, İnşacı Kuram bağlamında İstanbul Yahudileri'nin politika algılarını inceleyecektir. Beş yüz yıldan fazla Türk topraklarında yaşamış ve bir Türk kimliği inşa etmiş bu topluluğun, Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar yaşadıkları olaylar çerçevesinde oluşan düşünce ve algılarının, kimlik inşa sürecindeki etkisi, kendilerini nasıl tanımladıkları, var olan çift kimlikleri (Türk ve Yahudi kimliği) bağlamında çıkarlarını nasıl tanımladıkları ve inşa edilen bu kimliğin Türk dış politikasına yönelik algısını araştırmayı hedeflemektedir.

İleride detaylı bir biçimde görüleceği üzere klasik Uluslararası İlişkiler kuramları düşünce ve algıların önemini göz ardı ederek kuramsal çerçevelerinin dışında bırakmıştır. Soğuk savaş sonrasında, devletin iç politikası ve uluslararası

politikada mikro grupların, algıları ve bu algılar ile inşa ettikleri kimlikleri önem kazanmıştır. Realizm, Neo-Realizm, Liberalizm, Neo-Liberalizm gibi geleneksel Uluslararası İlişkiler kuramları ortaya çıkan bu yeni tartışma konularını açıklayamamıştır. Bu nedenle çalışma, aktörlere ait ortak düşünce ve algıların, dış politika ve Uluslararası İlişkilerdeki önemini ortaya koymayabilmek için devletin içindeki mikro grupları görebilen, o grupların algısının, kimliklerinin, çıkarlarının inşa edici ve dönüştürücü etkisine önem veren, İnşacı Kuram zeminine oturtulacaktır.

Bu bağlamda ilk olarak İnşacı Kuram'ın düşünsel köklerine değinilecek ve Uluslararası İlişkiler'de nasıl yer edindiğine bakılacaktır. Ardından İnşacı yaklaşımlar arasındaki farklılıkları göz ardı edilerek, ortak varsayımları ortaya konulacaktır. Son olarak İnşacı yaklaşımlar arasındaki farklılıklar ortaya konulacaktır. Böylece uluslararası ilişkilerde düşüncelerin ve algının önemini işaret edilerek, azınlıkların dış politika algısına yönelik olan bu çalışmanın önemini vurgulanacaktır.

2.2. İnşacı Kuram'ın Düşünsel Kökenleri ve Uluslararası İlişkilere Girişi

İnşacı Kuram, 1980'li yıllardan itibaren Uluslararası İlişkiler disiplininde yer edinmeye başlamış ve kısa bir süre içerisinde alanda ses getirecek önemli çalışmaların kuramsal zeminini oluşturmuştur. Bu noktada belirtilmesi gereken önemli husus, İnşacılığın Uluslararası İlişkiler disiplinine ait özgün bir kuram olmadığıdır. Bu kuramın etkisi, Uluslararası İlişkiler gibi birçok sosyal bilim disiplininde görülmektedir. Fikri zeminini, bilim felsefesi ile sosyal teoride karşımıza çıkan çeşitli düşüncelerin oluşturduğunu söyleyebiliriz. İleride daha detaylı ele alacağımız üzere, İnşacı Kuram yekpare bir yaklaşım değildir. İçerisinde analiz düzeyi, metodolojik – epistemolojik tercihler ile düşünsel zemini bağlamında ortaya çıkmış farklı İnşacı yaklaşımlar barındırır.

İnşacı Kuram'ın içerisindeki farklılığa rağmen, asıl vurguladığı nokta sosyal gerçekliğin ve bu gerçekliğe yönelik verilerin inşa edildiği düşüncesidir. Bu nedenle

gerçekliğin inşa edilmesinde etkili olan verilerin, aktörlerin ve sistemin önemine vurgu yapan ve içinde farklı varsayımlar barındıran bir sosyal kuramdır.[2] Detaylı bir biçimde ele almadan önce fikir oluşturması bağlamında İnşacı Kuram yaklaşımının, içinde bulunduğumuz sosyal gerçekliğe ve bu sistem içerisinde edindiğimiz bilgiye yönelik felsefi temellerine bakacak olursak; ilk olarak sosyal gerçeklik ve bilginin öznelerarası[3] yönüne, bir başka deyişle etkileşim süreci ile ortak anlayışların ortaya çıkmasına, ikinci olarak bu ortak toplumsal fikirlerin inşa edici boyutuna, son olarak aktör ve sistemin karşılıklı olarak birbirini inşa ettiğine (yapılanma kuramı) yönelik felsefi görüşlerden yararlanmaktadır.[4] Bu fikirler çerçevesinde, İnşacı Kuram'ı savunanların ontolojik tartışma içerisindeki konumlarını şu şekilde belirtebiliriz; sosyal gerçekliği var eden temel yapıların maddi öğelerden ziyade, o maddi öğelere anlam veren ortak fikirler, algılar ve bu bağlamda ortaya çıkarılmış kural ve normlar olduğunu savunurlar. Hatta sistem içerisindeki aktörlerin kimlikleri ve bu kimlikler bağlamında tanımlanmış çıkarları da yukarıda bahsettiğimiz öznelerarası anlamlar, ortak kabuller ve algılar gibi aktörlerin hem birbirileri ile hem de sistem içerisindeki unsurlar ile etkileşimi sonucu inşa edildiğini savunurlar.[5] Kısacası hem bilim felsefesi hem de sosyal teori, İnşacı Uluslararası İlişkiler kuramlarının köklerini oluşturmuştur.

---

[2] Martin Griffiths, Steven C. Roach ve M. Scott Salamon, *Fifty Key Thinkers in International Relations*, Routledge, Second Edition, UK 2009, s. 123; Mustafa Küçük, "Uluslararası İlişkilerde Sosyal İnşacılık", *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Der: Ramazan Gözen, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2016, s. 325 ve s. 329; Birgül Demirtaş, "İnşacılık", *Uluslararası İlişkilere Giriş*, Ed: Şaban Kardaş – Ali Balcı, Küre Yayınları, İkinci Basım, İstanbul 2014, s. 157.

[3] Oblektif olgular aktörün algısının ötesinde varlığa sahiptir. Bu olgulara ilişkin veri, diğer aktörler tarafından test edilebilir. Buna karşın öznel olgular aktörün algısından bağımsız düşünülemez. Aktörden aktöre çeşitlilik gösterir. Bu noktada İnşacılara göre Uluslararası İlişkilere özgü olgular ne objektif olgular kadar gözlemlenebilir, indirgemeci ne de öznel olgular kadar kişiseldir. Uluslararası İlişkiler disiplinine yönelik olgular, aktörler arasındaki ortak anlayışlar bağlamında biçimini kazanmış öznelerarası olgulardır.

[4] Sosyal gerçekliğin inşasının felsefi temelleri üzerine detaylı okuma yapmak için bkz. John R. Searle, *Toplumsal Gerçekliğin İnşası*, Çev: Muhittin Macit-Ferruh Özpilavcı, Litera Yayıncılık, İstanbul 2005; Ludwig Wittgenstein, *Felsefi Soruşturmalar*, Çev: Deniz Kanıt, Totem Yayıncılık, İstanbul 2006; Finn Collin, *Social Reality*, Routledge, London, 1997; Peter L. Berger ve Thomas Luckmann, *The Social Construction of Reality A Treatise in the Sociology of Knowledge*, Penguin Books, Middlesex England 1991; Anthony Giddens, *Central Problems in Social Theory: Action, Structure and Contradiction in Social Analysis*, Palgrave Macmillan, UK 1979.

[5] Bahar Rumelili, "İnşacılık/Konstrüktivizm", *Küresel Siyasete Giriş Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler*, Ed: Evren Balta, İletişim Yayınları, İstanbul 2014, s. 152; Mustafa Küçük, *a.g.e.*, ss. 328 – 331.

Bu noktada Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde bulunan ve İnşacılara fikri zemin oluşturan İngiliz Okulu'ndan da bahsetmek gerekir. Bunlara göre, belli ortak değerleri, kuralları, kurumları, ahlaki normları benimseyen aktörlerin, uluslararası sistemin anarşik yapısına[6] karşın bir "*uluslararası toplum*" var ettiğini savunur. İngiliz Okulu'nun katkısı bununla sınırlı kalmaz. Ayrıca Uluslararası Hukuk, Savaş, Ülkesellik, Egemenlik, Diplomasi ve Güç Dengesi[7] gibi kurumların öneminden bahseder ve bunların uluslararası toplumun inşasındaki rolünü ortaya koymaya çalışır.[8] Metodolojik yönden ise eklektik bir görüntü arz etmektedir. Rasyonalistler tarafından doğa bilimlerinde kullanılan yöntemlerin, sosyal bilimlerde kullanıldığında doğabilecek sorunları ortaya koyar, doğrudan bu yöntemleri benimsemez. Sosyal bir disiplin olan Uluslararası İlişkileri, kurumsal, tarihsel ve yorumsamacı yöntemler ile ele almanın avantajları üzerinde de durur.[9] Bunun yanında fenomenolojik yaklaşım[10] gibi bireyin dünyaya yönelik algısına, fikrine

---

[6] Uluslararası İlişkiler disiplininde anarşik yapı, üst otorite yokluğu durumudur. Bu ortamda aktörlerin çıkar odaklı davranışları, birbirleriyle rekabet ve çatışma içerisinde olmalarına neden olur. Detaylı okuma için bkz. Thomas Hobbes, *Leviathan*, Yapı Kredi Yayınları, Çev. Semih Lin, İstanbul 2016; Kenneth Waltz, *Theory of International Politics*, Addison-Wesley Publishing, 1979; Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations The Struggle for Power and Peace*, First Edition, Alfred A. Knoph, New York 1948; John J. Mearshimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, W.W. Norton, New York, 2001; A. Nuri Yurdusev, "Uluslararası İlişkiler Öncesi", *Devlet Sistem ve Kimlik Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*, İletişim Yayınları, Ed. Atila Eralp, 12. Baskı, İstanbul 2010, ss. 43 – 47; Chris Brown ve Kirsten Ainley, *Uluslararası İlişkileri Anlamak*, Çev. Arzu Oyacıoğlu, 3. Basım, İstanbul 2008, ss. 1-14; Faruk Yalvaç, "Uluslararası İlişkiler Kuramında Anarşi Söylemi", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 8, Sayı 29, Bahar 2011, ss. 71-99.

[7] Bahsettiğimiz kavramlara açıklık getirecek olursak, *Uluslararası Hukuk*, devletler, uluslararası örgütler, devlet statüsünde olmayan örgütlenmiş topluluklar ve bireylerden oluşan uluslararası toplumu düzenleyen kurallar bütünüdür: Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, Turhan Kitabevi, 12. Baskı, Ankara 2013, s. 4-5. *Savaş*, ekonomik ve politik amaçlarını gerçekleştirmek adına iki ya da daha çok devlet arasındaki silahlı mücadeledir: Hüseyin Pazarcı, *a.g.e.*, s. 450. *Ülke*, bir devletin üzerinde söz hakkına sahip olduğu kara, deniz ve hava bölümlerinin tamamıdır. Ülkesellik ilkesi ise, devletin onayı olmaksızın herhangi bir şekilde devlet ülkesinin parçalanamayacağı ve diğer aktörlerin de bu duruma saygı göstermesi gerektiğini ifade etmektedir: Hüseyin Pazarcı, *a.g.e.*, s. 143 – 144. *Egemenlik*, üstün otoritenin herhangi bir kontrol mekanizmasına tabi olmadan karar verme gücünü ifade etmektedir: Hüseyin Pazarcı, *a.g.e.*, s. 148. *Diplomasi*, dar anlamda, diplomatlar vasıtası ile diğer devletlerle gerçekleştirilen iletişim ve görüşmeler olarak tanımlanırken; geniş anlamda, bir devletin dış politikasında diğer devletleri etkilemek için kullandığı siyasal etkileme araçlarını ifade etmektedir: Faruk Sönmezoğlu, *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, Der Yayınları, İstanbul 2012, s. 439. *Güç Dengesi*, gücün rakip aktörler arasında dengeli dağılması ve bu denge ortamında gerçekleştirilen politikalardır: Faruk Sönmezoğlu, *a.g.e.*, s. 810 – 812.

[8] Barry Buzan, *Uluslararası İlişkilerde İngiliz Okulu*, Çev: Haluk Özdemir, Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, İstanbul 2015, ss. 99-112; Bahar Rumelili, *a.g.e.*, s. 153.

[9] Barry Buzan, *a.g.e.*, ss. 21-38; Detaylı okuma için bkz. Hedley Bull, *The Anarchical Society A Study of Order in World Politics*, Third Edition, Published by Palgrave, New York 2002.

[10] Fenomenoloji üzerine detaylı okuma için bkz. Alfred Schütz, *Fenomenoloji ve Toplumsal İlişkiler*, Çev. Adnan Alkan – Seyda Kesikoğlu, Heretik Yayınları, Ankara 2018.

önem veren görüşlerde, algı, fikir gibi zihinsel faktörlerin Uluslararası İlişkilerdeki önemini ortaya koymada İnşacı Uluslararası İlişkiler kuramlarına esin kaynağı olmuştur.

Yukarıda kuramsal temellerini belirttiğimiz İnşacılığın, Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde daha sağlam yer edinmesi ve önemsenmesi; bir taraftan disiplin içerisindeki "*Neo – Neo Tartışması" ve "Üçüncü Büyük Tartışma"*[11] gibi kuramsal tartışmalar diğer taraftan Soğuk Savaş'ın bitmesi gibi küresel değişimler sonucu olmuştur. Bu çerçevede İnşacı yaklaşımlar disiplinde kendilerini pozitivizm – post pozitivizm tartışması çerçevesinde göstermişlerdir. Bu bilhassa disiplindeki ana akım kuramlar olarak kabul edilen Neorealist ve Neoliberal kuramsal yaklaşımların Pozitivist ve Akılcı (Rasyonalist) yönlerinin eleştirilmesi biçiminde kendini göstermiştir.[12] Alanın merkezindeki tartışmalarla harmanlanması, İnşacılığı diğer disiplinlerden kopyalanmış bir yaklaşım olmaktan çıkarmış, Uluslararası İlişkilerde kendine özgü bir konum edinmesini sağlamıştır. Uluslararası İlişkiler disiplinindeki çalışmalarda İnşacılık kavramının ilk kez kullanıldığı eser Nicholas Onuf tarafından kaleme alınan "World of Our Making" (1989) olmuştur.[13] Ancak bu yaklaşımın

[11] İdealizm – Realizm tartışması Uluslararası İlişkiler disiplininin Birinci Büyük Tartışması kabul edilir. Genel olarak ifade edersek, İdealistler pozitivizme, insan zekasına ve bilime önem vermişler ve Uluslararası İlişkiler disiplininin doğmasına katkı sağlamışlardır. Realistler ise bu bilimsel kabullerin sistematik olmadığını içerisinde çok fazla değer barındırdığını vurguladılar nitekim 1929 Ekonomik Buhranı ve I. Dünya Savaşı Realistlerin tezlerini destekler nitelikte sonuçlar doğurdu. Bu tartışmanın ardından 1960'larda İkinci Büyük Tartışma olarak bilinen Gelenekselci – Davranışsalcı tartışması ortaya çıktı. Bu tartışma metodoloji üzerine bir tartışmadır. Özetle, Davranışsalcılık, bilimin bütünlüğünü kabul ederek, Uluslararası İlişkilerin, doğa bilimlerinde kullanılan yöntemlerle ele alınması gerektiğini savunur. Onlara göre gelenekselciler bilimsellikten uzaktır. Üçüncü Büyük Tartışma ise Pozitivistler ve post-pozitivistler arasındaki tartışma olarak da bilinir. Geleneksel kuramların, kabul edilebilir bilimsel bilgi için ortaya koydukları, katı ontolojik ve epistemolojik dayatmalara bir başkaldırıdır: Ersel Aydın, Erol Kurubaş ve Haluk Özdemir, *Yöntem, Kuram, Komplo Türk Uluslararası İlişkiler Disiplininde Vizyon Arayışı,* Asil Yayın, Ankara 2009, ss. 19-21; Faruk Yalvaç, "Uluslararası İlişkilerde Teori Kavramı ve Temel Teorik Tartışmalar", *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Der: Ramazan Gözen, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2016, ss. 44 – 60; Atila Eralp, "Uluslararası İlişkiler Disiplininin Oluşumu: İdealizm – Realizm Tartışması", *Devlet Sistem ve Kimlik Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*, Ed. Atilla Eralp, İletişim Yayınları, 12. Baskı, İstanbul 2010, ss. 57 – 88; Oktay F. Tanrısever, "Yöntem Sorunu: Gelenekselcilik – Davranışsalcılık Tartışması", *Devlet Sistem ve Kimlik Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*, Ed. Atilla Eralp, İletişim Yayınları, 12. Baskı, İstanbul 2010, ss. 89 – 129.

[12] Christian Reus-Smit, "Konstrüktivizm", *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Küre Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 2015, ss. 285 ve 293; Birgül Demirtaş, *a.g.e.*, ss. 155-157.

[13] Nicholas Greenwood Onuf, *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*, University of South Caroline Press, Columbia, 1989.

Uluslararası İlişkiler disiplinindeki sarsıcı etkisini Alexander Wendt'in (1999) ortaya koyduğu Yapısal Sistemik İnşacı Yaklaşım[14] yapmıştır.

Uluslararası İlişkiler disiplininde sürdürülen Neo – Neo tartışması, Post – pozitivist ve İnşacı yaklaşımlarında disiplinde yer edinmesiyle beraber dondurulmuş ve bu iki yaklaşım "Rasyonalizm" zemininde, disiplindeki bu yeni yaklaşımların karşısında konumlanmışlardır. Neo-realizm ve Neo-liberalizm birbirlerinin karşısında yer alan kuramlar olmalarına rağmen belli algılamaları ortaktır. Bu ortaklık onları Rasyonalizm temelinde birleştirmektedir.[15] İki yaklaşım öncelikle, üstün bir otoritenin olmadığı anarşik uluslararası sistemi değişmez veri olarak kabul eder. Bu sistem içerisinde başat aktör devletlerdir ve bu aktörler sistem içerisinde karlarını maksimuma çıkarma güdüsü ile bekasını sağlamaya çalışan ve her anlamda güç elde etmeye çalışan rasyonel varlıklardır. Disiplinin merkezinde konumlanan bu iki yaklaşım, anarşiyi, kimliği ve çıkarları değişmez unsurlar olarak ele almış, aktörlerin kimlikler bağlamında tanımlanmış çıkarlarını, sosyal, tarihsel ve kültürel yönünü kuramsal sınırlarının dışında bırakmıştır.[16] Bu onların değişimi açıklama araçlarını ellerinden almıştır.

Sonuç olarak yukarıda bahsedildiği üzere, İnşacılar Uluslararası İlişkilerde sosyal – kültürel ve bilişsel unsurların olgu ve olayları doğru okuyabilmek için önemli olduğunu vurgular. Sadece bilişsel öğelerin değil aynı zamanda maddi öğelerin de etkisini kabul ederek, bilişsel öğelerin gerçekliğin inşasındaki kurucu boyutuna özellikle değinirler. Burada asıl vurguları, ortak kabul görmüş fikirler, algılar, normlar gibi unsurların uluslararası politikanın işleyişi üzerindeki etkisinedir. Bunun yanında, uluslararası sistemi var eden unsurları ve o sistem içerisindeki aktörlerin özelliklerini (kimlik, çıkar) değişmez kabul etmezler, tersine inceleme

---

[14] Alexander Wendt, *Uluslararası Siyasetin Sosyal Teorisi*, Çev: Helin Sarı Ertem ve Suna G. Ihlamur Öner, Küre Yayınları, İstanbul 2012.

[15] İleride İnşacı Kuram'ın varsayımlarını rasyonalist kuramlara yönelik tartışmalar çerçevesinde dile getireceğiz. Belirttiğimiz üzere rasyonalist kuramlardan kasıt, Klasik Realizm, Neo Realizm, Liberal Fonksiyonalizm, Neo Liberalizm gibi kuramsal çalışmalardır. Bunlar temelde birbirlerine zıt kuramlar olsa da ontolojik, metodolojik ve epistemolojik belli ortak kabulleri, İnşacılarla tartışmada onların tek çatı altında ele alınmasını sağlamıştır. Ole Waever, "The Rise and Fall of the Inter-Paradigm Debate", *International Theory: Positivism and Beyond*, Der: Steve Smith, Ken Booth ve Marysia Zalewski, Cambridge University Press, Cambridge UK 1996, ss. 161-170.

[16] Christian Reus-Smit, *a.g.e.,* ss. 287-288; Mustafa Küçük, *a.g.e.*, s. 334; Paul R. Viotti – Mark V. Kauppi, *Uluslararası İlişkiler Teorisi*, Nobel Yayınları, 5. Basımdan Çeviri, Ankara 2016, s. 278.

konusu olarak bu özellikleri seçerler. Bu çalışma İnşacı Kuram bağlamında İstanbul Yahudileri'nin dış politika algısını inceleyeceği için ilk olarak bu kuramın temel varsayımları ortaya konulacaktır. İnşacı Uluslararası İlişkiler kuramının temel varsayımları, Rasyonalizm – İnşacılık tartışması üzerinden biçimini almıştır. Bu nedenle bir sonraki bölümde bu tartışma üzerinden İnşacılığın temel varsayımlarını ele alacağız.

2.3. İnşacı Yaklaşımların Temel Varsayımları

İnşacılar düşünsel binalarının temeline, ontolojik bütüncülük[17] ve idealist görüşleri yerleştirmişlerdir. Bu bağlamda İnşacılığın zıt kutbunu temsil eden rasyonalistlerde tahmin edileceği üzere ontolojik bireycilik ve materyalizm temeline fikirlerini inşa etmişlerdir. İnşacılar benimsedikleri bu ontolojik yaklaşım bağlamında Uluslararası İlişkilerin karmaşık yapısını anlamaya ve kuramsallaştırmaya çalışmışlardır. Bu noktada belirtilmesi gereken önemli bir nokta da İnşacı Uluslararası İlişkiler kuramının yekpare bir kuram olmadığı, içinde çeşitli İnşacı yaklaşımları barındırdığıdır. Yalnız bu çeşitliliğe rağmen, belli varsayım ve önermelerde ortak noktada buluşurlar. Yukarıda belirttiğimiz üzere bu ortak noktalar, rasyonalist kuramlara karşı ortaya konulan eleştiriler çerçevesinde olgunlaşmıştır.

İnşacıların buluştukları ortak noktalardan ilki İdealist yaklaşımdır. Derin felsefi kökleri olan Materyalizm – İdealizm tartışması temelde, içerisinde bulunduğumuz sosyal gerçekliğin ortaya çıkmasında maddi öğelerin mi yoksa düşünsel öğelerin mi esas teşkil ettiği yönündeki, ontolojik bağlamda bir tartışmadır. Materyalistler bu tartışmada sosyal gerçekliğin zeminini oluşturan temel unsurların; coğrafya, doğal kaynaklar, insan doğası, üretim güçleri ve yıkıcı güçler gibi maddi unsurlar olduğunu savunurlar.[18] Bu bağlamda Uluslararası İlişkiler disiplininde materyalist düşünceyi, rasyonalist kuramlarda görebiliriz. Çünkü onlar da maddi güç unsurlarına ve çıkarlara önem veren bir yaklaşımla düşüncelerini ortaya

[17] Ontolojik bütüncülük yapının, onu var eden unsurların toplamından öte bir varlığa sahip olduğunu ifade eder. Ayrıntılı bilgi için bkz. Alexander Wendt, *a.g.e.,* ss. 44 – 45; Muhammed A. Ağcan, "Sosyal Bilimler Felsefesi ve Uluslararası İlişkiler Teorisi", *Küresel Siyasete Giriş Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler*, Ed: Evren Balta, İletişim Yayınları, İstanbul 2014, s. 94.
[18] Alexander Wendt, *a.g.e.*, s. 41; Mustafa Küçük, *a.g.e.,* s. 336.

koymaktadırlar. Buna örnek verecek olursak, Neo-realist teorinin önemli düşünürlerinden Kenneth Waltz için uluslararası sistemi anlamak, sistemdeki süper güçlerin kaç tane olduğu ve ampirik yöntemle elde edilebilecek askeri ve finansal güç öğelerinin bilgisi ile mümkündür.[19] Waltz ortaya koyduğu bu çalışmasında uluslararası sistemin sosyal yönüne önem vermemiş ve eksik bırakmıştır. Bu nedenle, güçler dengesini ortaya koyarlarken, aktörlerin birbirleriyle karşılıklı etkileşimleri sonucu ortaya çıkan fikirlerinden, aktörlerin kimliğinden, diğer bilişsel unsurlardan ve bu çerçevede inşa edilen çıkarlardan tamamen uzak, salt ve yüzeysel askeri – finansal güç öğelerinin, anarşik sistem içerisinde devletler arasında nasıl dağıldığı ve bu dağılımın nasıl sonuçlar doğurduğuna önem vermiştir.[20] Buna karşın İdealizm, sosyal gerçekliği maddi unsurların yanında toplumsal düşünce unsurlarının var ettiğini savunan bir ontolojik yaklaşım olarak karşımıza çıkar. Bu bakış açısını kabul eden İnşacı Kuramlar, bir sosyal gerçeklik olarak Uluslararası İlişkiler sisteminin ve bu sistem içerisindeki aktörlerin meydana gelmesinde öznelerarası düşünsel öğelerin temel konumda olduğuna dikkat çekerler.[21] Fakat bu bağlamda belirtilmesi gereken önemli nokta, inşa edici kabul edilen bu düşünsel öğelerin farklı bireylere ait, farklı görüşlerin toplamı olarak düşünülmemesi gerektiğidir. Burada bahsedilen inşa edici düşünsel unsurlar, aktörlerin birbiriyle ve sistemin yapılarıyla gerçekleştirdikleri etkileşim sonucu ortaya çıkan, ortak fikirler, ortak kurallar – normlardır.[22] Daha önce bahsettiğimiz kişisel fikir ve algıların önemi konusunda İnşacıların düşünsel kökenini oluşturan fenomenolojik[23] bakış açısından bu noktada ayrılırlar.

İnşacıların İdealist yaklaşımla ayrıldığı nokta ise içinde bulunulan sistemin en iyi nasıl olabileceği üzerine odaklanmaktan ziyade, bu sistemin tam olarak ne

---

[19] Jack Donnelly, "Realizm", *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Küre Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 2015 ss. 59 – 66.

[20] Kenneth Waltz, *Theory of International Politics*, Addison-Wesley Publishing, 1979, ss. 102-128; Alexander Wendt, *a.g.e.*, ss. 130-149; Richard Ashley, "The Poverty of Neorealism", *International Organization*, Vol. 38, No. 2, Spring 1984, ss. 255 – 286.

[21] Paul R. Viotti – Mark V. Kauppi, *a.g.e.*, ss. 281-282.

[22] Alexander Wendt, *a.g.e.*, ss. 205-209.

[23] Fenomenoloji, insan bilinci ve algısı ötesinde bir gerçeklik kabul etmez. Buna göre dünyadaki her şey insan bilinci sayesinde varlık kazanmaktadır. İnşacılar gibi algıya önem verirler fakat ortak kabuller, ortak algılardan ziyade bireysel algılara ağırlık vermektedirler. Detaylı okuma için bkz. Alfred Schütz, *Fenomenoloji ve Toplumsal İlişkiler*, Çev. Adnan Alkan – Seyda Kesikoğlu, Heretik Yayınları, Ankara 2018.

olduğunu ortaya koymaya çalışmalarıdır. Ayrıca, rasyonalist kuramların aksine, insan doğduğunda iyidir ya da kötüdür demezler. İnşacılara göre bu değişiklik gösterir. Belirtilmesi gereken bir diğer önemli husus, İnşacı Kuram tarafından materyalizmin kabul edilmemesi, Uluslararası İlişkilerde maddi öğelerin öneminin tamamen görmezden gelindiği algısını yaratmamalıdır. Burada vurgulanan nokta, ortak düşüncelerle anlamlandırılmamış maddi öğelerin, ulusal – uluslararası siyasal, sosyal ve kültürel ortamda etkili olamayacağı, bu bağlamda da bunların kuramsal çerçeve içerisine dahil edilmesinin anlamlı olmayacağıdır.[24] Kısacası, Materyalist ontolojik yaklaşımı benimseyen Rasyonalist Kuramlar sosyal olguları açıklarken maddi unsurlar üzerinden iddialarını üretirler; İdealist ontolojik yaklaşımlı İnşacı Kuramlar ise maddi öğeler üzerindeki öznelerarası anlamların kurucu boyutunu açığa çıkarmayı hedefler.

Görüldüğü üzere bilişsel öğeleri İnşacı ve Rasyonalist kuramcılar hem farklı biçimlerde algılamış hem de sosyal gerçekliğe yönelik düşüncelerini ortaya koyarken bu öğelere verdikleri önem çeşitlilik arz etmiştir. Bu bağlamda rasyonalist kuramcılar çalıştıkları olgu ve olaylara "*neden?*" sorusunu sorar ve incelediği problemi belli bir nedensellik bağlamında ortaya koymaya çalışır. Bir başka deyişle öncelikle incelediği aktörün kimliğini, çıkarını sabit bilgiler olarak kabul eder, bu bağlamda yalnızca, aktörün ortaya koyduğu davranışları açıklamak üzere kuramını inşa eder. İnşacıların bir diğer ortak noktası burada karşımıza çıkar. Onlar çalıştıkları olgu ve olaylara "*bu nedir?*" ya da "*bu nasıl meydana geldi?*" sorularını yöneltir. Böylece incelediği olguyu, olayı, aktörü, sistemi, bağımsız değişken olarak ele almaz. Direkt onun nasıl ortaya çıktığını inceler. Bunun nedeni aktör, olgu ve olayların aslında birbirini karşılıklı olarak var ettiği inancıdır. Bu kabul gereği herhangi birini sabit, bağımsız değişken olarak kabul edip, onun üzerinden nedensel açıklamalar yapmak anlamsız olur. İnşacı Kuramların amacı, sabit evrensel yasalar ortaya çıkartmaktan ziyade sosyal olgu ve kurumları meydana getiren sosyo – kültürel ve tarihsel dinamikleri açığa çıkarmaktır.[25] Bu bağlamda John Ruggie ve Frederich

[24] Alexander Wendt, *a.g.e.*, ss. 42-43; Bahar Rumelili, *a.g.e.*, s. 154; Mustafa Küçük, *a.g.e.*, s. 337-338; Birgül Demirtaş, *a.g.*e, s. 162.
[25] Bahar Rumelili, *a.g.e.*, s. 163; Paul R. Viotti – Mark V. Kauppi, *a.g.e.*, ss. 286-287; Mustafa Küçük, *a.g.e.*, ss. 340-341.

Kratochwil'in "*International Organization: A State of the Art on an Art of the State"*(1986) isimli makaleleri, rasyonalist kuramlara ve onların yöntemlerine yönelik eleştiriler getirerek, kurucu kuramların hem epistemolojik hem de yöntemsel zeminlerinin oluşmasına katkı sağlamışlardır. Bu iki yazar, rasyonalist teorilerin ortaya koymuş olduğu "uluslararası rejim"[26] yaklaşımlarında yöntem problemi olduğunu belirttiler. Bu bağlamda, uluslararası rejimler mevcudiyetini kurallar, normlar, ortak düşünceler gibi bilişsel unsurlardan alır yani uluslararası rejimlerin öznelerarası ontolojisi vardır. Bu nedenle uluslararası rejim ve kurumların doğru analiz edilmesi için rasyonalist yöntemler yerine zihinsel ve yorumsamacı yöntemlerin kullanılması gerektiğini belirtmişlerdir. Rasyonalist yöntemlerin eksikliği; uluslararası rejimleri, devletlerin bencil çıkarlarına ulaşması bağlamında bir araç olarak görerek, bu çıkarlara ulaşmak için diğer aktörlerle iş birliği yapmak gibi belli davranış kalıplarını benimsediği şeklinde dar anlamda ele alması olmuştur. Oysaki İnşacılara göre uluslararası rejimler, her ne kadar aktörler tarafından var edilmiş olsa da aktörlerin kimliklerini, bu bağlamda da çıkarlarını dönüştüren kurucu, inşa edici etkisi vardır.[27] Rasyonalist yöntemler, bu boyutu görmede eksik kalmışlardır.

Burada Rasyonalistlerin tutumlarına biraz daha yakından bakacak olursak, Rasyonalist Kuram çıkarlar ve bu çıkarları gerçekleştirmeye yönelik davranışlar arasında mekanik bir neden – sonuç ilişkisi kurar. Eğer ön görülenin aksine bir davranış ortaya konulursa bilişsel öğeler "*ara değişkenler*" biçiminde ele alınarak yapılan analizin içerisine oturtulmaya çalışılır. Burada altı çizilmesi gereken nokta bilişsel öğelerden yalnızca kuramsal olarak ortaya konulamayan olguları izah etmede yararlanılmaktadır. Rasyonalist kuramcılara göre aktörler, bilişsel öğelere göre değil

[26] Uluslararası alanın herhangi bir bölümüne yönelik, aktörlerin ortak kabulü sonucu ortaya çıkan düzenleyici kurallar, normlar, ilkeler ve kabul edilmiş karar alma mekanizmasının tamamıdır: Stephen D. Krasner, "Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables", *International Organization*, Vol. 36, No. 2, International Regimes Spring 1982, s. 186. Görüldüğü üzere uluslararası rejimleri oluşturan tüm öğeler öznelerarası ortak kabuller sonucu ortaya çıkmıştır. Burada İnşacılar, büyük ölçüde düşünsel boyutu olan bu alanın rasyonalist yöntemlerle ele alınamayacağını söylerler.

[27] Friedrich Kratochwil ve John G. Ruggie, "International Organization: A State of the Art on an Art of the State", *International Organization*, Vol. 40, No. 4, Autumn 1986, ss. 753 – 775; Mustafa Küçük, *a.g.e.*, ss. 338-339.

maksimize edilmiş çıkarları çerçevesinde eylemlerini gerçekleştirirler.[28] Rasyonalist kuramların, bilişsel öğelerin, aktörün kimliğini ve bu bağlamda çıkarlarını kuran yönünü algılayamamasının sebebi, ilk olarak normlar, kurallar, kültür ve kimlik gibi bilişsel öğeler ile çıkarlar arasına kalın bir duvar örmesi ikincisi ise yöntemsel bireyciliği[29] kabul etmesidir. Rasyonalist kuramcılar tarafından aktörlerin çıkarları, fikirleri ile maddi öğeler arasına bir duvar çekilmesi, aktörlerin düşünsel öğelerden bağımsız bir şekilde çıkarları peşinde koşan bir varlık olarak düşünülmesi, fikirlerin çıkarları belirleyen, sosyal dünyayı yaratan yönünün görülmesini engeller. Yöntemsel bireycilik ise fikirleri kişisel öğeler olarak kabul eder. Böylece fikirlerin öznelerarası toplumsal yönüyle ilgilenmez, onu araştırma çerçevesine dahil etmez. Rasyonalist kuramcılara göre fikirler çoğunlukla, rasyonel çıkarları peşinde koşan aktörlerin bu çıkarları gerçekleştirmek için ortaya koyduğu politikalar ve eylemleri meşrulaştırılmasına olanak tanıyan bir araçtır.[30] Özetle, İnşacı Uluslararası İlişkiler kuramcılarına göre rasyonalistlerin açıklamacı kuramları, fikirlerin, maddi öğeler, kimlik ve çıkarlar üzerindeki inşa edici, kurucu yönünü ortaya koyamaz. Ancak İnşacıların kurucu kuramlarına göre, fikirler ilk olarak maddi öğeleri anlamlandırarak sosyal gerçekliğin kurucu öğeleri haline getirir, ardından sistem içerisindeki aktörlerin kimliklerini ve bu kimlikler ekseninde inşa edilen çıkarlarını ortaya koyarak sosyal etkileşimin meydana gelmesini sağlayacak ortamı hazırlar. Sonuç olarak kurucu kuramların temel amacı, inşa dinamiklerini ifşa etmek, aktörlerin kimlik ve çıkarlarının nasıl var olduğunu ve dinamik bir şekilde nasıl değiştiğini göz önüne sermektir.

İnşacı Uluslararası İlişkiler kuramcılarının bir diğer ortak kabulü ontolojik bütüncülüktür. Rasyonalist kuramlar da ontolojik ve yöntemsel bireyciliği tercih etmişlerdir. Daha önce bahsettiğimiz üzere ontolojik bütüncülük, bir yapının sadece onu var eden unsurların toplamından ibaret olmadığını, ayrıca nevi şahsına münhasır bir yapısı olduğunu ifade eder. Yapının kendine özgü varlığı ona aktörle karşılıklı inşa şansı tanır. Yapı ve yapan arasındaki "yapılanmacı" ilişkiyi daha iyi anlamak

[28] Christian Reus-Smit, *a.g.e.,* s. 297.
[29] Yapının bilgisine onu var eden aktörlere yönelik bilgilerin bir araya getirilmesiyle ulaşılabileceğini öngören, tümevarımcı yöntemdir. Bir başka deyişle amacı aktörün davranışlarından, niteliklerinden, sistemin yapısına yönelik genellemeler çıkarmaktır.
[30] Christian Reus-Smit, *a.g.e.,* s. 307; Mustafa Küçük, *a.g.e.,* ss. 339-340.

adına Alexander Wendt'in "*Uluslararası Siyasetin Sosyal Teorisi*" adlı eserine bakmamız gerekiyor.[31] Wendt çalışmasına sosyal teoriden hem *"Sembolik Etkileşimcilik Kuramı"nı*[32] hem de Anthony Giddens'ın ortaya koyduğu "*yapılanma kuramı*"nı dahil etmiştir.[33] Bu kuramlara göre başta da belirttiğimiz gibi hem yapı hem de yapan farklı varlıklara sahiptir fakat bu varlıkları kendiliğinden ortaya çıkmamıştır, aralarındaki belirli etkileşim süreçleri hem yapıya hem de aktöre varlık kazandırmıştır. Kısacası, aktörler ve yapılar kendilerine özgü varlıklarını, karşılıklı olarak birbirlerini yaratma süreci sonunda elde etmektedir. Burada vurgulanması gereken en önemli nokta, İnşacı kuram sadece yapının aktörü etkilediği bir yapısalcılık anlayışı yerine bu iki unsurun birbirini karşılıklı olarak etkilediği, inşa ettiği bir bakış açısından bakarak, değişimi algılayabilen bir yapılanma yaklaşımı üzerinden okumasını yapmaktadır.[34] Bu nedenle eğer sosyal olgular ve olaylar üzerine bir açıklama getireceksek bunu ne salt olarak o sistemi var eden unsurların kimlikleri, nitelikleri üzerinden ne de yapısalcılar gibi sistemin aktörü tek taraflı etkilemesi üzerinden yapabiliriz. Öznelerarası anlamlar yoluyla inşa edilmiş ortak fikirler, kurallar, normlar üzerinden hem sistemi hem de o sistemi oluşturan parçaları karşılıklı inşa süreci içerisinde ele alarak sosyal olgular ve olaylar üzerine daha isabetli açıklamalar getirebiliriz.[35] Bu noktada tartışmanın diğer ayağı olan rasyonalistlerin yöntemsel ve ontolojik bireyselciliğine bakılırsa, bu kabuller onlara belli dezavantajlar getirmektedir. İlk olarak, aktörlerin inşa edilmiş unsurlarını (kimlik, kültür, çıkar) sabit ve değişmez olarak kabul ettikleri için adı geçen aktörlerin nasıl meydana geldiğini ve kendilerine özgü özelliklerine nasıl ulaştığını ortaya koyamazlar. İnşacılar ise aktörleri var eden unsurların (kimlik, kültür, çıkar

---

[31] Alexander Wendt, *Uluslararası Siyasetin Sosyal Teorisi*, Çev: Helin Sarı Ertem ve Suna G. Ihlamur Öner, Küre Yayınları, İstanbul 2012.

[32] Sembolik etkileşimciliğin genel varsayımı, birbiriyle etkileşime giren aktörler hem etkileşimde bulunduğu aktöre hem de etkileşimin gerçekleştiği sosyal çevreye yönelik belli algıya sahip olur. Bu kurama göre aktörler eylemlerini elde ettikleri bu algılamalar sonucu ortaya koyarlar. Burada belirtilmesi gereken en önemli nokta aktörün algısından ve dış dünyaya atfettiklerinden bağımsız toplumsal gerçeklik olmadığıdır: W. Lawrence Neuman, *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar 1*, Çev. Sedef Özge, Yayınodası Yayınları, Birinci Cilt, Yedinci Baskı, Ankara 2014, *s*. 114. Sembolik etkileşimcilik üzerine detaylı okuma için bkz. Herbert Blumer, *Symbolic Interactionism Perspective and Method*, University of California Press, Berkeley California 1969.

[33] Anthony Giddens, *Central Problems in Social Theory: Action, Structure and Contradiction in Social Analysis*, Palgrave Macmillan, UK 1979; Alexander Wendt, *a.g.e.*, ss. 183-185.

[34] Anthony Giddens, *a.g.e.*, ss. 69-76; Christian Reus-Smit, *a.g.e.*, s. 296.

[35] Birgül Demirtaş, *a.g.e.*, s. 158; Bahar Rumelili, *a.g.e.*, s. 158.

vd.) sabit olmadığının aksine dinamik bir yapıda olduğunun altını çizerler. Onlara göre bu unsurlar yapı ve aktör arasındaki karşılıklı ilişki sonucu inşa edilmektedir. İkincisi, rasyonalistlerin yöntemsel ve ontolojik bireyselciliği, ortak düşünsel öğelerin inşa edici etkisini algılayamamaktadır.[36] Böylece, yöntemsel ve ontolojik bireycilik, sistemde meydana gelebilecek dönüşümü algılamaktan ve ifade etmekten uzaktır.

İnşacı yaklaşımların bir diğer uzlaşı noktaları kimlik ve çıkar üzerine algılamaları olmuştur. Uluslararası İlişkiler disiplininde rasyonalist kuramlar aktörlerin (-ki rasyonalist kuramlarda büyük oranda temel aktör devletlerdir.) kimliklerini ve çıkarlarını değişmez ve sabit olarak algılarlar. Kuramın merkezine aktörü yerleştirerek açıklamalarını geliştirmeleri aktörü, bağımsız değişken olarak görmelerine ve onun niteliklerinin (kimlik, çıkar vd.) nasıl ortaya çıktığını sorgulayamamalarına neden olmaktadır. Bu nedenle rasyonalistler yalnızca aktörlerin daha önceden var olan kimlik ve çıkarları üzerinden davranışlarını inceleyebilmektedir. Fakat İnşacı yaklaşım bunun ötesinde aktörlerin sabit ve değişmez kabul edilen kimlikleri ve çıkarlarının başlangıcını irdeler ve onun nasıl var olduğunu ve inşa edildiğini ortaya koymaya çalışır.[37] Rasyonalistlerin kimlik ve çıkarları değişmez, sabit bilgiler olarak kabul etmesi ve bunların kuram çerçevesinin dışında kalması, onların kimlik ve çıkarlarda meydana gelen değişimleri göz ardı etmelerine neden olur. Bu değişimi önemsemeyen kuram, kimlik ve çıkarların dış politika üzerindeki etkisini görememesinin yanında bu değişimin sistem düzeyindeki etkisini de anlamlandıramaz ve ifade edemez. Bu bağlamda İnşacı Kuramcılar, kimlik ve çıkarın birbirinden ayrı düşünülemeyeceğini, çıkarların, kimlik ve düşünsel öğeler bağlamında tanımlandığını ve bunun ulusal ve uluslararası etkileşimlerle son biçimini aldığını iddia ederler. [38] Ancak Rasyonalist kuramlar kimlik ve çıkarın böylesine iç içe geçtiğini gösterebilecek kuramsal bir zeminden yoksundur.

İnşacı yaklaşımların üzerinde uzlaştığı son konu ise aktörlerin hangi dinamikler çerçevesinde davranışlarını ortaya koyduğudur. Rasyonalist Kuram

[36] Anthony Giddens, *a.g.e.*, ss. 94-95; Christian Reus-Smit, *a.g.e.*, s. 295; Bahar Rumelili, *a.g.e.*, s. 159-160.
[37] Christian Reus-Smit, *a.g.e.*, ss. 289-290; Mustafa Küçük, *a.g.e.*, s. 343.
[38] Paul R. Viotti – Mark V. Kauppi, *a.g.e.*, s. 288; Birgül Demirtaş, *a.g.*e, s. 160-162; Bahar Rumelili, *a.g.e.*, ss. 159-160.

aktörleri, her koşulda bencil çıkarlarını maksimize etmek adına akılcı kararlar veren ve eylemlerini bu kararlar çerçevesinde gerçekleştiren varlıklar biçiminde algılar. Bu yaklaşıma göre aktörlerin kararlarını ve eylemlerini belirleyen en önemli nokta, alınacak karar ve yapılacak eylemin çıkarlara ulaşmada ne derece etkili olduğudur. Bir başka deyişle sonuç mantığı ile hareket ederler.[39] Bunun yanında aktörlerin eylemlerine yön veren norm ve kuralların önemsenmesi ve onlara riayet etmesi yalnızca o kuralların, çıkarlarını gerçekleştirmek için izlediği yolla paralellik göstermesi sonucu mümkündür. Normları çıkarlara ulaşmaya yönelik bir araç olarak görürler. Çıkarlarla alakası bulunmayan diğer norm ve kuralları ise aktörlerin eylemlerine yönelik düzenleyici nitelikte normlar olduğunu ve bunun ötesinde bir anlam ifade etmediğini iddia ederler.[40]

Buna karşılık İnşacı Kuram ise aktörlerin yalnızca bencil çıkarlarını gerçekleştirmek adına rasyonel eylemler gerçekleştiren varlıklar olmadığını, aslında kararlarını ve eylemlerini, kimlikleri, kültürleri, varlığını sürdürdüğü sosyal çevrenin kabul ettiği davranış kalıpları ve o sosyal çevredeki konumunun belirlediğini iddia eder.[41] İnşacıların normlara bakış açısı ise aktörler normlara, çıkarlarını elde edebilmek için riayet etmezler. Onlara göre normlar hakikatin yansımasıdır ve bu nedenle riayet edilmesi gerekir. Aktör normlara riayet ettikçe onları özümser ve kendini var eden kimliğine eklemler. Böylece norm, çıkarlara ulaşmak için kullanılan bir araç olmanın ötesinde aktörün kimliği içerisinde amaca dönüşür. Bu bağlamda İnşacı Kurama göre artık norm ve çıkarı farklı olgular olarak ortaya koymak anlamını kaybetmiştir. Çünkü, kimlikler çıkarları tanımlıyor ise normlarda kimliklere eklemlenerek onları inşa etme, dönüştürme ve tanımlama gücüne sahiptir.[42] Kısacası Rasyonalist Kurama göre normlar, çıkarlara ulaşmada bir araç ya da eylemleri

[39] Birgül Demirtaş, *a.g.*e, s. 165.
[40] Mustafa Küçük, *a.g.e.*, s. 345.
[41] Bahar Rumelili, *a.g.e.*, s. 160-161.
[42] Paul R. Viotti – Mark V. Kauppi, *a.g.e.*, s. 289; Bahar Rumelili, *a.g.e.*, s. 156; Kural ve normların kurucu ve dönüştürücü etkisi üzerine detaylı okuma için bkz. Friedrich Kratochwil, *Rules, Norms and Decisions: On the conditions of practical and legal reasoning in international relations and domestic affairs*, Cambridge University Press, UK 1989; Nicholas Greenwood Onuf, *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*, University of South Caroline Press, Columbia, 1989.

belirleyen kurallar bütünüyken, İnşacı Kuram için inşa edici, kurucu ve dönüştürücü etkiye sahip önemli bir olgudur.

Burada belirtilmesi gereken önemli nokta, İnşacıların tamamı aktörlerin uygunluk mantığı ile hareket ettiğine katılmamaktadır. Bu noktada Eleştirel İnşacı yaklaşımlar içerisinden Jürgen Habermas'ın ortaya koyduğu "İletişimsel Eylem" kuramından etkilenmiş ve bunu Uluslararası İlişkilerde İnşacılık kuramına uyarlamış Andrew Linklater'den söz etmemiz yerinde olur. Linklater'in açıklamasına göre; dil faaliyetlerinin kapasitesi yalnızca öznelerarası anlamlar yaratmakla sınırlı değildir bunun ötesinde davranışları belirleyecek kapasiteye sahiptir. Bir başka deyişle, Rasyonalistlerin aktörleri sonuç mantığına göre hareket eder. İnşacıların aktörleri ise davranışlarını uygunluk mantığına göre ortaya koyarlar. Ancak bu düşünüre göre aktörün davranışını belirleyen düşünceler bunlarda olabilir fakat yoğun dil faaliyetleri gerçekleşen ortamlarda aktör doğru davranışın hangisi olduğu yönünde ikna olabilir ya da karşısındakiyle kabul edilebilir ortak düşüncede buluşmak da isteyebilir. Kısacası müzakere mantığına göre aktörler makul iletişimler sonucu ikna ve öğrenme süreci ile davranışlarını belirleyebilirler. Yapının davranışlarına yönelik dayattığı norm, kural ve kültürü düşünce süzgecinden geçirerek uygular. Burada belirtmekte fayda gördüğümüz durum aktörler arası ikna ve iletişim zemini salt diplomatik temaslara indirilmemelidir. Uluslararası örgütler ikili diplomatik görüşmelerden ziyade çok boyutlu bir etkileşim ortamı sunar. Bu kurumlar devletlerin yanında devlet dışı aktörleri de bünyesinde barındırır. İletişimde bulunan aktörlerin çok geniş boyutta ele alınmaları Eleştirel İnşacılar ile devleti merkeze oturtan Ana Akım İnşacılar arasına bir duvar örer. [43]

İstanbul Yahudilerinin dış politika algısı üzerine olan bu çalışmada İnşacı Kuram varsayımları bize Yahudilerin sistem içerisinde inşa edilmiş olan kimlik ve çıkarlarının değişmez ve sabit olmadığını, bu unsurların toplumsal ortak düşünceler ve algılar sonucu sistemle karşılıklı etkileşimle var olduğu bilgisini verir. Bu noktada tek bir İnşacı Kuram olmadığını tekrar belirtmek gerekir. Bir sonraki bölümde farklı

[43] Andrew Linklater, *Siyasal Topluluğun Dönüşümü: Post-Westfalyan Dönemin Etik Dayanakları,* Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi Yayınları, İstanbul 2015 s. 77-108; Mustafa Küçük, *a.g.e.,* ss. 354-355.

İnşacı yaklaşımlar ortaya konulacaktır. Böylece farklı yaklaşımlar içerisinden bu çalışma için en uygun İnşacı yaklaşım göz önüne serilecektir.

2.4. Farklı İnşacı Yaklaşımlar

Bir önceki bölümde İnşacı yaklaşımların, Rasyonalist Kuramlar karşısındaki konumları üzerinden farklılıklarına değinmeden ortak paydaları ortaya konuldu. Ortak kabulleri işaret ettikten sonra İnşacı yaklaşımlara daha detaylı bir biçimde bakarak epistemoloji, metodoloji ve analiz düzeylerine yönelik kabulleri üzerinden aralarındaki önemli farkları ortaya koymak gerekir. Burada vurgulanması gereken önemli nokta, İnşacı Kuramlar birçok farklı sınıflandırmaya sokulabilir ancak İnşacılığın kuramsal çerçevesini ortaya koyan temel kaynakların[44] ortak görüşü epistemolojik ve metodolojik sınıflandırmanın belli problemleri beraberinde getirmesine karşın, İnşacılar arasındaki ayrımı anlayabilmek adına diğer sınıflandırmalara göre daha işlevsel olduğu yönündedir.

2.4.1 Epistemolojik ve Metodolojik Kabulleri Bağlamında Ortaya Çıkan İnşacı Yaklaşımlar

Epistemoloji ve metodolojiye[45] yönelik bakış açıları, İnşacı Kuramcıların farklı yaklaşımlarda konum almalarına neden olmuştur. Bunu sosyal bilimlerde sıkça karşılaşılan klasik iki sorunsala verdikleri yanıtlar üzerinden görebiliriz. İlk olarak, sosyal gerçekliğe yönelik verilerimizi ancak dil faaliyetler ile ifade ediyor, test ediyor ve ardından bunları nesnel veriler olarak kabul ediyoruz. Bu noktada

---

[44] Mustafa Küçük, "Uluslararası İlişkilerde Sosyal İnşacılık", *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Der: Ramazan Gözen, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2016; Peter J. Katzenstein, Robert O. Keohane, Stephen D. Krasner, "International Organization and the Study of World Politics", *International Organization*, Vol. 52, No. 4, Autumn 1998, ss. 645 – 685; Emanuel Adler, "Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics", *European Journal of International Relations*, Vol. 3, 1997, ss. 319 – 363; John G. Ruggie, "What Makes the World Hang Together? Neo – Utilitarianism and the Social Constructivist Challenge", *International Organization*, Vol. 52, No. 4, Autumn 1998, ss. 855 – 885;

[45] Epistemoloji, felsefenin bilgi ile ilgili sorunlar üzerine yoğunlaşan, bilginin kaynağını, doğasını, doğruluğunu ve sınırlarını inceleyen bir dalıdır. Metodoloji ise bilimsel çalışmanın amacına ulaşılabilmesi adına hangi araç ve yöntemler kullanılması gerektiği hususunda ortaya konulan verilerin sistemli ve düzenli bir biçimde ifade edildiği disiplindir. Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, 3. Basım, İstanbul 1999, s. 307 ve s. 594.

yöneltilen temel soru, dil faaliyetlerinin ötesinde sosyal gerçekliğe sahip, objektif bir dayanak noktası mevcut mudur? Bir başka ifadeyle kişisel algımızın, düşüncelerimizin ötesinde nesnel bir gerçeklik var mıdır? İkinci sorunsal ise metodoloji üzerinedir. İncelediği konu üzerinde neden sonuç ilişkisi kurmaya çalışan doğa bilimlerinin metodolojisi, sosyal gerçekliği inceleyen sosyal bilimciler tarafından kullanılabilir mi?

İlk olarak Alexander Wendt'in de öncüsü olduğu Doğalcı (Natüralist) İnşacı yaklaşıma bakacak olursak, sosyal gerçekliğin her ne kadar düşüncelerle var olduğunu, inşa edildiğini kabul etseler de sadece düşüncelerden ibaret olmadığını savunurlar. Toplum ve o toplumun sahip olduğu kimlik ve kültür; dil, kişisel fikirler ve söylem faaliyetlerinin ötesinde objektif maddi varlığa sahiptir ve bahsettiğimiz sosyal yapılar bu maddi dayanak noktası üzerine inşa edilmektedir.[46] Yöntem sorunsalına yönelik cevapları ise doğa bilimlerinde kullanılan yöntemlerin sosyal bilimlerde de kullanılabileceğini hatta ortaya konulan çalışmanın saygınlık kazanmasını, değer görmesini ve Uluslararası İlişkiler disiplininin temel tartışma alanı içerisinde yer almasını istiyorlarsa doğa bilimleri yöntemlerinin kullanılmasının önemli bir adım olduğu yönündedir. Bu yaklaşımın savunucusu Alexander Wendt iki yöntemi de kabul eder. Wendt bu konuda; "*Gerekli olan, dış gerçeğe demir atmış olsa bile, aklın ve dilin katkısını dikkate alan bir gönderim teorisidir."* demiştir.[47] Yani hem doğa bilimlerinde kullanılan neden – sonuç ilişkisini ortaya koymaya çalışan ampirik yöntemleri hem de sosyal bilimlerde kullanılan kurucu ve yorumsamacı yöntemleri çalışmalarda kullanılabilecek araçlar olarak kabul eder ve herhangi birini dışlamaz. Fakat sosyal gerçekliğin ortaya konulmasında kurucu ve yorumsamacı yöntemi, rasyonalist yöntemlerin bir tık önünde kabul eder.[48]

Bir diğer yaklaşım olan Eleştirel İnşacılara bakacak olursak, ilk sorunsal olan, kişisel algılar, düşünceler ve dil faaliyetleri ötesinde nesnel bir gerçeklik var mıdır? Sorunsalına olumlu yanıt verirken, ikinci sorunsal olan, doğa bilimlerinin kullandığı yöntemlerin, sosyal bilimlerde de kullanılıp kullanılamayacağı sorunsalına ise olumsuz yanıt verirler. Daha detaylı ifade edecek olursak bu yaklaşım, sosyal

[46] Alexander Wendt, *a.g.e.*, ss. 98-99.
[47] Alexander Wendt, *a.g.e.*, s. 80.
[48] Alexander Wendt, *a.g.e.*, ss. 105-117; Paul R. Viotti – Mark V. Kauppi, *a.g.e.*, ss. 293-296.

gerçekliğin sadece bireyin algılamalarından ibaret olmadığını, gerçekliğin, bireylerin ortak düşünceleri, kabul ettikleri normları ve kuralları ile aslında öznelerarası bir boyutu olduğunu savunur. Bir başka deyişle, bireyin algısı, düşüncesi ve dil faaliyetlerinin ötesinde, öznelerarası etkileşimle varlık kazanmış olan bir gerçekliği kabul ederler. Daha önce belirttiğimiz gibi öznelerarasıcılıkta atlanmaması gereken en önemli durum, öznelerarasıcılık aktörlerin fikirlerinin, algılarının toplamı olmaktan ziyade belli bir konu üzerine ortaya konulmuş fikir birliğidir. Bu fikir birliği sosyal dünyaya yönelik gerçekliği yaratır.[49] Örneğin, bir kol saati, öznelerarası anlamlardan yoksun bir biçimde hiçbir anlam ifade etmeyen bir varlıktır. Fakat öznelerarası anlamlar saate belirli anlamlar yüklemiş, sabah işe-okula gitme, yemek yeme, uyuma gibi gerçekliğin kendisine etki eden bir "gerçeklik" olarak varlık bulmuştur. Saat sahip olduğu bu gerçekliği kasası, kordonu, akrep ve yelkovanı gibi maddi öğeleriyle beraber aktörler tarafından ona atfedilen öznelerarası anlamlara borçludur.[50] Bu düşünce onları Radikal İnşacı yaklaşımdan uzaklaştırır. Tabiatçı İnşacı yaklaşımdan farklılaştığı noktayı ise metodolojiye ilişkin açıklamalarında yer alır. Eleştirel İnşacı yaklaşıma göre öznelerarası anlamları ve buna dair verileri rasyonalistlerin yöntemleri ile elde etmeye çalışmanın metodolojik, epistomolojik ve etik açısından belli problemleri beraberinde getirdiği bunun yerine sosyal gerçekliğin öznelerarası yapısının, doğasına uygun araçlarla yani yorumsamacı ve eleştirel bakış açısıyla incelenmesi gerektiğini savunurlar.[51] Burada vurgulanması gereken önemli bir nokta da Eleştirel İnşacıların, Rasyonalistlerin sebep – sonuç bağlantıları kuran yöntemlerini reddetmelerine rağmen sosyal gerçeklik ve uluslararası sistemi açıklamaya yönelik deneysel (ampirik) incelemeleri terk etmemiş, kendi yöntemleri bağlamında araştırma programları üretmişlerdir.

Bir kez daha vurgulanmalıdır ki yapılan sınıflandırmalar İnşacı yaklaşımları kesin çizgilerle birbirinden ayırmamaktadır. Belli bir sınıflandırma altında toplanan İnşacı yaklaşımlar dahi, bazı konularda farklı iddialara sahip oldukları için birbirinden ayrılmaktadır. Eleştirel İnşacılar arasındaki bu farklılığı görebilmek için

[49] Bahar Rumelili, *a.g.e.,* s. 162; Christian Reus-Smit, *a.g.e.,* s. 294.
[50] Öznelerarası anlamı daha iyi kavrayabilmek adına üç farklı örnek için bkz. Paul R. Viotti – Mark V. Kauppi, *a.g.e.,* ss. 282-284.
[51] Christian Reus-Smit, *a.g.e.,* s. 303; Mustafa Küçük, *a.g.e.,* s. 349.

kural ve norma önem veren dilci İnşacılardan söz edebiliriz. Dil faaliyetlerinin öznelerarası anlamlar, ortak fikirler oluşturduğunu bunun da sosyal gerçekliği yarattığını iddia ederler. Bunlara göre dil, sosyal gerçekliği inşa eden temel araçtır. Kural ve norm odaklı dilci İnşacılığın fikir babaları Nicholas Onuf ve Frederich Kratochwil'dir. Bu iki düşünür söz edimleri (speech acts) kuramını Uluslararası İlişkiler disiplinine uyarlayarak kural ve norm odaklı İnşacı yaklaşımlar ortaya çıkartmışlardır. Bu bağlamda kuralların inşa edici boyutuna önem veren Onuf'a karşılık Kratochwil, normların önemini vurgulamıştır. Daha iyi anlaşılması adına söz edimleri kuramına değinecek olursak, konuşma faaliyetiyle yapılmış adlandırmalar, tanımlamalar, ifadeler, basit görülebilecek sözcüklerin ve iletişimin ötesinde belli sonuçlar doğurabilecek inşa edici bir boyuta sahiptir.[52] Kurallara önem veren Nicholas Onuf ve normlara önem veren Frederich Kratochwil Eleştirel İnşacılığın zeminini oluşturur.

İlerleyen dönemlerde Eleştirel İnşacılar kural ve normların ötesinde söylemlere önem vermişlerdir. Post-yapısalcılar gibi hegemonik kalıplardan temizlenmiş bir dil ve söylem olmadığını bir başka deyişle toplumsal ortak kabullerin, kuralların, normların, kültürün, sosyal ve siyasi bilginin, bilgiyi inşa ve kontrol eden iktidardan bağımsız ve nesnel olmadığını savunurlar.[53] Bu noktada görüldüğü gibi Eleştirel İnşacılar söz edimleri kuramının ötesine geçerek Micheal Foucault'un bilgi – iktidar ilişkisine[54] yönelik fikirlerini çalışmalarına eklemişlerdir. Bu bağlamda ortaya konulan bazı fikirlerin Eleştirel İnşacı sınıfında mı Radikal İnşacı sınıfında mı değerlendirilmesi gerektiği bilinememektedir. Çoğu Eleştirel İnşacıya göre bilgi – iktidar ilişkileri, konuşma edilmeleri kuramından bağımsız düşünülemez. Hegemon söylemler bir taraftan sosyal ve siyasal alanın sınırlarını

---

[52] Bu kuram hakkında detaylı okuma için bkz. John R. Searle, *Söz Edimleri Bir Dil Felsefesi Denemesi*, Çev. R. Levent Aysever, Ayraç Yayınevi, Ankara 2000; Mustafa Küçük, *a.g.e.*, s. 353-354; Bahar Rumelili, *a.g.e.*, s. 164.

[53] Bahar Rumelili, *a.g.e.*, s. 166.

[54] Foucault'ya göre bilgi tarafsız, nesnel, evrensel değildir. Bilgi, iktidar tarafından üretilir, biçimi değiştirilir, istenmeyen bilgiler marjinalleştirilir ve istenilen bilgi toplumun her katmanına ulaştırılır. Böylece iktidar toplumda meşruiyet ve süreklilik kazanır. Foucault'nun bu görüşüne göre bilgiye sahip olan ve onu kontrol eden, iktidara da sahip olur. Bu konuda detaylı okuma için bkz. Michel Foucault, *Toplumu Savunmak Gerekir*, Çev. Şehsuvar Aktaş, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002; Vedat Çelebi, "Michel Foucault'da Bilgi, İktidar ve Özne İlişkisi", *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, Cilt 5, No 1, 2013, ss. 512 – 523.

belirler, içine nelerin kabul edileceğini belirler, onları dönüştürür ve meşrulaştırır öbür taraftan bir sınır çizmek ve tanımlamak, karşısına bir şey koymakla mümkün olduğu için ötekileştirici yönü de vardır.[55] Söylemlerin bu etkisi uluslararası alanın hiyerarşik düzende şekillenmesini sağlar ve aktörleri belli kategorilere yerleştirir ve bunun meşru olduğu algısını yaratır.

Son olarak Radikal İnşacı yaklaşıma bakacak olursak hem ilk sorunsal olan, dil faaliyetleri ve bilişsel unsurların ötesinde nesnel bir gerçeklik var mıdır? Sorunsalına hem de doğa bilimlerinde kullanılan yöntemlerin sosyal bilimlerde kullanılıp kullanılamayacağı sorunsalına olumsuz yanıt verirler. Bu tutum onları genel olarak Uluslararası İlişkiler teorilerinde özelde de İnşacı yaklaşımlar içerisinde çepere iter. Radikal İnşacılar, kuramsal varsayımların geçerliliğini test edecek, onları sınayacak nesnel gerçekliğe sahip bir referans noktası olmadığını iddia ederler. Özetle disiplinde bilimsellik çatısı altında ortaya konulan düşünceler, söylemler, kuramlar ve diğerleri hegemonik dil ve söylem kalıpları bağlamında oluşturulmuş, belli çıkarlara hizmet eden hâkim söylemlerdir.[56] Bu noktada belirtmek gerekir ki radikallerin amacı alandaki hâkim kuram, söylem ve yöntemleri eleştirip yepyeni bir kuram, söylem ve yöntemle karşımıza çıkmak değildir. Tam tersine, hâkim söylem, kuram ve rasyonalist yöntemleri eleştirerek onların domine ettiği ve görmezden geldiği diğer fikirlerin gün yüzüne çıkmasını sağlamaktır.[57] Bir başka deyişle alandaki hâkim söylemin, benim yöntemlerimi benimseyen, ortalama benim gibi düşünen meşru ve kabul edilebilirdir ama bunları kabul etmeyen bilim dışıdır ve gayrimeşrudur tutumuna karşı bir girişimdir. Böylece her fikre saygı duyulan, çok sesli bir alan yaratmayı hedeflerler.

Epistemolojik ve Metodolojik kabulleri İnşacı Kuramları farklı noktalarda konumlandırmıştır. Bu çalışma için Eleştirel İnşacı yaklaşım düşüncesi uygun görülmektedir. Alexander Wendt'in öncüsü olduğu Doğalcı (Natüralist) İnşacılık, Eleştirel İnşacılık gibi düşüncelerin ötesinde gerçeklik olduğunu kabul eder. Eleştirel İnşacılardan farkı, yöntem olarak, doğa bilimleri yöntemlerinin kullanılabilir olduğunu savunmasıdır. Bizim Alexander Wendt'in İnşacılığı yerine Eleştirel

[55] Christian Reus-Smit, *a.g.e.,* s. 291.
[56] Alexander Wendt, *a.g.e.*, ss. 225-232.
[57] Mustafa Küçük, *a.g.e.*, s. 349.

İnşacılığı benimsememizin nedeni, sadece yöntem kabulü değil asıl olarak Wendt'in analiz düzeyi kabulüdür. Bir sonraki bölümde, İnşacıları ayıran bir diğer unsur olarak analiz düzeyi kabullerini ele alacağız.

2.4.2 Analiz Düzeyi[58] Tercihleri Bağlamında Ortaya Çıkan İnşacı Yaklaşımlar

İnşacı yaklaşımlar arasındaki bir diğer önemli ayrım benimsedikleri analiz düzeyleri ile ortaya konulabilir. Bu tercih İnşacıları avantajları ve dezavantajları olan üç farklı yaklaşıma ayırmıştır. Bu yaklaşımlar sistemik düzey, birim düzey ve bütüncül düzeydir.

İlk olarak, sistemik düzeyde temel aktör devlet kabul edilir. Ancak devletin içerisine bakılmaz. Yekpare olarak ele alınır. Bir başka deyişle, sistemik düzeyden bakan, devlet içerisindeki yapıları ve aktörleri görmez, iç siyasetle ilgilenmez. Asıl odak noktası yekpare kabul edilen devletlerin sistem içerisindeki etkileşimleridir. Bu etkileşim genel bir ifade ile belirli norm ve kuralları yaratır. Devletler bu kural ve normları özümser ve kimliklerinin içine katar. Kimlikleri çıkarlarını belirler. Sistem içerisinde kültürleri ve kimlikleri bağlamında eylemlerini gerçekleştirirler. Sistemin kendine özgü yapısı ve aktörler, karşılıklı etkileşim ile birbirlerini yaratırlar.[59] Burada karşımıza sistem düzeyindeki çalışmasıyla alanda kendinden çokça söz ettirmiş olan Alexander Wendt çıkmaktadır. Çalışmasının bu ünü ve disiplinde önemli bir konum elde etmesi, farklı yaklaşımların göz ardı edilmesini beraberin getirerek İnşacı Kuram'ın sadece Wendt'in ortaya koyduğu bu çalışma ile eş değer olduğu algısını yaratmıştır. Ancak daha önce de bahsettiğimiz üzere epistemolojik, metodolojik, ontolojik ve analiz düzeylerine yönelik tercihleri Wendt'in Sistemik İnşacılığının ötesinde farklı birçok yaklaşımı doğurmuştur.[60] Ayrıca İnşacı düşünürler sorunsallarını sistemik düzeyden ziyade daha çok o sistemi var eden

[58] İncelediğimiz konuya nereden baktığımız ve hangi detaylarla ilgilendiğimiz ile ilgilidir. Başka bir deyişle konuyu ele aldığımız konumumuzla ilgilidir. Analiz düzeyi üzerine detaylı okuma için bkz. David J. Singer, "Uluslararası İlişkilerde Analiz Düzeyi Meselesi", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 3, Sayı 11, Güz 2006, s. 3-24.
[59] Paul R. Viotti – Mark V. Kauppi, *a.g.e.,* s. 293.
[60] Mustafa Küçük, *a.g.e.,* s. 350; Christian Reus-Smit, *a.g.e.,* s. 298

bireyler, toplumlar, kurumlar, devletler gibi birim düzeyden ele alırlar. Bu çalışma da İstanbul Yahudi toplumunu ele alacağı için Wendt'in devlet içi unsurlarla ilgilenmeyen sistemik analiz düzeyi, bu çalışma için uygun değildir.

İkinci olarak, analiz düzeyinde birimi benimseyen İnşacılara göre, sosyal gerçekliğin inşa dinamikleri sistemik düzeyde değil birim düzeydedir. Sistemik İnşacılar yukarıda bahsettiğimiz üzere, aktörlerin iç yapısı ile ilgilenmez, bunları değişmez, sabit bilgiler biçiminde kabul ederler. Asıl dönüştürücü, kurucu, inşa edici iç siyasal, kültürel, sosyal dinamikleri görmezden gelerek kuram sınırlarının dışına atarlar. Bu durum Sistemik İnşacıların değişimi ortaya koyma kapasitesini azaltır.[61] Bu nedenle inşa dinamiklerini görebilmek için devletleri yekpare bir biçimde kapalı bir kutu olarak ele almaktan ziyade devlet içerisindeki birimlere odaklanılması gerektiğini savunurlar.[62] Bu çalışma devlet içindeki bir azınlık toplumu olan İstanbul Yahudileri'ni ele alacağı için analiz düzeyi olarak birim düzey benimsenecektir.

Son olarak hem sistemik hem de birim düzey analizi harmanlayan bütüncül düzey karşımıza çıkar. Bütüncül düzey belli avantajlar yanında dezavantajları da beraberinde getirmektedir. Hem birim hem sistem düzeyindeki inşa dinamikleri üzerinden geniş bir açıklama kapasitesine sahip olması bir ölçüye kadar diğer düzeyler karşısında avantaj sağlarken, birim ve sistemik düzeyin sahip olduğu kuramsal çerçevenin dar ve basit olması avantajından yoksun kalır.[63] Bu çalışmada devlet içerisindeki bir azınlık topluluğu olan İstanbul Yahudileri'nin dış politika algısı inceleyecektir. Bu nedende çalışma için bütüncül analiz düzeyinin geniş ve toparlanması güç bir çerçeve sunmasına karşın daha dar ve etkili bir analiz düzeyi olan birim düzeyi tercih edilmiştir. Kısacası çalışmanın kuramsal zemini Eleştirel İnşacı yaklaşım üzerine oturtulacak ve birim düzey analiz benimsenecektir.

---

[61] Christian Reus-Smit, *a.g.e.,* ss. 298-299.
[62] Birim düzeyden ortaya konulmuş çalışmalar üzerine detaylı okuma için bkz. Peter J. Katzenstein (Derleyen), *Milli Güvenlik Kültürü: Dünya Siyasetinde Normlar ve Kimlik*, Çev. İbrahim Efe, Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları, Sakarya 2014.
[63] Mustafa Küçük, *a.g.e.,* s. 351; Christian Reus-Smit, *a.g.e.,* s. 300.

2.5. Sonuç

Uluslararası İlişkiler, klasik görüşlerin ortaya koyduğu gibi anarşik sistemin dayattığı kurallar bağlamında, baskın aktör olan ve iç yapısına bakılmayan devletlerin, daha önceden tanımlanmış çıkarlarını gerçekleştirmek için bencil eylemler gerçekleştirdiği bir alan değildir. Bu noktada İnşacı yaklaşımlar, devletleri kapalı kutu olarak almaktan ziyade onların içine bakmış, değişimin içerideki dinamiklerde gerçekleştiğini kavramıştır. Bu bağlamda düşünsel unsurlara önem vererek, onların gerçekliği yaratıcı yönünü ortaya koymuşlardır. Rasyonalistler gibi aktörleri ve sistemi verili almamış, onun nasıl ortaya çıktığını irdelemişlerdir. Sistemin onu var eden parçalardan ziyade farklı bir benliği olduğunu kabul etmiş ve bu benliğin kendini oluşturan parçalarla karşılıklı etkileşime girerek birbirlerini tekrar tekrar inşa ettiğini ortaya koymaya çalışmışlardır. Yine algının, kimliği oluşturduğunu, kimliğin de çıkarları oluşturduğunu ifade etmişlerdir ve aktörler inşa edilen bu çıkarlarını gerçekleştirmek için salt kar maksimizasyonu ile değil bulundukları ortamın kültürü ve koşullarını dikkate alarak eylemlerini gerçekleştirdiklerini vurgulamışlardır.

Düşünsel unsurların ve kimliğin özelde devletlerin dış politikası, genelde de Uluslararası İlişkilerde bu denli etkili olması, çalışmanın çıkış noktasını oluşturmuştur. Çalışmada İnşacı yaklaşımın temel varsayımlarını ifade ettik. Ardından aralarındaki farklılıkları ortaya koyduk. Bu çalışma, beş yüz yıldan fazla Türk topraklarında yaşamış ve bir Türk kimliği inşa etmiş olan İstanbul Yahudileri'ni inceleme konusu edinmiştir. Bu çalışmada, epistemolojik, ontolojik ve metodolojik kabulleri, çalışmayla uygunluk gösterdiği düşünüldüğü için Eleştirel İnşacı yaklaşım benimsenmiştir. Ayrıca devlet içerisindeki bir toplum inceleneceği için analiz düzeyi olarak birim düzeyi tercih edilmiştir.

Bir sonraki bölümde, Türkiye Yahudileri ve Azınlık çalışmaları, Türkiye'deki İnşacı Kuram çalışmaları ve algı çalışmaları üzerine literatür taraması gerçekleştirilecektir. Böylece bu çalışmayı ortaya koyarken yararlanılan kaynakları detaylı analiz etmenin yanı sıra çalışmanın özgünlüğü de ortaya konulmuş olacaktır.

2.6. Literatür Taraması

Bu çalışma İnşacı Kuram bağlamında İstanbul Yahudilerinin dış politika algılarını inceleyecektir. Bu amaç doğrultusunda konunun çerçevesine giren alanda bir yazın taraması yapıldı. Algı çalışmaları, İnşacı Kuram çalışmaları Türkiye Yahudileri ve Azınlık çalışmaları derinlemesine incelendi. Böylece bu çalışmanın ihtiyaç duyduğu tarihsel arka plan, İnşacı kuram bilgileri daha önce ortaya konulan kaynaklardan sağlandı. Bunun yanı sıra ulaşılan alan yazınından görüldüğü üzere böyle bir çalışma tektir. Bu bağlamda ilk olarak Türkiye Yahudileri ve Azınlık çalışmaları ortaya konulacak ardından Türkiye'de yapılmış algı çalışmaları ile son olarak İnşacı Kuram çalışmaları analiz edilecektir.

2.6.1 Türkiye Yahudileri[64] ve Azınlık Çalışmaları

İlk olarak Türkiye Yahudileri üzerine bilimsel çalışmalar yapan Rıfat N. Bali'nin eserlerinden bahsetmek yerinde olacaktır. Tarihsel arka plan üzerine detaylı bilgi almak için Rıfat N. Bali'nin 1923'ten 2003'e kadar olan Cumhuriyet dönemini Yahudiler bağlamında üç kitapta incelediği eserleri tarihsel arka planın detaylandırılması konusunda büyük önem taşımaktadır. Bu eserlerden ilki, "*Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri Bir Türkleştirme Serüveni (1923-1945)"* (2000)[65] Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren devletin hem sosyal hem ekonomik hayatı Türkleştirmesi girişimlerinden söz edilmektedir. Trakya Olayları, Yirmi Kur'a Askerlik Olayı Varlık Vergisi Kanunu'nun çıkarılması gibi olaylar bu eserde derinlemesine ele alınmıştır.

Serinin ikinci kitabı "*Aliya: Bir Toplu Göçün Öyküsü 1946 – 1949"* (2003)[66] Yahudiler'in yaşadıkları olaylar bağlamında kimliklerinde içe kapanma stratejileri benimsemesi ve ikinci dünya savaşı sonrası İsrail Devleti'nin kuruluşuyla beraber

[64] Bu çalışmada Musevi ve Yahudi kavramları bilinçli şekilde kullanılmaktadır. Musevi, peygamber olarak Musa'ya inanan ve kutsal kitap olarak da Tevrat'ı kabul edenlere verilen isimlendirme iken Yahudi kavramı, Yakup'un soyundan gelenler anlamında bir Irkı temsil eder. Tayyar Arı, *Geçmişten Günümüze Orta Doğu Siyaset Savaş ve Diplomasi*, Dora Yayınları, Bursa 2014, s. 32.

[65] Rıfat N. Bali, *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri Bir Türkleştirme Serüveni (1923-1945),* İletişim Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 2000.

[66] Rıfat N. Bali, *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri Aliya: Bir Toplu Göçün Öylüküsü (1946 – 1949),* İletişim Yayınları, İstanbul 2003.

Türkiye Yahudileri'nin İsrail'e göç etmesini derinlemesine incelemektedir. Serinin son kitabı ise *"Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri, Devlet'in Örnek Yurttaşları (1950 – 2003)*" (2009)[67] adlı eseridir. Bu eser Demokrat Parti döneminin sosyal, ekonomi politik olaylarını ayrıntılı bir biçimde incelemiştir. Tarihsel arka planda bahsettiğimiz 6 – 7 Eylül olayları ve 500. Yıl Vakfının kuruluşu üzerine bu kaynaktan fazlasıyla yararlanılmıştır.

Rıfat N. Bali, Türkiye'yi Cumhuriyet'in kuruluşundan 2003'e kadar dönem dönem anlattığı eserlerin yanında, birçok makale ve kitap yayınlamıştır. Çalışmamızda bu eserlerin büyük kısmından yararlandık. Bunlardan *"Musa'nın Evlatları Cumhuriyet'in Yurttaşları"* (2001)[68] Türkiye'deki tek partili dönem uygulamalarını ortaya koyarken, Türkiye'deki antisemit kuruluşlar ve eylemleri incelenmiştir.

Bali, "*1923'ten Günümüze Türkiye Yahudileri – Gayri Resmi Bir Yaklaşım*" (1998)[69] adlı makalesinde Cumhuriyet'in kuruluşundan Turgut Özal dönemine kadar, Türk siyasi hayatının dönemleri genelde azınlıklar özelde Yahudiler açısından ele alınmıştır ve dönemin konjonktüründe Yahudi azınlığın ne durumda olduğu, siyasal eğilimleri, sosyal yaşamı, dinsel yaşamı, kimlik ve Siyonizm sorununu ayrıntılarıyla incelemiştir.

Yahudiler'in tarihi üzerine önemli bir eser Avner Levi tarafından kaleme alınan "*Türkiye Cumhuriyeti'nde Yahudiler Hukuki ve Siyasi Durumları*" (1996)[70] adlı eserdir. Cumhuriyet içerisinde Yahudiler'in yaşadıkları önemli tarihsel deneyimleri ele almıştır. Bu çalışma da ele alınan Elza Niyego Olayı, Varlık Vergisi ve II. Dünya Savaşı döneminde Yahudiler'in durumu hakkında eserden faydalanılmıştır.

---

[67] Rıfat N. Bali, *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri, Devlet'in Örnek Yurttaşları (1950 – 2003),* Kitabevi Yayınları, İstanbul 2009.
[68] Rıfat N. Bali, *Musa'nın Evlatları Cumhuriyet'in Yurttaşları,* İletişim Yayınları, İstanbul 2001.
[69] Bali, N. Rıfat, "1923'den Günümüze Türkiye Yahudileri – Gayri Resmi Bir Yaklaşım", *Dans Müzik Kültür Folklora Doğru Dergisi*, Sayı 63, Yaz 1998, https://goo.gl/xbL2Su, (28.02.2018), ss. 105-122.
[70] Avner Levi, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Yahudiler Hukuki ve Siyasi Durumları*, İletişim Yayınları, İstanbul 1996.

Türkiye Yahudileri üzerine bir diğer önemli eser Corry Guttstadt tarafından yazılan "*Türkiye, Yahudiler ve Holokost*" (2016)[71] adlı eserdir. Bu çalışma Avrupa'daki Türk Kökenli Yahudiler'in durumlarını detaylı biçimde analiz etmiştir. Ardından II. Dünya Savaşı dönemi boyunca Türkiye'de yaşanan gelişmeleri tarihsel bir bakış açısı ile ele almıştır. Cumhuriyet'in ilk zamanları, Trakya Olayları, Varlık Vergisi hakkında eserden yararlanılmıştır.

Yahudiler'in Anadolu'daki köklü tarihlerinin anlatıldığı ve tarihsel arka plan bölümü oluşturulurken yararlanılan iki temel eserden ilki Naim A. Güleryüz'ün *Bizans'tan 20. Yüzyıla Türk Yahudileri* (2011)[72] ikincisi ise Avram Galanti'nin "*Türkler ve Yahudiler Tarihi, Siyasi Tetkik"* (1947)[73] adlı eseridir. M.Ö. 4. Yüzyıldan, Roma İmparatorluğuna, Bizans İmparatorluğuna, Osmanlı İmparatorluğuna ve Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar uzanan bir süreçte Yahudiler'in yaşadıkları önemli olaylar ve dönemler bağlamında ele almaktadır.

Süheyla Yıldız'ın "*Asimile Olma, İçe Kapanma, Kimliklenme: Cumhuriyetten Bugüne Türkiye Yahudileri'nin Kimlik Stratejileri*" (2015)[74] adlı makalesi de Türk Yahudileri'nin kimlik stratejilerini ortaya koymak adına çok önemli bir eserdir. Çalışmaya göre ilk olarak Cumhuriyet'in kuruluşunda eşit vatandaş olma arzusu ile Türk kimliğini benimseyen Yahudi vatandaşlar, 1934 Trakya Olayları, Varlık Vergisi, Yirmi Kur'a askerleri olayı ile eşit vatandaş olmadığını anlamış ve içe kapalı olma ve sessiz kalmak üzerine yeni bir kimlik stratejisi benimsemiştir. 1990'lara kadar bu kimlik algısını koruyan Yahudiler, 1990'larla birlikte Türkiye'nin Ermeni, Rum lobi faaliyetleri ile sıkıştırılması, ABD kongresinde ve diğer Batı Avrupa ülkelerinde kendilerini savunacak bir lobiye ihtiyacı arttırmıştır. Bu dönemde en uygun toplum Türkiye Yahudileri'dir. Yeni dönemde hem kendi Yahudi kimliklerini hem de Türk vatandaşlığı kimlikleriyle var olma stratejisine geçmişlerdir. Günümüze kadar bu devam etmektedir. Çalışmada bu durum tüm detayları ile anlatılmaktadır.

---

[71] Guttstadt, Corry, *Türkiye, Yahudiler ve Holokost*, İletişim Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2016.
[72] Naim A. Güleryüz, *Bizans'tan 20. Yüzyıla Türk Yahudileri*, Gözlem Yayın, Ocak 2012.
[73] Avram Galanti, *Türkler ve Yahudiler Tarihi, Siyasi Tetkik*, İkinci Baskı, Tan Matbaası, İstanbul 1947.
[74] Süheyla Yıldız, "Asimile Olma, İçe Kapanma, Kimliklenme: Cumhuriyetten Bugüne Türkiye Yahudileri'nin Kimlik Stratejileri", *Alternatif Politika*, Cilt 7, Sayı 2, Haziran 2015.

Türk Yahudileri'nin kimliğinde önemli etkisi olan 1934 Trakya Olaylarını dönemin basını üzerinden ele alan Sezen Kılıç'ın "*1934 Trakya Yahudi Göçünde Türk Basınının Rolü"* (2015) adlı makalesi, Türk basınının 1934 Trakya olaylarının ortaya çıkmasındaki etkisini anlamak adına önemli bir çalışma olmuştur. Makalede, ele alınan dönemde Yahudi karşıtı yazılar, karikatürler ve yorumlar yapan dergiler ve gazeteler detaylı bir arşiv taraması ile incelenmiştir. Trakya olaylarına neden olabilecek birçok faktör sıralanmış tek bir faktör üzerinden bu olayın açıklanamayacağı vurgulanmıştır. Makalenin bağımsız değişkeni basın olduğu için diğer faktörler üzerinden üstün körü geçilmiştir.

Yararlanılan bir diğer önemli makale Rıfat N. Bali'nin "*II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Azınlıklar-I 'Yirmi Kur'a İhtiyatlar' Olayı*" (1998)[75] adlı eseridir. 1941 yılında askerlik görevini tamamlamış gayrimüslimlerin yeniden askere alınması olayı detaylı bir biçimde analiz edilmiştir.

1990'lardan sonra Türk Yahudi Lobiciliği üzerine önemli girişimler gerçekleşmiştir. Bu konuda belli başlı çalışmalar vardır bunlardan en önemlisi Denis Ojalvo tarafından Galatasaray Üniversitesi'nde yazılan Fransızca yüksek lisans tezidir. Yazar daha sonra bu tezinin özetini üç parça halinde Şalom gazetesinde *Türk Yahudi Lobiciliği 1 – 2 – 3"*[76] adıyla yayınlamıştır. Türkiye'nin dış politikada ihtiyaç duyduğu lobi faaliyeti için Yahudi toplumunun önemli girişimlerini ortaya koyan bir eserdir.

Kısacası tezin tarihsel arka planında anlatılan, Yahudiler'in Anadolu'daki uzak tarihsel varlıkları, Anadolu Selçukluları, Bizans İmparatorluğu, Osmanlı İmparatorluğu gibi devletlerle ilişkileri ve tezin kapsamı dahilinde Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar olan dönemde kimlikleri üzerinde etkili olan olayları anlamak adına bahsedilen bilimsel içerikli eserlerden yararlanılmıştır. Yararlanılan

---

[75] Bali, N. Rıfat, "II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Azınlıklar-I 'Yirmi Kur'a İhtiyatlar' Olayı", Tarih ve Toplum Dergisi, Sayı 179, Kasım 1998, http://www.rifatbali.com/images/stories/dokumanlar/tarih_ve_toplu_kasim_1998.pdf, (08.02.2018), ss. 4-18.

[76] Ojalvo, Denis, "Türk Yahudi Lobiciliği – 1", *Şalom Gazetesi*, http://www.salom.com.tr/arsiv/haber-67332-turk_yahudi_lobiciligi_1.html, (19.11.2018); Ojalvo, Denis, "Türk Yahudi Lobiciliği – 2", *Şalom Gazetesi*, http://www.salom.com.tr/arsiv/haber-67391-turk_yahudi_lobiciligi_2.html, (19.11.2018). Ojalvo, Denis, "Türk Yahudi Lobiciliği – 3", *Şalom Gazetesi*, http://www.salom.com.tr/arsiv/haber-67448-turk_yahudi_lobiciligi_3.html, (19.11.2018).

eserler sadece bunlar olmamakla beraber temel kaynaklar olması bağlamında Literatür taraması kısmında bunlar detaylı bir biçimde ele alınmıştır.[77]

2.6.2 Algı Çalışmaları

Algı çalışmaları Türkiye'de çok fazla çalışılan bir alan değildir. Henüz el değmemiş alan olması bu çalışmayı yürütürken yol gösteren kaynakların az olması problemini beraberinde getirmiştir. Bunun yanında bu alanda az eserler verilmesi, bu çalışmanın disiplin için önemini ortaya koymaktadır.

Bu konuda yararlandığımız belli başlı kaynaklardan söz edecek olursak, ilk olarak Kadir Has Üniversitesi Türkiye çalışmaları merkezi tarafından hazırlanan "Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması" (2018)[78] adlı çalışmadan yararlanılmıştır. Bu çalışmanın amacı kamuoyunun Türk dış politikasına olan bakış açısını ortaya koymaktır. Bu bağlamda kantitatif bir araştırma metodu benimsemişleridir. Gündem değerlendirme, dış politikada imaj, dış politika yapımı, dost ve tehdit algıları, AB, Kıbrıs, Yunanistan, Rusya ve ABD ile ilişkiler gibi birçok dış politika kategorisi altında katılımcılara sorular yöneltilmiş verilen cevaplar tablolar ve grafiklerle sayısal verilere dökülmüştür.

Bir diğer önemli algı çalışması, Hakan Yücel ve Süheyla Yıldız tarafından kaleme alınan "Kimliklenerek Toplumla Bütünleşme: Türkiye'deki Ermeni ve Yahudi Örgütlenmeleri, Aktörlerinin Kimlik Algıları ve Stratejileri" (2015)[79] adlı makale bu konuda ortaya konulan önemli bir çalışmadır. Çalışma 1990'lardan itibaren içe kapanma stratejisini terk eden Yahudi ve Ermeni toplumlarının kimlik

---

[77] Türkiye Yahudileri hakkında yararlanılan diğer kaynaklar: Gedikli Berber, Şarika, "Osmanlıdan Cumhuriyete Geçişte Yahudiler'in Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne Uyum Süreci: (Moiz Kohen Örneği)", *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,* Volume 7/14, Fall 2012; Gürkaynak, Muharrem, "Osmanlı Devleti'nde Millet Sistemi ve Yahudi Milleti", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2, 2003; Güven, Dilek, *Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları Bağlamında 6 – 7 Eylül Olayları*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2005; Lewis, Bernard, *İslam Dünyasında Yahudiler,* İmge Kitabevi, Ankara 1996.

[78] Mustafa Aydın, Sinem Akgül Açıkmeşe, Cihan Dizdaroğlu ve Onur Kara, "Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması", Türkiye Çalışmaları Merkezi – Kadir Has Üniversitesi, 6 Haziran 2018.

[79] Hakan Yücel – Süheyla Yıldız, "Kimliklenerek Toplumla Bütünleşme: Türkiye'deki Ermeni ve Yahudi Örgütlenmeleri, Aktörlerinin Kimlik Algıları ve Stratejileri", *Alternatif Politika*, Cilt 7, Sayı 3, Ekim 2015.

algıları bağlamında Türk toplumu içerisinde asimile olmadan nasıl var olduklarını, bu konudaki farklı stratejileri ele alınmış, Yahudi ve Ermenilerle yapılan mülakatlar doğrudan alıntılar yolu ile paylaşılmıştır.

2.6.3 İnşacı Kuram Çalışmaları

İnşacı Kuram, Türkiye Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde yeni yeni varlık göstermektedir. Bu nedenle alanda İnşacı Kuram çalışmalarına baktığımızda ilk olarak kuramın ne olduğunu ortaya koyan çalışmaların yoğun olduğunu görmekteyiz. Ancak yakın dönemde İnşacı Kuram temelinde Türk Dış Politikası'na yönelik çalışmalar da artmıştır. Bu çalışmanın İnşacı Kuram bölümünü oluşturmak için yerli ve yabancı birçok yazarın kaynaklarından yararlanılmıştır.

İnşacı Kuram'ın kurucu kaynakları olan önemli kitaplardan söz edecek olursak, ilk olarak Anthont Giddens'ın, "*Central Problems in Social Theory: Action, Structure and Contradiction in Social Analysis*" (1979). Adlı eserinden bahsetmek yerinde olur. Bu eserinde, İnşa Kuramın temel varsayımlarından biri olan Yapılanmacı Kuramı bu eserinde derinlemesine anlatmaktadır.

İlk kez İnşacılık kavramının kullanıldığı eser Nicholas Onuf tarafından ele alınan, "*World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations"* (1989)[80] adlı çalışmadır. Ancak İnşacı Kuramı şöhrete kavuşturan Alexander Wendt'in, "*Uluslararası Siyasetin Sosyal Teorisi (2012)*[81] adlı çalışmasıdır. Sistemik düzey inşacılığın en temel eseridir. Çalışmada sistemik düzey İnşacılık anlatılırken Wendt'in bu eserinden sıkça yararlanılmıştır.

Bir diğer önemli eser Peter Katzenstein'ın derlediği, "*Milli Güvenlik Kültürü: Dünya Siyasetinde Normlar ve Kimlik" (2014)*[82] adlı eserdir. İnşacı Kuramda sistemik analiz, birim düzey ve bütüncül analiz düzeyleri vardır. Bu incelenen

---

[80] Onuf, G. Nicholas, *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*, University of South Caroline Press, Columbia, 1989.
[81] Wendt, Alexander, *Uluslararası Siyasetin Sosyal Teorisi*, Çev: Helin Sarı Ertem ve Suna G. Ihlamur Öner, Küre Yayınları, İstanbul 2012.
[82] Katzenstein, J. Peter, (Derleyen), *Milli Güvenlik Kültürü: Dünya Siyasetinde Normlar ve Kimlik*, Çev. İbrahim Efe, Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları, Sakarya 2014.

konuya hangi düzeyde bakılacağıyla alakalı bir tartışmadır. Bu eser birim düzey analizin Uluslararası İlişkilerdeki etkisini ortaya koyan en temel eserdir.

Uluslararası alanda İnşacı Kuramı doğuran temel kitaplara değindikten sonra İnşacı Kuramı detaylı olarak açıklamaya yönelik çalışmalara bakacak olursak, bu nokta da kuramı ayrıntıları ile inceleyen en temel çalışma Mustafa Küçük tarafından yazılan, "Uluslararası İlişkilerde Sosyal İnşacılık" (2016)[83] adlı eserdir. Kuramsal çerçeve oluşturulurken bu kaynaktan sıklıkla yararlanılmıştır. Bunun yanı sıra Birgül Demirtaş'ın yazdığı kitap bölümü "İnşacılık" (2014)[84], Paul R. Viotti – Mark Kauppi'nin kaleme aldığı, *Uluslararası İlişkiler Teorisi (2016)*[85] kitabı, Bahar Rumelili tarafından yazılan "İnşacılık/Konstrüktivizm" (2014) [86] adlı kitap bölümü İnşacı Kuram oluşturulurken yararlanılan bazı kaynaklardır.

Salt İnşacı Kuramı anlatan eserlerin yanında, farklı konuları İnşacı bakış açısı ile ele alan çalışmalarda yapılmaktadır. Yakın dönemde sıkça ortaya konulan bu eserlerden, bu çalışma üzerinde önemli olan birkaçını zikredeceğiz. İlk olarak Ebru Çoban Öztürk tarafından ortaya konulan "*İnşacı Kuram Gözüyle Ulusal Kimlik, İkili İlişkiler ve Uzlaşma"*[87] adlı eserden söz edecek olursak, çalışma ulusal acıların Ermeni kimlik inşasındaki etkisini İnşacı kuram çerçevesinde ele almıştır. Bu bağlamda diaspora için 1915 olayının sürekli canlı tutulmasının önemi ve bu çerçevede Ermeni kimliğinin nasıl inşa ve muhafaza edilmek istendiği, 1915 olaylarını ele alan tarihçi ve hukukçulardan daha farklı bir biçimde ortaya konulmuştur. Bunun yanı sıra, Jülide Karakoç'un, "*Konstrüktivizmde Dış Politika ve Etnik Kimlikler"* (2013)[88] çalışması, etnik kimliklerin dış politikadaki önemine vurgu yaparak, Nicholas Onuf'un kural ağırlıklı inşacılığı bağlamında konuyu ele almıştır.

---

[83] Küçük, Mustafa, "Uluslararası İlişkilerde Sosyal İnşacılık", *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Der: Ramazan Gözen, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2016.
[84] Birgül Demirtaş, "İnşacılık", *Uluslararası İlişkilere Giriş*, Ed: Şaban Kardaş – Ali Balcı, Küre Yayınları, İkinci Basım, İstanbul 2014.
[85] Viotti, Paul R. – Kauppi, Mark V., *Uluslararası İlişkiler Teorisi*, Nobel Yayınları, 5. Basımdan Çeviri, Ankara 2016.
[86] Rumelili, Bahar, "İnşacılık/Konstrüktivizm", *Küresel Siyasete Giriş Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler*, Ed: Evren Balta, İletişim Yayınları, İstanbul 2014. [86]
[87] Ebru Çoban Öztürk, "İnşacı Kuram Gözüyle Ulusal Kimlik, İkili İlişkiler ve Uzlaşma", Ermeni Araştırmaları, Sayı 47, Ankara 2014, http://avim.org.tr/images/uploads/Yayin/ermeni-arastirmalari-47-pdf.pdf, (06.02.2018), ss. 85-101.
[88] Jülide Karakoç, "Konstrüktivizmde Dış Politika ve Etnik Kimlikler", *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:28, Sayı: 2, Yıl:2013, ss.131-160.

Yine, Helin Sarı Ertem'in, "*Kimlik ve Güvenlik İlişkisine Konstrüktivist Bir Yaklaşım: "Kimliğin Güvenliği" ve "Güvenliğin Kimliği*" (2012)[89] ve Umut Uzer'in "*Türkiye – İsrail İlişkilerinde Bunalım"* (2011)[90] adlı makalesi İnşacı Kuram temelli çalışmalardır.

Bu alan yazını ve kuramsal çerçeve ile İstanbul Yahudilerinin dış politika algısını inceleyeceğim. Burada inşa edilen kimliğin dış politika algısı üzerindeki etkisine bakacağım. Uluslararası alanda algı, azınlıklar ve Yahudiler üzerine güçlü analizler olsa da ulaşabildiğim kadarıyla Türkçe literatürde böylesi bir analiz mevcut değil. Bu nedenle alandaki boşluğu doldurmak adına Yahudi ve azınlık çalışmaları, algı çalışmaları ve İnşacı çalışmalardan yararlanılacak, İstanbul Yahudileri ile gerçekleştirilecek derinlemesine mülakatlarla alana özgün bir çalışma kazandırılacaktır.

3. İSTANBUL YAHUDİLERİ'NİN TARİHSEL ARKA PLANI

3.1. Giriş

Bu çalışma İnşacı Kuram bağlamında, İstanbul Yahudileri'nin genelde Türk dış politikası özelde de Türkiye – İsrail ilişkilerine yönelik algılarını incelemeyi hedeflemektedir.

Bu bölümde ilk olarak Yahudiler'in, Türk topraklarındaki varlıklarının tarihsel arka planı ortaya konulacaktır. Uzak tarihsel arka plan oluşturulduktan sonra çalışmanın kapsamı dahilinde, Cumhuriyet döneminden günümüze kadar Türkiye Yahudileri'nin kimlik inşa süreçlerinde etkili olan tarihsel olaylar ele alınacaktır. Bu bağlamda Türkiye Yahudileri'nin kimlik algısı üç döneme ayrılabilir. Birinci dönem, Cumhuriyet'in kuruluşunun ilk yıllarında eşit vatandaş ülküsü adına çoğu Yahudi,

[89] Helin Sarı Ertem, "Kimlik ve Güvenlik İlişkisine Konstrüktivist Bir Yaklaşım:" Kimliğin Güvenliği" ve" Güvenliğin Kimliği"." *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Yıl 8, Sayı 16, 2012, ss. 177 – 237.

[90] Umut Uzer, "Türkiye-İsrail İlişkilerinde Bunalım", *Ortadoğu Etütleri*, Cilt 2, Sayı 2, Ocak 2011, ss. 137-168.

gönüllü bir Türkleşme politikası izlemiştir.[91] İkinci dönem ise Elza Niyego Olayı[92] ile başlamış olan ardından daha geniş çapta etki yaratan 1934 Trakya Olayları, 1941 Yirmi Kur'a Nafia Askerleri Olayı, Varlık Vergisi Kanunu'nun çıkarılması ve 6 – 7 Eylül Olayları, Türkiye Yahudileri'nin eşit vatandaş olma algısını olumsuz etkilemiş ve Yahudi toplumunun kendi kabuğuna çekilmesine neden olmuştur. Üçüncü dönem ise 500. Yıl Vakfı'nın kurulması, Yahudiler'in, Yahudi kimlikleri ile Türkiye'ye eklemlenmesi algısının ortaya çıktığı bir dönem olarak karşımıza çıkar. Bu bölümde yukarıda söz ettiğimiz gibi ilk olarak, Yahudiler'in Anadolu'daki varlıkları ve Türklerle ilişkileri ortaya konulacak daha sonra kimlik algıları üzerinde etkili olan olaylar derinlemesine ele alınacaktır.

3.2. Yahudiler'in Tarihsel Olarak Türklerle ilişkileri ve Türk Topraklarındaki Varlıkları

Bu çalışma Türkiye Yahudileri'nin kimlik inşa sürecini, Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar geçen önemli olaylar bağlamında ele almaktadır. Ancak Yahudiler'in hem Anadolu topraklarındaki varlıkları hem de Türklerle ilişkileri Cumhuriyet'in kuruluşundan çok daha önceye dayanmaktadır. Bu bağlamda ilk olarak kısaca bu uzak tarihsel arka plan verilecektir. Böylece Naim A. Güleryüz'ün de eserinde (2012) belirttiği üzere, Türkiye'deki Yahudiler üzerine detaylı okuma yapmamış kişilerin eksik ve yanlış algısı olan, Türklerin Yahudilerle

[91] Süheyla Yıldız, "Asimile Olma, İçe Kapanma, Kimliklenme: Cumhuriyetten Bugüne Türkiye Yahudileri'nin Kimlik Stratejileri", *Alternatif Politika*, Cilt 7, Sayı 2, Haziran 2015; Şarika Gedikli Berber, "Osmanlıdan Cumhuriyete Geçişte Yahudiler'in Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne Uyum Süreci: (Moiz Kohen Örneği)", *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,* Volume 7/14, Fall 2012, ss. 1779 – 1800.

[92] Elza Niyego İstanbul'da yaşayan 22 yaşında Yahudi bir genç kızdır. 45 yaşında, evli ve çocuğu olan Osman Ragıp, Elza Niyego'ya âşık olmuş ve bunu kendisine bildirmiştir. Niyego, Osman Ragıp'ı reddettiğinde Osman Ragıp işi rahatsız edecek boyutlara ulaştırmıştır. Niyego'nun babası tarafından yetkililere şikâyet edilen Ragıp bir süre içeride kalsa da kısa sürede çıkmıştır. Niyego'nun bu sırada başka bir Yahudi gençle nişanlandığını öğrenen Osman Ragıp, 17 Ağustos 1927 tarihinde Niyego'yu bıçaklayarak sokak ortasında öldürmüştür. Olay ilk önce gazetelere bu şekilde yansısa da bir süre sonra Yahudi kimliği öne çıkarılarak Niyego'nun cenazesinin Türkiye'ye ve Türk Milleti'ne hakaret eden, polise karşı gelen ve düzeni bozan bir eyleme dönüştüğü biçiminde verilmiştir. Medyanın bu tutumu savcı ve hakimleri harekete geçirmiş ve olayda yer aldığı söylenen bazı Yahudiler bir süre tutuklanmıştır. Ayrıca o dönem medyada Yahudiler'e yönelik nefret söylemleri de artmıştır. Avner Levi, *a.g.e.,* ss. 75 – 85; Rıfat N. Bali, *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri Bir Türkleştirme Serüveni (1923-1945)*, İletişim Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 2000, ss. 109 – 131.

ilk karşılaşmasının Fatih Sultan Mehmet'in, İstanbul'u 1453 yılında fethetmesiyle meydana geldiği ya da Türk topraklarına, Yahudiler'in ilk olarak 1492 yılında İspanya'dan göç ettiği yönündeki eksik ve yanlış algılar[93] ortadan kaldırılacaktır.

Yahudiler'in Anadolu'da hangi tarihten itibaren varlıklarını sürdürdüğü kesin bir biçimde ortaya konulamamaktadır. Ancak Ege bölgesinde yapılan kazılar ve incelenen tarihi kaynaklar, Yahudiler'in Anadolu'daki varlığını M.Ö. 4. Yüzyıla kadar götürmektedir.[94] Bir başka deyişle Yahudiler bu toprakların kadim halklarından biridir. Bunun yanı sıra Yahudiler'in Türklerle ilişkileri ise İstanbul'un fethinin öncesine dayanmaktadır. Bu bağlamda Türklerle ilk ilişkilerinin, Mezopotamya bölgesinde Irak Türkleri ile kurulduğu tahmin edilmektedir.[95] Ancak Yahudiler'le yoğun ilişkiler, Selçuklu İmparatorluğu ile sıklaşmıştır. Anadolu'da Türklerin eline geçen şehirlerde Yahudiler yaşamaktaydı. Gerek Büyük Selçuk İmparatorluğu gerekse bu imparatorluğun dağılması sonucu kurulan Anadolu Selçuklu Devleti'nin özgürlüğe önem vermesi, düzenli ve adaletli yönetimi Yahudiler'in rahat yaşayabileceği bir ortam doğurmuştur. Hatta burada yerleşik olan Yahudi topluma, Bizans'ın yönetiminden kaçan Yahudiler de katılmıştır.[96] Görüldüğü üzere Türkler Anadolu'ya gelmeden önce bu topraklarda Yahudiler yaşamaktaydı. Türklerin Anadolu'yu yurt edinmesi ve adaletli yönetim şekilleri, Yahudilerle beraber yaşamalarını sağlamış hatta diğer coğrafyalardaki Yahudiler'in de buraya gelmelerini sağlayacak bir cazibe merkezine dönüştürmüştür. Anadolu Selçuklu Devleti dağıldıktan sonra Anadolu'da birçok Türk beyliği kurulmuştur. Bu beyliklerin içinde Yahudiler varlıklarını sürdürmeye devam etmiştir.

Bu noktada Anadolu Türk beyliklerinden en uzun ömürlüsü olan ve İmparatorluğa dönüşen Osmanlı'nın, Yahudilerle ilişkileri ortaya konulacaktır. 1326 yılında Orhan Bey Bursa'yı fethetmiştir. Savaş sonrası Yahudiler şehre geri gelmişlerdir. Hatta Orhan Bey hem Bizans'ta hem de dönemin diğer önemli

---

[93] Naim A. Güleryüz, *Bizans'tan 20. Yüzyıla Türk Yahudileri*, Gözlem Yayın, Ocak 2012, s. 21.
[94] Moshe Sevilla – Sharon, *Türkiye Yahudileri*, İletişim Yayınları, İstanbul, Şubat 1992, ss. 11-13; Naim A. Güleryüz, *a.g.e.*, ss. 1-19.
[95] Avram Galanti, *Türkler ve Yahudiler Tarihi, Siyasi Tetkik*, İkinci Baskı, Tan Matbaası, İstanbul 1947, s. 8; Naim A. Güleryüz, *a.g.e.*, s. 21.
[96] Moshe Sevilla – Sharon, *a.g.e.*, ss. 29-30; Naim A. Güleryüz, *a.g.e.*, s. 22; Çetin Yetkin, *Türkiye'nin Devlet Yaşamında Yahudiler*, Gözlem Yayın, İstanbul 1996, s. 24- 27.

şehirlerinde varlık gösteren, ticarette, maliyede ve sanayide becerikli Yahudileri Bursa'ya davet etmiştir.[97] Gelen Yahudiler kültürlerini muhafaza edebilmek adına kendilerine ait mahalleleri olsun istemişlerdir. Bu istekleri Orhan Bey tarafından olumlu karşılanmıştır. Osmanlı Devleti içerisinde, haraç vergisi karşılığında, Yahudiler taşınmaz sahibi olabiliyor. "Rav Akçesi" denilen vergi ile devlet onaylı Hahambaşına sahip olabiliyor ve ülkenin istediği noktasına yerleşebiliyordu.[98] Kısacası Yahudiler o dönem Osmanlı içerisinde adaleti görmüş, kültürlerini özgür bir biçimde yaşamış ve kazancını sağlayacağı işini yürütmüştür.

Görüldüğü üzere bölgede Yahudiler zaten varlıklarını sürdürüyordu. İspanya'dan gelen Sefarad Yahudileri, buradaki soydaşlarına katılmış oldu. Son olarak, 1492'de Yahudiler'in İspanya ve Portekiz'den Osmanlı İmparatorluğu'na göç etme olayları üzerinde durulacaktır çünkü günümüz Türkiye'sinde yaşayan Yahudi toplumunun çoğunu, bu göç sonrası Türk topraklarına gelen Sefarad Yahudileri oluşturmaktadır. Ancak bu noktada altı çizilmesi gereken önemli durum, Yahudiler Osmanlıya yalnızca 1492'de göç etmemiştir. 1376 yılında Macaristan'dan, 1394 yılında Fransa'dan, 1470 yılında Bavyera'dan kovulan Yahudiler de Osmanlı Topraklarına sığınmışlardır.[99] Bu bağlamda Yahudiler'in Türk topraklarına göçü, yalnızca İspanya ve Portekiz'den gelen Yahudiler'e indirgenmemelidir.

756'da İber Yarımadası'nın güneyinde Endülüs Emevi Devleti kuruldu. Bu Müslüman devlet içerisinde hem Yahudiler hem de daha önceden yerleşik olan Hıristiyan unsurlar birbirleriyle olumlu ilişkiler geliştirerek, çok boyutlu bir kültür inşa ettiler. Ancak ilerleyen dönemlerde, Müslümanlar arasındaki sorunlar ve çatışmaları değerlendiren Hıristiyanlar, Müslümanların elindeki kentleri tekrar ele geçirdi. 1031'de tamamen dağılan Emevi Devleti ilk olarak küçük Endülüs beyliklerine bölünmüş, 20 Ocak 1492'de son Müslüman kent olan Granada'nın da

---

[97] Avram Galanti, *a.g.e.*, s. 9; Moshe Sevilla – Sharon, *a.g.e.*, ss. 31 – 32; Çetin Yetkin, *a.g.e.*, s. 28.
[98] Moshe Sevilla – Sharon, *a.g.e.*, ss. 32 – 40; Naim A. Güleryüz, *a.g.e.*, ss. 23 – 24 ve 30 – 31; Aron Rodrigue, *a.g.m.*, s. 131; Muharrem Gürkaynak, "Osmanlı Devleti'nde Millet Sistemi ve Yahudi Milleti", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2, 2003, s. 280 – 281.
[99] Aron Rodrigue, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Sefardiler", *Türk Sosyal ve Siyasi Hayatında Yahudiler*, Ed: İbrahim Erdal ve Yunus Özger, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 129; Avram Galanti, *a.g.e.*, s. 15; Naim A. Güleryüz, *a.g.e.*, ss. 25 – 26; Şarika Gedikli Berber, *a.g.m.*, s. 1783.

Katolik Hıristiyanlar tarafından ele geçirilmesiyle beraber yarımadada Müslüman hakimiyeti son bulmuştur.[100] Hıristiyanların bölgede tekrar hâkim olması, Yahudiler için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur.

Müslüman hükümdarlığı altında rahat yaşayan Yahudiler'e, Hıristiyan yöneticiler deneyimlerinden faydalanmak adına ilk başlarda hoşgörülü yaklaşmışlardır. Fakat bunun yanı sıra belli kısıtlamalar da getirilmiştir. 1109 yılına gelindiğinde yarımadada Yahudiler'e karşı olaylar baş göstermiştir. Bu tarihten itibaren yöneticiler tarafından Hıristiyanlığa geçmeleri konusunda baskılar artmıştır.[101] Sosyal ve ekonomik hayatları da sıkıntıya sokulmuştur. Ticaretlerine yönelik kısıtlayıcı tedbirler alınmıştır. Yahudiler adına yaşanan bu olumsuz gelişmeler, Sevilya'da 1391'de meydana gelen kitlesel halk hareketi ile doruk noktasına ulaşmış ve ilk Yahudi mahallesi yakılmıştır. Bu eylem kısa sürede tüm Endülüs'e sıçramıştır. Engizisyon mahkemeleri 1483 itibarıyla Yahudiler'in Hıristiyanlığı kabul etmesini istemiş, kabul etmeyenler ölümle cezalandırılmaya başlanmıştır. [102] Ancak Yahudiler her ne kadar ticari, sosyal ve dinsel baskı altına alınıp, ölümle cezalandırılsa da kesin çözümün bunlarla değil Yahudiler'in bu topraklardan gönderilmesiyle sağlanacağı kanaati güçlenmiştir.

Bu zorunlu göçü halk nezdinde de meşrulaştırmak adına Yahudiler'in Kan İftirası[103] diye niteledikleri olay üzerinden toplum kışkırtılmıştır. Halk tabanında da destek sağlandıktan sonra Kastilya, Aragon, Sicilya, Granada Kralı Ferdinand ve Kraliçesi İsabella tarafından 31 Mart 1492 tarihinde kovma fermanı ilan edilmiştir. Verilen ek sürelerle beraber 2 Ağustos 1492 gecesine kadar bölgede yaşayan 120.000 civarı Yahudi'nin bu toprakları tek etmesi istenmiştir.[104] Bu ferman üzerine Yahudiler, beş yıl sonra kovulacakları Portekiz, mallarının çalınacağı ve kötü muamele görecekleri Cenova ve bazı Kuzey Afrika kentlerine gitmekle beraber temelde bu dönem Yahudiler'in can ve mal güvenliğini sağlayan II. Bayezid dönemi Osmanlı İmparatorluğu olmuştur. II. Bayezid'in emriyle, Kemal Reis

[100] Naim A. Güleryüz, *a.g.e.*, ss. 34 – 36; Moshe Sevilla – Sharon, *a.g.e.*, ss. 21 – 24.
[101] Moshe Sevilla – Sharon, *a.g.e.*, s. 25 – 26.
[102] Naim Güleryüz, *a.g.e.*, s. 37; Moshe Sevilla – Sharon, *a.g.e.*, ss. 26 – 27.
[103] Kan İftirası, Yahudiler'in Pesah Bayramı'nda yaptıkları hamursuz ekmeğini (Matsa) bir Hıristiyan çocuğun kanını katarak yaptıklarına yönelik Hıristiyan batıl inancıdır. Avram Galanti, *a.g.e.*, s. 26.
[104] Moshe Sevilla – Sharon, *a.g.e.*, s. 28; Naim Güleryüz, *a.g.e.*, s. 38.

kumandasındaki kadırgalar İspanya'dan kovulan Yahudiler'i, Osmanlı kentlerine getirmiştir. İlk olarak İstanbul, Edirne ve Selanik'e yerleştirilmiştir.[105] İstanbul'da II. Bayezid'in onayı ile Balat'a yerleştirilmişlerdir. İlerleyen senelerde İstanbul'un hem Asya hem Avrupa yakasındaki farklı semtlerde de varlık göstermişlerdir.[106] Günümüzde Türkiye'deki Yahudi vatandaşların çoğunu, 1492'de İber Yarımadası'ndan gelen Sefarad Yahudileri oluşturmaktadır.

Bu bölümde Türkiye'deki Yahudi toplumunun uzak tarihsel kökleri ortaya konulmuştur. Bu noktada amaçlanan hem Yahudiler'in bu coğrafyadaki köklü varlıklarını ortaya koymak hem de Türklerle ilişkilerinin, tarihin en eski yıllarına dayandığı gözler önüne sermektir. Bir sonraki bölümde bu çalışmanın kapsamına giren İstanbul Yahudileri'nin, Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze, kimlikleri ve algıları üzerinde etkili olan önemli olaylar ortaya konulacaktır.

3.3. Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Kimlik İnşa Sürecinde Etkili Olan Önemli Olaylar

Çalışmanın amacı doğrultusunda İstanbul Yahudilerinin dış politika algısını ortaya koyabilmek için, ilk olarak bu algılarını şekillendiren, kimliklerini inşa eden önemli olayları ortaya koymamız gerekmektedir. Bu bağlamda Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar Yahudiler'in algıları ve kimlikleri üzerinde etkili olan 1934 Trakya Olayları, 1941 Yirmi Kur'a Nafıa Askerleri, 1942 Varlık Vergisi Kanunu'nun çıkarılması ve 6 – 7 Eylül olayları tarihsel bir bakış açısı ile anlatılacaktır.

3.3.1 1934 Trakya Olayları

1934 Trakya Olayları olarak adlandırılan olaylar, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Çanakkale şehirlerinde yaşayan Yahudi vatandaşlara yönelik, bölgede

[105] Bernard Lewis, *İslam Dünyasında Yahudiler,* İmge Kitabevi, Ankara 1996, s. 140; Avram Galanti, *a.g.e.*, s. 16; Aron Rodrigue, *a.g.m.*, s. 130.
[106] Moshe Sevilla – Sharon, *a.g.e.*, ss. 40 – 42; Naim Güleryüz, *a.g.e.*, s. 39.

yaşayan halk tarafından gerçekleştirilen şiddet ve yağma girişimidir.[107] Bu konuda ortaya konulmuş eserler üzerinde yapılan derin incelemeler, olayların ortaya çıkışının tek bir nedenle açıklanamaz olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda ilk olarak dönemin uluslararası konjonktürü ortaya konulacaktır. Olaylar üzerinde etkili olduğu düşünülen dış unsurlar açıklandıktan sonra olaylar üzerinde etkili olduğu düşünülen iç unsurlar ortaya konulacaktır. Böylece Trakya Olayları her boyutu ile aktarılmaya çalışılacaktır.

Dönemin uluslararası konjonktürüne bakarsak, olaylar açısından en önemli ilk gelişme, Adolf Hitler'in 20 Ocak 1933 yılında Almanya'da iktidara gelmesi gösterilebilir. Tabi hiç kimse, Almanya'daki antisemit eylemlerin Türkiye'de de gerçekleşeceğini beklemiyordu. Ancak Türk hükümetinin hem ekonomik açıdan hem sosyal açıdan Türkleştirme girişimleri, buna ek olarak Almanya'daki antisemit fikirlerden etkilenen Türk vatandaşlarının olması olayların koşullarını hazırlayan önemli bir gelişme olmuştur.[108] Bir diğer uluslararası durum, İtalya'da Faşist Mussolini iktidarının Türkiye için tehdit oluşturmasıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerini görmüş, Balkanlar'da toprak kaybetme travması yaşamış Türkiye Cumhuriyeti yöneticileri, Trakya'nın her an saldırıya uğrayabileceği algısına sahiptiler.[109] O dönem İtalya'dan gelecek bir saldırının, Trakya bölgesinden olabileceği ihtimali kuvvetli idi.

Olaylar ortaya çıkmadan önce bölgedeki iç dinamiklere bakacak olursak bu noktada ilk olarak karşımıza Nihal Atsız ve Cevat Rıfat Atilhan gibi yazarların antisemit içerikli yazıları çıkmaktadır.[110] Nihal Atsız edebiyat öğretmeni idi. 11 Eylül 1933 ile 28 Aralık 1933 yılları arasında Edirne Erkek Lisesinde görev aldı. Edirne'de bulunduğu sırada *Orhun* adında bir dergi çıkarmaya başladı. Dergide

---

[107] Corry Guttstadt, *Türkiye, Yahudiler ve Holokost*, İletişim Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2016, ss. 140 – 141.

[108] Mücahit Düzgün, "Cumhuriyetin İlanından İsrail'in Kuruluşuna Kadar Türkiye'deki Yahudiler", *DEÜ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 3, Sayı 9-10, 2000, ss. 71 – 72; Rıfat N. Bali, *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri Bir Türkleştirme Serüveni (1923-1945)*, İletişim Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 2000, ss. 243 – 244; Avner Levi, *a.g.e*, s. 114.

[109] Süheyla Yıldız, *a.g.m.*, ss. 265 – 266; Corry Guttstadt, *a.g.e.*, s. 144 – 145.

[110] Avner Levi, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Yahudiler Hukuki ve Siyasi Durumları*, İletişim Yayınları, İstanbul 1996, ss. 104 – 105.

yayınlanan yazıları antisemit içerikler barındırmaktaydı.[111] Edirne'de varlık gösterdiği bu kısa süre içerisinde halk üzerinde fikirleri etkili olmuştur.

Bunun yanı sıra antisemit fikirleri ile öne çıkan bir diğer isim Cevat Rıfat Atilhan'dır. İlk olarak 1933'te İzmir'de *İnkılap* ismi ile dergi yayınlamaya başlamıştır. 1934 yılında bu dergi İstanbul'a taşınmış ve adını *Milli İnkılap* olarak değiştirmiştir.[112] Yazarların ortak vurgusu, Yahudilerin Türkçe konuşmamaları ve Trakya bölgesi ekonomisinin Yahudilerin elinde olduğu görüşüdür. Türklerin yoksulluk içerisinde hayatlarını sürdürmeye çalışırken, Yahudilerin ekonomik açıdan üstünlüğü, antisemit bir dille ortaya konulmuştur.[113] Tabi dönemin koşulları göz önüne alınırsa basının ne derece bu olaylar üzerinde etkili olduğu da ayrı bir tartışma konusudur.

Bu noktada durumla ilgili bir çıkarım yapılacak olursa, öncelikle harf devrimi yeni gerçekleşmiş ve Türkiye'de yeni harflerle okur yazar oranı o dönemde çok düşüktür. Ayrıca şu an bile dergi satışlarının çok düşük olduğu görülebilirken, o dönem hem bu dergilerin bölgeye ulaştırılması hem de dergilerin satılarak çok büyük etkiler yarattığını söylemek biraz hayal olacaktır. Tabi ki okur – yazar kesim üzerinde etkisi hiç olmamıştır denilemez ama başta da söylenildiği gibi bu olaylar tek bir unsura indirgenemez. Hem iç etkenler hem dış etkenler Trakya Olayları üzerinde etkili olmuştur.

Edirne, Çanakkale, Kırklareli gibi Trakya Bölgesi şehirlerinde Yahudilere karşı saldırılar ve mallarına yönelik yağma girişimleri görülmüştür. Gerçekleşen bu olaylar sonucu Yahudiler, varlıklarını değerinin çok altında ellerinden çıkararak İstanbul'a gitmiştir. Bir kısmı da Yurtdışına göçmüştür. Yahudilerin algıları üzerinde

---

[111] Sezen Kılıç, "1934 Trakya Yahudi göçünde Türk basınının rolü", *International Journal of Social Science Education Research*, Volume: 1(3), 2015, s. 923; Rıfat Bali, "Yeni Bilgiler ve 1934 Trakya Olayları I", *Tarih ve Toplum Dergisi*, Sayı 186, s. 47 – 48; Rıfat N. Bali, *Bir Türkleştirme Serüveni…*, s. 244; Mücahit Düzgün, *a.g.m.*, s. 74.

[112] Avner Levi, *a.g.e.*, s. 103; Rıfat N. Bali, *Bir Türkleştirme Serüveni…*, s. 245; Mücahit Düzgün, *a.g.m.*, s. 73.

[113] Rıfat Bali, "Yeni Bilgiler ve 1934 Trakya Olayları I" …, ss. 49 – 50; Sezen Kılıç, *a.g.m.*, ss. 924 – 926.

etkili olan bu olaya daha sonra hükümet müdahale etmiştir.[114] Ancak bu olaylar Yahudi vatandaşların, kimlik algıları üzerinde değiştirilemez bir etkiye sahip olmuştur.

Bu olaya hangi unsurlar sebep olursa olsun, bu çalışma için önemli olan Yahudilerin algıları üzerindeki etkisidir. Yahudiler, Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren Türkleşme politikalarına en olumlu yaklaşan gayrimüslim toplum olmuştur. Bir başka deyişle Yahudiler eşit vatandaşlık temelinde Türkleşmek istemişlerdir. Ancak bu olay Yahudilerin eşit vatandaş olma duygusunu kıran ilk gelişmelerden biridir. İleride ele alacağımız Varlık Vergisi Kanunu, Yirmi Kur'a Nafıa Askerleri gibi olaylar Yahudilerin eşit vatandaş algısında önemli değişime neden olacaktır. Sonuç olarak, bu olaylar Yahudi vatandaşların daha fazla içe kapanmasına, bazılarının İsrail Devleti'nin kurulması ile Türkiye'den göç etmesine neden olacaktır.

3.3.2 1941 Yirmi Kur'a Nafıa Askerleri

Türkiye Yahudileri'nin algılarında ve kimliklerinde etkili olan bir diğer önemli olay, Yirmi Kur'a İhtiyatlar olayıdır. Bu olay kısaca, 1941 Mayıs'ı Nazi Almanya'sı Türkiye'ye yaklaştığında, askerliğini yapmış 25 – 45 yaş arası gayrimüslim erkeklerin tekrar askere alınmasını ifade etmektedir. Burada azınlıklar açısından rahatsızlık doğuran durum yalnızca gayrimüslimlerin alınmasıdır. Ayrıca askeri üniforma ve silah vererek askerlik görevi yaptırmaktan ziyade yol yapımı ve taş kırmada çalıştırıldılar. Karar çıktığında gayrimüslim erkekler sokaktan, evlerinden ve iş yerlerinden apar topar götürülmeye başlandı.[115] Bu kararın neden verildiği ve uygulandığı kesin değildir. Bu noktada farklı tezler öne sürülmektedir.

İlk olarak, azınlıkların, Türkiye'deki ticaretleri bir süre dondurulmak istenmiş ve bu süre içerisinde ticaretin Türkleştirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Bir diğer tez, Almanların balkanlarda tehlikeli ilerleyişi, Türkiye'nin savaşa girmesine neden olabilirdi. Bu nedenle gayrimüslimlerin düşman kuvvetlerle ortak hareket

[114] Rıfat N. Bali, *Bir Türkleştirme Serüveni…*, ss. 247 – 254; Avner Levi, *a.g.e,* ss. 116 – 129; Mücahit Düzgün, *a.g.m.*, ss. 75 – 76; Rıfat Bali, "Yeni Bilgiler ve 1934 Trakya Olayları I" …, ss. 51 – 54; Corry Guttstadt, *a.g.e.*, ss. 149 – 150.

[115] Avner Levi, *a.g.e.*, s. 137 – 140; Rıfat Bali, *Devletin Yahudileri ve Öteki Yahudi*, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2004, s. 299 – 319; Rıfat N. Bali, *Bir Türkleştirme Serüveni…*, ss. 413 – 420; Corry Guttstadt, *a.g.e.*, ss. 150 – 151.

edebileceklerine yönelik bir algı bu önlemin alınmasına neden olmuş olabilir.[116] Bu konuda kesin bilgi ancak döneme ait arşivlerin açılması ile mümkün olacaktır.

Genelde Türkiye'deki gayrimüslimlerin özelde de Yahudiler'in yaşadıkları bu olaylar, kendilerini Türkiye içerisinde eşit vatandaş olarak görmelerini zorlaştırmıştır. Cumhuriyet'in kuruluşundaki heves ve istek yerini yaşanan bu olaylarla beraber korku, içe kapanma ve Türkiye'den göçmeye bırakmıştır.

3.3.3 1942 Varlık Vergisi Kanunu'nun Çıkarılması

Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra Türkiye Yahudileri'nin kimlikleri üzerinde etkili olan bir diğer önemli olay Varlık Vergisi Kanunu'nun çıkarılmasıdır. Varlık Vergisi'ne giden süreci anlayabilmek adına dönemin koşullarına bakmak yerinde olacaktır.

1942 yılında Şükrü Saraçoğlu başbakanlığa getirildi. Yeni kurulan hükümette Ticaret Bakanı görevine ise Dr. Behçet Uz getirilmişti. Dikkat edilecek olursa bahsedilen tarih 1939 – 1945 arası II. Dünya Savaşı dönemidir. Bu koşullar içerisinde Ticaret Bakanı Liberal politikalar izlemeye başladı. Bu bağlamda ticaret üzerindeki kısıtlamalar ve kontroller ortadan kaldırıldı. Farklı bir dönemde başarı getirebilecek politikalar, yanlış bir dönemde uygulandığı için piyasadaki temel besin gıdalarında aşırı fiyat artışları meydana gelmiştir.[117] Böyle dönemlerde fırsatçı çoğu tüccar mallarını daha yüksekten satabileceği ileriki günler için stoklar. Bu dönemde de bu olgu görülmüş ve piyasada yağ, şeker ve ekmek kıtlığı baş göstermiştir.

Dönemin Ticaret Bakanı'nın izlediği liberal politikalar çok geçmeden başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Böylece tekrar ticarete kısıtlamalar ve kontroller getirildi. Ancak sistemin bir kez düzeninden şaşması eski haline gelene kadar önemli adımların atılmasını gerektirmekteydi. Hükümetin bu problemin üstesinden gelmek adına attığı adımlardan biri de Varlık Vergisi'dir.[118] Vergi piyasadaki fazla parayı geri çekerek talebi azaltmak ve bu bağlamda enflasyonu düşürmek adına önem arz ediyordu.

---

[116] Corry Guttstadt, *a.g.e.*, ss. 152 – 153; Rıfat N. Bali, *Bir Türkleştirme Serüveni…*, ss. 421 – 423.
[117] Rıfat N. Bali, *Bir Türkleştirme Serüveni…*, ss. 424 – 442; Avner Levi, *a.g.e.*, ss. 140 – 142.
[118] Mücahit Düzgün, *a.g.m.*, s. 79; Rıfat N. Bali, *Bir Türkleştirme Serüveni…*, ss. 442 – 450.

İçeride bu ortam, dışarıda da Almanya'nın elde ettiği zaferler ve antisemitist politikasından etkilenmeler sonucu, genelde azınlıkların özelde de çoğunlukla ticaretle uğraşan Yahudilerin vergi vermedikleri ve ekonominin darboğaza girmesinin sorumlusu oldukları yönünde bir algı oluştu.[119] Bu algı piyasada tamamen kıtlık olmasıyla daha da perçinlendi. Varlık Vergisi bu koşullardan hayat bulmuştur.

Varlık Vergisi'nin iki açıdan problemi vardır. İlk olarak, vergilendirmede belirli bir kriter yoktur. Vergiye tabi olacak kişinin ne kadar ödeyeceği, vergilendirmekle görevlendirilen komisyonların takdirine kalmıştır. İkinci problem ise verilen kararın kesin olması, temyiz şansı tanımamasıdır. Bu bağlamda 1943 yılının Ocağında birçok Yahudi'nin ödeyemeyeceği miktarda Vergi borcu çıkarılmıştır. Belirtilen vergi borcunu vermeyenlerin malları haczedilmiş ve Aşkale'ye çalışma kamplarına gönderilmiştir. 1500 civarı kişi bu kamplara gönderilmiştir.[120] Bu kişilerin 800'ü Yahudi kalanı Rum ve Ermenilerden oluşmuştur.

İçeride ekonomik koşullar bu kanunun çıkarılmasında en temel dinamiktir ancak, dışarıda da Nazi Almanya'sı, antisemit politikalarının, bu kanunun çıkarılmasındaki etkisi gözden kaçırılmamalıdır. Yani Trakya Olayları'ndaki gibi iç ve dış faktörler bütün bir şekilde okunmalıdır. Bu çalışma için önemli olan, hangi unsurların Varlık Vergisi'ni ortaya çıkardığından ziyade bunun Yahudiler'in algısı üzerindeki etkisidir. Yaşanan bu olay da açıklanan diğer olaylar gibi Yahudiler'de eşit vatandaş duygusunu zedelemiş, Yahudi toplumunun daha fazla içine kapanmasına sebep olmuştur. İstanbul Yahudileri ile yapılan görüşmelerde elde edilen veriler bu söylenilenleri destekler niteliktedir.

3.3.4 6 – 7 Eylül Olayları

6 – 7 Eylül 1955 Olayları, doğrudan Türkiye Yahudileri'ne yönelik gerçekleştirilen bir olay değildir. Rumlara yönelik gerçekleştirilen eylemlerden Yahudiler de nasibini almıştır. Bu olay da Yahudiler'in kimlikleri ve algıları üzerinde önemli etkilere neden olmuştur. Olayın nasıl ortaya çıktığından söz etmek

[119] Corry Guttstadt, *a.g.e.*, ss. 153 – 155; Avner Levi, *a.g.e.*, s. 142.
[120] Rıfat N. Bali, *Bir Türkleştirme Serüveni…*, ss. 450 – 495; Corry Guttstadt, *a.g.e.*, ss. 156 – 163; Avner Levi, *a.g.e.*, s. 142 – 143.

yerinde olacaktır. Atatürk'ün Selanik'teki evine bombalı saldırı düzenlendiği ve Kıbrıs'ta Rumların, Türklere saldırıya geçecekleri haberleri Türkiye'de hızla yayılmış ve büyük bir infial uyandırmıştır. İzmir ve İstanbul'da çoğunluğu Rum olmak üzere diğer gayrimüslim grupları da ayırt etmeksizin dükkanlara, evlere ve ibadethanelere yönelik saldırılar ve yağmalar gerçekleştirilmiştir.[121] Olayın ana sebebi bu olsa da ekonomik ve sosyal durum da bir diğer önemli unsurdur.

Demokrat Parti'nin ekonomide liberal politikalar seyretmesi, esnaf ve tüccarın yararına olmuştur. Gayrimüslimlerin genelde esnaf ve tüccar olması kazançlarını katlamalarına fırsat vermiştir. Azınlıkların bu denli zenginleşmesi, ekonomik darboğaza girildiği dönemde memur ve işçi kesimini rahatsız etmiştir. Bu kesim, temel gıdaların piyasada yokluğunu, stokçuluk – istifçilik iddiasıyla ticaretle uğraşan gayrimüslim gruplar üzerine yüklemiştir.[122] Basında yer alan bu yöndeki haberler ve kışkırtmalar azınlıklara yönelik saldırılar ve yağma olaylarının sosyo – ekonomik yönünü teşkil eder.

6 – 7 Eylül Olayları her ne kadar doğrudan Yahudiler'e yönelik olmasa da Yahudiler'in korkularını ve güvensizliklerini pekiştirmiştir. Bu nedenle İsrail kurulduğunda göçler artmış burada kalanlar ise daha fazla içe kapanmıştır.

3.3.5 500. Yıl Vakfı'nın Kuruluşu ve Türkiye Yahudileri Üzerindeki Etkisi

Bölümün başında Türkiye Yahudileri'nin kimlik algılamalarının üç dönemden oluştuğunu belirttik. Bunlardan ilki Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkleşerek eşit vatandaş olunması gerektiği ülküsüne sahip olunan dönemdi. Bu dönem bahsedilen 1934 Trakya olayları, 1941 Yirmi Kur'a Nafıa Askerleri Olayı, 1942 Varlık Vergisi Kanunu'nun çıkarılması ve 6 – 7 Eylül olayları ile yerini ikinci

[121] Dilek Güven, *Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları Bağlamında 6 – 7 Eylül Olayları,* Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2005, s. 13 – 50; Şerif Demir, "Adnan Menderes ve 6/7 Eylül Olayları", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Sayı 12, 2010, s. 43 – 45; Rıfat Bali, *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri, Devlet'in Örnek Yurttaşları (1950 – 2003)*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2009, ss. 58 – 59.

[122] Rıfat Bali, *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri, Devlet'in Örnek Yurttaşları…,* ss. 59 – 64; Dilek Güven, *a.g.e.*, ss. 84 – 88 ve 152 – 159.

döneme yani içe kapanma, gözden uzak varlık sürdürmeye bırakmıştır. Bu bölümde ise Yahudiler'in kimlik algılamalarındaki üçüncü dönem ele alınacaktır. Bu dönem, 500. Yıl Vakfı'nı ortaya çıkaran alt yapı, vakfın amacı ve Türk hükümetinin istekleri üzerinden görülebilmektedir. Bu nedenle bu bölümde ilk olarak 500. Yıl Vakfı üzerine kısa bir bilgi verilecek ve temel olarak Türkiye Yahudileri'nin kimlik algısında yarattığı dönüşüm üzerinde durulacaktır.

Türkiye, Yunanistan ile Kıbrıs ve kıta sahanlığı sorunu, Ermenistan ile soykırım iddiaları nedeniyle belli problemler yaşamaktaydı. İçerde siyasal tutuklular da Türkiye'nin uluslararası arenadaki imajını olumsuz yönde etkilemişti. Türkiye'nin Soğuk Savaş yıllarından itibaren büyük oranda ABD silahlarına muhtaç oluşu ve ABD Kongresi üzerinde Rum, Ermeni ve Kürt lobilerinin Türkiye aleyhine ciddi etki doğurması, Türkiye'yi zor duruma düşürmüştür.[123] Bu konuda 1974 Kıbrıs Harekatı'ndan söz edilebilir. Türkiye'nin harekâtı ile Yunan lobisi ABD kongresi üzerinde bir baskı unsuru olmuş ve ABD'nin Türkiye'ye silah ambargosu yapmasını sağlamıştır. Böylece Türkiye'nin uluslararası arenada imajını düzeltecek ve kendini iyi bir biçimde savunacak bir lobi ihtiyacı gün yüzüne çıkmıştır. Bu ihtiyacı giderecek, ABD'de Türkiye adına etkin lobi faaliyeti yapacak olan tek toplum Yahudiler olarak görülmüştür.[124] Bu bağlamda ABD Yahudileri'ne ulaşmayı sağlayan köprü, Türkiye Yahudileri olacaktır.

Türk hükümetinin bu yöndeki ihtiyacı ve isteği ortadadır. Türkiye Yahudileri ise bu zamana kadar yaşanılan olaylar bağlamında içe kapanmıştır. Böyle bir fırsat, Türkiye ile yeniden ve farklı bir boyutta entegrasyon şansı verecektir. Bu bağlamda Yahudiler hem Yahudi kimliklerini muhafaza edecek hem de bu kimlikleri ile Türkiye'nin uluslararası alanda iyi tanınmasını sağlamaya yönelik girişimler gerçekleştirecektir.[125] Böylece eşit vatandaşlıklarını Türklük içinde asimile olarak

---

[123] Süheyla Yıldız, *a.g.m.*, ss. 275 – 276.

[124] Rıfat Bali, *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri, Devlet'in Örnek Yurttaşları…,* ss. 355 – 360; Denis Ojalvo ile 23.10.2018 tarihinde yapılan görüşmede konu ile ilgili derinlemesine bilgi alınmıştır; Denis Ojalvo, "Türk Yahudi Lobiciliği – 1", *Şalom Gazetesi*, http://www.salom.com.tr/arsiv/haber-67332-turk_yahudi_lobiciligi_1.html, (19.11.2018).

[125] Hakan Yücel – Süheyla Yıldız, "Kimliklenerek Toplumla Bütünleşme: Türkiye'deki Ermeni ve Yahudi Örgütlenmeleri, Aktörlerinin Kimlik Algıları ve Stratejileri", *Alternatif Politika*, Cilt 7, Sayı 3, Ekim 2015, ss. 588 – 592; Süheyla Yıldız, *a.g.m.*, ss. 277 – 278.

değil. Yahudi kimlikleri ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlıkları bağlamında bir çift kimlik örgüsü ile sağlayacaklardır.

1492 yılında İspanya'dan göçe zorlanan Yahudiler'in, Türk topraklarındaki varlığının 500. Yılını kutlama ve tüm uluslararası alana duyurma düşüncesi 1982 yılından itibaren başlamış ve 19 Temmuz 1989 tarihinde bu amacı gerçekleştirmek adına 500. Yıl Vakfı kurulmuştur. Vakfın amaçları arasında, Türkiye'yi uluslararası alana iyi bir biçimde tanıtmak, ABD Yahudi lobisi üzerinde etki doğurarak ABD kongresinden Türkiye lehine karar çıkarmak, AB ve İsrail ilişkilerini geliştirmek sayılabilir. Vakfın kuruluşu ile Türkiye'nin uluslararası alanda imajının düzeltilmesi çalışmaları başlamıştır. 1992 yılında hem ulusal hem de uluslararası alanda yankı bulacak bir kutlama gerçekleştirilmiştir.[126] Bu girişimler ABD kamuoyu, Yahudi lobisi ve uluslararası alandaki birçok kuruluşu Türkiye lehinde hareket etmeye yönlendirmiştir.

Sonuç olarak Türk hükümeti, üzerindeki uluslararası baskıyı dengeleyecek bir yol bulmuştur. Türkiye Yahudileri ise günümüze kadar yeni kimlik anlayışlarını sürdürmüşlerdir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkleşerek eşit vatandaş olma gayesi taşıyan Yahudiler 1990'lardan itibaren kimliklerini hem Yahudi hem de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı kimliği biçiminde inşa etmişlerdir.

3.4. Sonuç

Bu çalışma, İnşacı Kuram bağlamında İstanbul Yahudilerinin dış politika algılarını incelemektedir. Bu bağlamda ilk bölümde İnşacı Kuram ele alınmıştır. Böylece İnşacı Kuram'ın ne ifade ettiği ve bu çalışma için hangi İnşacı Yaklaşımın daha uygun olduğu derinlemesine incelenmiştir. Bu bölümde de çalışmanın kapsamına giren genelde Türkiye Yahudileri özelde de İstanbul Yahudileri'nin tarihsel arka planı ortaya konulmuştur. Böylece ilk olarak Yahudi vatandaşların hem

[126] Rıfat Bali, *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri, Devlet'in Örnek Yurttaşları…,* ss. 360 – 363; Denis Ojalvo, "Türk Yahudi Lobiciliği – 2", *Şalom Gazetesi*, http://www.salom.com.tr/arsiv/haber-67391-turk_yahudi_lobiciligi_2.html, (19.11.2018); Denis Ojalvo, "Türk Yahudi Lobiciliği – 3", *Şalom Gazetesi*, http://www.salom.com.tr/arsiv/haber-67448-turk_yahudi_lobiciligi_3.html, (19.11.2018).

bu coğrafyadaki varlıkları hem de Türklerle ilişkileri incelenmiştir. Ardından çalışmanın sınırları çerçevesinde Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze algıları ve kimlikleri üzerinde etkili olan önemli olaylar ortaya konulmuştur.

Bu çalışmada Türkiye Yahudileri'nin kimlik algılamaları, Süheyla Yıldız'ın (2015) eserinde belirttiği üç dönem üzerinden incelenmiştir.[127] Bunlardan ilki Cumhuriyetin kuruluşunun ilk yıllarında Yahudiler'in eşit vatandaş olmak için Türkleşmek gerektiği algısıdır. İkinci döneme ise yaşanan 1934 Trakya Olayları, 1941 Yirmi Kur'a Nafıa Askerleri Olayı, 1942 Varlık Vergisi Kanunu'nun çıkarılması ve 6 – 7 Eylül olayları ile geçilmiştir. Yaşanan gelişmeler, Türkiye Yahudileri'nin içe kapanmasına vesile olmuştur. Uzunca bir süre böyle varlık süren Yahudiler 1990'lara doğru yeni bir kimlik anlayışını benimsediler. Bu da hem Yahudi kimlikleri hem de Türk Vatandaşı kimliklerini muhafaza edebilecekleri bir kimlik algısıdır. Birinden birini tercih etmek zorunda kalmadan, ikisini de kendi kimliklerinin vazgeçilmez parçası saymışlardır.

İnşacı Kuramı ortaya koyarken bahsettiğimiz üzere, sistem ve aktör birbirini karşılıklı olarak inşa etmektedir. Bu noktada da aynı olguyu görmekteyiz. Türk Hükümeti ve Yahudi vatandaşlar birbirlerini karşılıklı inşa etmekte ve dönüştürmektedir. Bu dönüşümleri yukarıda bahsettiğimiz kimlik algılamaları dönemlerinden rahatlıkla görebilmekteyiz. Yine İnşacı Kuram kimliklerin verili olmadığını bunun algılar ve çıkarlar bağlamında oluştuğunu söylemektedir. İnşacı Kuram'ın bu varsayımı, Türkiye Yahudileri özelinde de görülmektedir. Yaşadıkları olaylar ve Türk hükümeti ile karşılıklı inşa süreçleri, algılarında belli değişimler yaratmıştır. Bu değişim yeni çıkar tanımlamaları yapmalarına neden olmuş ve farklı kimlik stratejileri ortaya koymaları sonucunu doğurmuştur.

İnşacı Kuram ve Türkiye Yahudileri'nin tarihsel arka planı ortaya konulduktan sonra bir sonraki bölümde bu çalışmanın yöntemi üzerinde durulacaktır. Böylece çalışma için hangi desenin neden seçildiği, veri toplama tekniklerinin ne olduğu, toplanan verilerin nasıl analiz edileceği, çalışmanın kısıtları – sınırlılıkları, geçerlik – güvenirliği ve etiği derinlemesine incelenecektir.

---

[127] Süheyla Yıldız, "Asimile Olma, İçe Kapanma, Kimliklenme: Cumhuriyetten Bugüne Türkiye Yahudileri'nin Kimlik Stratejileri", *Alternatif Politika*, Cilt 7, Sayı 2, Haziran 2015.

4. YÖNTEM

4.1. Giriş

Bu çalışma, Türk topraklarında yaşamakta olan İstanbul Yahudileri'nin Türkiye – İsrail ilişkilerine yönelik algılarını, İnşacı Kuram bağlamında ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu amaç doğrultusunda İstanbul Yahudileri ile görüşmeler gerçekleştirilecektir. Böylece Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar yaşadıkları kimlik inşa süreçleri ortaya çıkarılacak ve inşa edilen bu kimliğin dış politika algıları üzerindeki etkisi ortaya konulacaktır.

Çalışmanın amacına ulaşabilmesi, çalışma için en uygun veri toplama ve veri analiz yöntemlerinin kullanılması ile mümkün olmaktadır. Bu nedenle ilk olarak, çalışma için neden nitel araştırma yönteminin tercih edildiğinden söz edilecektir. Ardından sırasıyla, çalışmanın deseni, veri toplama ve analiz yöntemi, geçerlik – güvenirliği, çalışmanın kısıtları – sınırlılıkları ve etiği bu bölümde detaylı bir biçimde ele alınacaktır.

Bu çalışmanın hem bir algı çalışması olması hem de kuramsal zeminini İnşacılığın oluşturması, çalışmanın nitel araştırma yöntemleri ile ele alınmasını beraberinde getirmiştir. Nitel araştırma yöntemi ile İnşacı Kuram uyumuna bakacak olursak, Doğalcı (Natüralist) İnşacı Kuram ve Eleştirel İnşacı Kuram anlamlandırılmamış dış gerçekliğe önem vermezler, bir dış gerçeklik öznelerarası anlamlar yoluyla ancak değer kazanabilir. Bunun yanında ontolojik bütüncülüğü kabul etmektedirler. Bir başka deyişle bir sistemin onu var eden parçalardan öte, kendine has bir yapısı vardır. Parçalar sistemin tam olarak bilgisini vermez. Sistem bütüncül bir biçimde ele alınmalıdır. Sistem ve onu oluşturan parçalar karşılıklı etkileşim içerisinde birbirini dönüştürürler. Yöntem olarak da rasyonalistlerin doğa bilimlerinde kullandığı yöntemlerin, sosyal bilimlerde kullanılamayacağını, karmaşık insani ilişkilerin, algıların, düşüncelerin tarihsel, yorumsamacı ve betimleyici yöntemlerle ele alınabileceğini söylemektedirler. İnşacı Kuramların temel

varsayımlarına değindikten sonra nitel araştırmayı tanımlayarak, özelliklerinden bahsedersek bu çalışma için önemini daha iyi ortaya koyarız.

"*Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir."*[128] Tanımdan da görüldüğü İnşacı Kuram gibi bütüncül yaklaşımı benimseyen, algıya önem veren, çalışmada kullanılan görüşme tekniklerine temel veri toplama araçları olarak bakan bir yöntemdir.

Nitel araştırmanın özelliklerine ayrıntılı olarak bakacak olursak, istisnalar olmakla birlikte, İnşacı Kuramdaki gibi dış gerçekliğin insan algısı tarafından oluşturulduğu düşüncesini bünyesinde barındırmaktadır. Pozitivist bakış açısı ise tam aksine insan zihninden bağımsız bir dış gerçeklik olduğunu kabul eder. Bu dış gerçekliğin keşfedilmeyi bekleyen yasaları vardır. Nicel araştırmacılar bu yasaları ortaya çıkarmaya çalışır. Bir bakıma kendi ile gerçeklik arasına çizgi çeker onu nesnel bir biçimde dışarıdan incelenmesi gerektiğini savunur.[129] Fakat nitel araştırmacılar gerçekliğin insan algısının ürünü olduğunu kabul ederler. Gerçeklik zaman ve mekâna göre sürekli değişim göstermektedir. Nicel araştırmacıların önemle üzerinde durduğu tam anlamı ile nesnelliğin mümkün olmadığını, belirli koşullar altında meydana gelen karmaşık ilişkileri ve olayların derinlemesine analizle anlamlandırılmaya çalışılması gerektiğini savunurlar.[130] Kısacası nicel araştırmacılar gibi evrensel bir yasa bulmaya çalışıp genelleştirme yapmazlar. Çünkü insani ilişkiler, algılar; zamana, coğrafyaya ve kişiden kişiye göre değişir. Her olay kendine özeldir.

Nitel araştırmanın bu çalışma ile uyumlu bir diğer özelliği de kişisel ve toplumsal algıların ortaya konulmaya çalışılmasıdır. Çalışmaya dahil olan kişiler önemli veri kaynakları olarak görülür. Bu çerçevede araştırmacı da bizzat veri

---

[128] Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 10. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Ekim 2016, s. 41.

[129] Sharan B. Merriam, *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber,* Çev: Selahattin Turan, 3. Basımdan Çeviri, Ankara 2013, ss. 8 – 12.

[130] John W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, Siyasal Kitabevi, Ankara, Kasım 2013, ss. 43 – 44; Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *a.g.e.*, ss. 50-51.

toplama aracı olur. İnceleyen ile incelenen arasında belli ölçüde bir etkileşim mevcuttur. Nicel araştırma gibi incelenen ile inceleyen arasında kesin bir çizgi yoktur.[131] Araştırmacı bireyleri yönlendirmeden doğal çevre içerisinde bilgi toplamaya çalışır. Nitel araştırmanın bir diğer özelliği bütüncül yaklaşımdır. İnşacı Kuramda olduğu gibi sistem onu oluşturan parçalardan ibaret değildir. Parçaların toplamından öte bir yapıya sahiptir. Bu nedenle ele alınan bir sistem, olgu ya da olayın bilgisine parçanın bilgisinden ulaşmak mümkün değildir. Sistem parçadan öte bir yapıya sahiptir. Ayrıca nitel araştırmada tümevarım ilkesi egemendir.[132] Araştırmacı görüşmelerle, gözlemlerle ya da doküman taraması ile topladığı verileri belirli temalar içerisinde anlamlı bir bütün oluşturacak biçimde ortaya koymaya çalışır.

Sonuç olarak, bu incelemenin İstanbul Yahudileri'nin dış politika algılarını ortaya koymaya çalışan bir algı çalışması olması ve kuramsal zeminini İnşacılığın oluşturması, nitel araştırma yönteminin çalışma için tercih edilmesini beraberinde getirmiştir. Nitel araştırma yöntemine açıklık getirip bu çalışma üzerindeki önemini ortaya koyduktan sonra sırasıyla bu çalışmanın deseni, kullanılacak nitel veri toplama yöntemleri, toplanan bu verilerin hangi nitel veri analiz yöntemi ile ele alınacağı, çalışmanın etiği, geçerliği – güvenirliği, sınırlılık ve kısıtlılıkları ayrıntıları ile ele alınacaktır.

4.2. Araştırmanın Deseni

Bu çalışmanın inceleme alanı, bireysel ve toplumsal algılar olduğu için çalışmaya en uygun araştırma zeminini Olgubilim (Fenomenoloji) deseni oluşturmaktadır. Olgubilim çalışmaları, günlük hayatta aşina olduğumuz ve hakkında bilgi sahibi olduğumuzu düşündüğümüz olguları, ayrıntılı bir biçimde ele alan bir araştırma deseni sunar. Olgubilim çalışmaları bu bağlamda, insanların dış gerçekliği ve incelenen olguyu nasıl anlamlandırdığını ortaya koymaya çalışır.[133] Bu bağlamda

[131] Sharan B. Merriam, *a.g.e.*, ss. 14 – 15.
[132] John W. Creswell, *a.g.e.*, ss. 45 – 47; Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *a.g.e.*, ss. 45 – 47.
[133] John W. Creswell, *a.g.e.*, s. 77; Sharan B. Merriam, *a.g.e.*, s. 24; Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *a.g.e.*, s. 69.

hem çalışmanın kuramsal zeminini oluşturan İnşacı Kuram ile hem de çalışmanın bağımlı değişkeni olan dış politika algıları ile uyum göstermektedir.

Olgubilim çalışmaları, incelenen olguya yönelik algıları ortaya koyabilmek için o olgu hakkında derinlemesine bilgi sahibi olan ve bunu ifade edebilecek kişiler üzerinde çalışma yürütür. Olguya yönelik derinlemesine analiz yapılması için bu çalışmalarda görüşmeler uzun tutulur. Bilgileri teyit etmek ya da yeni bilgi edinmek adına katılımcılarla tekrar görüşmeleri yapılır. Olgubilim çalışmalarının bu yönü katılımcı sayısının sınırlı tutulmasını gerekli kılmaktadır. Azami katılımcı sayısı on kişi olmalıdır.[134] Kısacası Olgubilim incelemeleri için temel veri toplama aracı görüşmelerdir. Görüşmeler sınırlı sayıdaki katılımcıdan en üst düzeyde veri toplamak için önemli bir araçtır. Bunun nedeni, görüşmenin koşullarına göre araştırmacının esnek davranabilmesi, yanlış algılanan ya da algılanamayan soruları açıklaması, mimik jest gibi vücut dili hareketlerini görmesidir.[135]

Olgubilim incelemeleri, elde edilen veriyi, incelenen olguya yönelik algılamaları ortaya koyacak biçimde analiz etmeye çalışır. Bu bağlamda önce, elde edilen veri düzenlenir ve incelenen olguyu ortaya koyacak belli kategoriler ortaya çıkarılır.[136] Bu kategoriler altında veriler yorumlanır ve yorumlar sıkça yapılan doğrudan alıntılarla desteklenir.

Bu bölümün başında, kuramsal çerçevesi ve bir algı çalışması olması bakımından, çalışmanın Olgubilim deseni ile örtüştüğünü belirttik. Son olarak veri toplama ve veri analiz yöntemleri ile de uyumunu ortaya koyacak olursak, araştırma deseni ve çalışmanın uyumu daha iyi ortaya konulacaktır. Bu çalışma, İstanbul Yahudileri'nin Türkiye İsrail ilişkilerine yönelik algılarını ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu bağlamda İstanbul Yahudi cemaatine mensup sekiz kişi ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen veriler katılımcılarla paylaşılmış, devam görüşmeleri yapılmıştır. Analiz kısmında ise görüşme verileri düzenlenmiş, incelenen olguyu detaylı biçimde ortaya koyabilecek kategoriler oluşturulmuştur. Bu kategoriler altında veriler yorumlanmış ve yorumlar doğrudan alıntılarla

[134] Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *a.g.e.*, s. 71.
[135] John W. Creswell, *a.g.e.*, ss. 78 – 81; Sharan B. Merriam, *a.g.e.*, ss. 25 – 26.
[136] John W. Creswell, *a.g.e.*, s. 82; Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *a.g.e.*, s. 72.

desteklenmiştir. Kısacası çalışma Olgubilim deseni üzerinde kurulmuştur. Bir sonraki bölümde bu çalışma için hangi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı derinlemesine analiz edilecektir.

4.3. Veri Toplama Yöntemi

Çalışma öncelikli olarak bir algı çalışması olduğu için görüşme yöntemi ile doğrudan birincil kaynaklara ulaşılmaya çalışılmış ve araştırılan alanla ilgili kişilerle görüşmeler yapılmıştır. Böylelikle çalışma analizi alandan toplanmış birincil el kaynaklara dayanmaktadır.

4.3.1 Görüşme

Basılı kaynaklar ve gözlemler yoluyla ulaşılamayan, kişilerin iç dünyası, algısı ve fikirlerine yönelik bilgilere ancak o kişilerle derinlemesine yapılan görüşmelerle ulaşılabilir. Bu noktada araştırmacının amacı görüşme yaptığı kişinin dış dünyayı nasıl algıladığını, araştırılan konu üzerine fikirlerinin neler olduğunu ortaya koymaktır.[137] Bu çalışma Türkiye Yahudilerinin dış politika algılarını ortaya koyabilmek için en önemli veri toplama aracı olarak görüşmelerden yararlanmıştır. Bu bölümde görüşmeler hakkında detaylı bilgiler verilecek olup, çalışmamız için en uygun görüşme tekniği ortaya konulacaktır.

Görüşmeler yapılandırılmamış, yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış olarak birbirlerinden ayrılmaktadır. Yapılandırılmamış görüşme türünde; sorular daha önceden hazırlanmamıştır. Araştırmacı bilgi edineceği ortamda bulunurken sorular o anki koşullar bağlamında oluşmaktadır. Görüşme daha çok sohbet gibi gerçekleştirildiği için görüşülen kişi görüşme yapıldığının farklında bile olmayabilir. Görüşmenin hangi hedef doğrultusunda ilerleyeceği belli değildir. Bu yöntemi kullanan araştırmacı genel olarak araştırılan alanla ilgili yeterince bilgi sahibi değildir.[138] Bu görüşme araştırmacıya konu ile ilgili bilgi sahibi olma ve ileride derinlemesine görüşmelerde kullanacağı sorular hazırlama olanağı tanır.

---

[137] Sharan B. Merriam, *a.g.e.*, s. 86.
[138] Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *a.g.e.*, s. 130.

Yapılandırılmamış görüşme yöntemi belli artıları ve eksileri beraberinde getirir. Daha önceden hazırlanmış, bağlı kalınması gereken sorular olmaması araştırmacıya o anki duruma göre sorularını oluşturabilme esnekliği tanır. Böylece alanın içindeyken, konunun ve durumun akışına göre daha iyi sorular yöneltilebilir. Fakat bu teknikten verim alabilmek için alanda daha fazla vakit harcamak gereklidir. Soruları daha etkili bir hale getirmek amacıyla görüşülen kişi ile birden çok görüşme gerçekleştirilmelidir. Bunun yanı sıra, görüşme sohbet havasında geçtiği için görüşülen kişi araştırmacı tarafından yönlendirilmeye yatkındır.[139] Yapılandırılmamış görüşmenin ne olduğunu, artılarını ve eksilerini ortaya koyduk. Bir sonraki bakacağımız görüşme türü ise tam yapılandırılmış görüşme türüdür.

Yapılandırılmış görüşme türü ise yapılandırılmamış görüşmedeki esneklikten yoksundur. Her katılımcıya görüşme esnasında o soruların sınırlarını aşmayacak biçimde, titizlikle hazırlanmış ve aynı sırada sorular yöneltilir. Bu tekniğin de belli artıları ve eksileri vardır. Araştırmacının duruma göre esnek hareket etmesini sağlayan sorular yoktur. Her katılımcıya aynı sırada standartlaştırılmış sorular yöneltilir. Bu görüşülen kişilerin taraflı bakış açılarını diğer tekniklere göre en aza indirir. Bu yolla elde edilen verilerin analizi ve karşılaştırılması diğer görüşme tekniklerine göre nispeten daha kolaydır. Eksi yönü ise hazırlanan soruların, görüşme sırasında dışına çıkılamaması daha önceden beklenmeyen verilerin keşfedilmesinin önüne geçer.[140]

Yarı yapılandırılmış görüşme yönteminde ise araştırılan konu üzerine, katılımcılara yöneltmek üzere önceden sorular hazırlanır. Fakat bu sorular, yapılandırılmış görüşme yöntemindeki kadar katı değildir. Araştırılan konuya ilişkin daha detaylı bilgi almak adına görüşme esnasında sonda sorular ile konu hakkında daha detaylı bilgi alınabilir. Görüşme esnasında araştırmacı soruların sırasını değiştirebilir, atlayabilir ya da görüşmenin ilerleyişine göre bazı soruları yöneltmekten vazgeçebilir. Hem soru formu olması hem de soruları yöneltmede esneklik sağlaması araştırmacının amacına ulaşabilmesi adına önemli bir avantaj sağlar. Ayrıca görüşme formu olması, yapılandırılmamış görüşme yöntemine göre

[139] Sharan B. Merriam, *a.g.e.*, s. 89; Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *a.g.e.*, s. 131.
[140] Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *a.g.e.*, s. 132.

bilgilerin sistemli bir şekilde kaydedilmesini sağlar böylece verilerin analizi ve karşılaştırılmasında kolaylık olur.[141] Bu nedenle bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi tercih edilmiştir. Daha önceden hazırlanmış sorular katılımcılara yöneltilmiş, veriler sistemli bir biçimde kaydedilmiş, verilen cevaplara göre sonda sorularla incelenen konu üzerine daha detaylı bilgi alınmıştır. Sahadan daha ayrıntılı bilgiler toplayabilmek adına tanıdığı esneklik ve görüşmenin belli bir düzende ilerlemesini sağlaması yarı yapılandırılmış görüşme yöntemini tercih sebebi yapmıştır.

Görüşme yönteminin ilk avantajı, araştırılan konuya ulaşmada araştırmacıya esneklik sağlamasıdır. Yani görüşme esnasında sonda sorularla görüşmeden elde edilen veriler arttırılabilir. Katılımcı tarafından anlaşılmayan ya da yanlış anlaşılan noktalar araştırmacı tarafından izah edilebilir. Araştırmacı görüşmenin o anki koşullarına göre istediği sorudan başlayabilir, bazı soruları sormaktan vazgeçebilir. Veriye ulaşma noktasında görüşme yönteminin sağladığı bu esneklik araştırmacı için çok önemli bir avantajdır.[142] Görüşmenin bir diğer avantajı anket ya da diğer yazılı veri toplama yöntemlerine kıyasla daha fazla cevap alma şansı doğar çünkü soruları okumak, yazılı cevap vermek ya da soruları okuyarak işaretlemek katılımcı tarafından külfet olarak görülebilir. Ancak konuşmak katılımcı tarafından daha tercih edilir bir yöntemdir.[143] Araştırmacı katılımcıyla birebir görüşerek soruları yönelttiği için cevap alma olanağı artmaktadır.

Jest, mimik, konuşma tonu, vurgular yazısız verilerdir. Bu bilgiye görüşme haricinde ulaşabilmek mümkün değildir. Görüşmenin bir diğer avantajı bize verilen cevaplar yanında vücut dilini gözlemleme fırsatı tanımasıdır. Son olarak, katılımcının yöneltilen sorulara verdiği cevaplar araştırmacıyı yeni sorular sormaya yönlendirebilir.[144] Bu vesile ile çalışma daha önceden düşünülmemiş boyutlara doğru genişletilebilir.

---

[141] Sharan B. Merriam, *a.g.e.*, s. 88; Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *a.g.e.*, s. 132.
[142] W. Lawrence Neuman, *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar II,* Yayınodası Yayıncılık, 7. Basım, Ankara 2014, ss. 415 – 418.
[143] Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *a.g.e.*, s. 133.
[144] *A.g.e.*, s. 134.

Her veri toplama tekniğinde yer aldığı üzere görüşmenin de bazı dezavantajları bulunmaktadır. Öncelikle, diğer veri toplama yöntemlerine göre maliyetlidir. Görüşme yapılacak kişiler başka şehirde ya da ülkede olabilir. Bu durum seyahat masraflarına neden olur. Görüşmenin bir diğer olumsuz yönü ise harcanacak fazla zaman gerektirmesidir çünkü görüşmecilerin belirlenmesi, randevu ayarlanması, görüşme için gerçekleştirilen seyahat, görüşme kayıt altına alındıysa ses kaydının yazıya geçilmesi, görüşme transkriptinin düzenlenmesi epey zaman ve emek ister.[145] Bir diğer zayıf yön araştırmacı görüşmeden elde edilen verileri yanlış algılayabilir, kendi değer yargı süzgecinden geçirerek ulaşılan verilere öznel görüşlerini eklemleyebilir. Bunun yanı sıra katılımcı da araştırmacının dış görünüşü, üslubu ya da şivesinden olumlu ya da olumsuz bir biçimde etkilenerek cevaplarını bu bağlamda verebilir. Son olarak katılımcılara gizliliğe önem verildiği, kimliklerinin gizli kalacağı belirtilse de sonuç olarak araştırmacı tarafından bilinmesi kimliğinin ortaya çıktığı algısı yaratabilir. Bu da katılımcının sorulara kendi fikirlerini değil, kabul edilen ortak görüşleri söylemesine neden olabilir.[146] Eğer bir çalışma için veri toplama yöntemi olarak görüşme büyük önem arz ediyorsa, bahsedilen avantajlar ve dezavantajlar dikkate alınmalıdır. Görüşmenin dezavantajını bertaraf etmek için yapılan mülakatlardan elde edilen veriler katılımcılarla paylaşılmıştır. Böylece araştırmacının ulaştığı verilere kendi değer yargılarını yüklemesi ve yanlış anlaşılmaların önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Görüşme hakkında belirttiğimiz avantajlar ve dezavantajların farkında olarak bu çalışmada, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir çünkü İstanbul Yahudileri'nin genelde Türk dış politikası özelde de Türkiye – İsrail ilişkilerine yönelik algılarını ortaya koyarken, kullanılan soru formu ile verileri sistemli kayıt altına alma ve soru formuna katı bir şekilde bağlı kalmadan duruma göre sorular üzerinde oynama yapabilme avantajlarından yararlanılmak istenmiştir. Bu amaç doğrultusunda yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış, sondalarla soruların kapsamı genişletilmiştir. Görüşmecilere ulaşmada Kartopu Yöntemi kullanılmıştır. İlk olarak asıl görüşmelere başlamadan önce iki pilot görüşme yapılmış, bu iki

[145] W. Lawrence Neuman, *a.g.e.*, ss. 436 – 437.
[146] Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *a.g.e.*, ss. 135 – 136.

katılımcı tanıdık diğer iki katılımcıyı önermiştir. Ardından diğer iki katılımcıya mail yolu ile ulaşılmıştır. Son olarak mail yolu ile ulaşılan katılımcılar referansı ile diğer iki katılımcıya ulaşılmıştır. Böylece sekiz kişi ile derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. Mülakat sonrası sorular yeniden gözden geçirilerek eksikler giderilmiştir.

4.4. Veri Analiz Yöntemi

Bu çalışma, İnşacı Kuram bağlamında İstanbul Yahudilerinin dış politika algılarını incelemektedir. Bu bağlamda İstanbul Yahudileri ile görüşmeler yapılmıştır. Saha çalışmalarından toplanan veriler, betimsel analiz yöntemi ile incelenecektir.

Betimsel analizde sahadan toplanan veriler, daha önceden oluşturulan kategoriler altında yorumlanır ve bu yorumlamalar doğrudan alıntılarla desteklenir. Bu analizin amacı, incelenen olguya yönelik verileri, düzenlenmiş ve işlenmiş bir biçimde okuyucuya iletmektir. Bu bağlamda betimsel analizin belli adımları vardır. Bunlar, ilk olarak kategorilerin bulunması, ikincisi kategoriler altında verilerin işlenmesi ve son olarak bulguların tanımlanması ve yorumlanması[147] olarak ifade edilebilir.

Veri analizinde, ilk olarak kategoriler oluşturulmuştur. Kategorilerin oluşturulmasında hem çalışmanın kuramsal zemini ve alan yazını hem de saha çalışmasından elde edilen veriler etkili olmuştur. Bu bağlamda Şekil 1'de de görüldüğü üzere ilk olarak çalışmanın bağımsız değişkeni olan, İstanbul Yahudileri'nin kimlik inşa süreci alt kategorilerle detaylandırılarak ele alınmıştır. Ardından inşa edilen bu kimliğin, Türk Dış Politikası üzerine algısı ortaya konulmuştur.

[147] Sharan B. Merriam, *a.g.e.*, ss. 167 – 184; Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *a.g.e.*, s. 240.

Şekil 1: Veri Analiz Planı

Analizin ikinci aşamasında, elde edilen ham veriler, uygun kategoriler altında işlenerek okuyucuya belirli bağlamlar çerçevesinde doğrudan alıntılar yoluyla betimlenmiştir. Bu bağlamda ilk olarak nitel verileri, sistematik ve betimsel analize uygun hale getirmeye yardımcı olan MAXQDA 12 bilgisayar yazılımı kullanılmıştır. Bu programın ara yüzü dört bölümden oluşmaktadır. Belge sistemi bölümünde programa eklediğimiz belgeler yer alır, Belge tarayıcısı bölümünde eklenen belgelerin içeriklerini görürüz, kod sistemi bölümünde, oluşturulan kodların ve kategorilerin isimleri yer alır, geri çağrılan bölümünde ise kodlanan/vurgulanan içerikler bir bütün halinde geri çağrılabilir. Araştırmacı ham verilerini kodlayabilir, kategoriler oluşturabilir, birbirini kapsayan kategorileri bir üst kategori altında toplayarak veriyi sistematik hale getirebilir. Daha sonra sistematik hale getirilen bu veriler geri çağrılabilir. Bu çalışmada verileri sistematik bir şekilde düzenlemek ve analize uygun hale getirmek üzere bu program kullanılmıştır.

Analizin son aşaması ise bulguların yorumlanmasıdır. Burada araştırmacı, bizzat veri toplama aracı görevi gördüğü için fikirleri önemlidir. Bu bağlamda hem doğrudan alıntılarla betimlemeler yapılacak hem de ortaya konulan veriler

araştırmacı tarafından aralarındaki ilişkiler ortaya konulacak biçimde yorumlanacaktır.

4.5. Etik

Katılımcılara görüşmede yöneltilecek sorular öncelikle Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulu'na gönderilmiş ve etik kurulu onay raporu alınmıştır. Görüşmeye katılımlar, gönüllülük esasına dayanmaktadır. Katılımcılara fiziksel, ruhsal ve statü zararı vermemek adına hem isim hem de kimlik bilgilerinin saklanmasında maksimum özen gösterilmiştir.

Görüşmeler yüz yüze gerçekleştirildi. Görüşmelerde katılımcılardan ses kaydı alınıp alınamayacağı sorulmuştur. İzin alınan katılımcılardan izin kâğıdı alındıktan sonra görüşme ses kaydına alındı. Alınan bu ses kayıtları daha sonra yazıya dökülmüştür. Ses kaydı istemeyen katılımcılarla yapılan görüşmelerde ise not tutulmuştur. Yalnızca not alınan katılımcılarla ilerleyen süreçte devam görüşmeleri yapıldı. Katılımcılarla görüşme sonrasında veriler paylaşıldı. Bazı katılımcılar görüşmeden önce mülakat sorularını görmek istediler. Bu katılımcılara mülakattan önce sorular gönderildi. Böylelikle çalışmanın ilk aşamasından itibaren etik kurallara özenle uyulmuştur.

4.6. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel ya da nicel fark etmeksizin bir bilimsel araştırmanın, bilimselliğini ortaya koyan en önemli husus o araştırmanın geçerliği ve güvenirliğidir. Bölümün başında da bahsettiğimiz üzere nitel araştırma ve nicel araştırma arasında belli farklılıklar mevcuttur. Bu farklılık, geçerlik ve güvenirliklerini ortaya koyarken değişik stratejiler benimsemeleri, geçerlik ve güvenirlikten birine daha ağırlık vermeleri sonucunu doğurmuştur.

Bu bölümde ilk olarak geçerlik ve güvenirliğin ne olduğu tanımlanacaktır. Bu bağlamda iç geçerlik – dış geçerlik ve güvenirlik gibi kavramların ne olduğu ortaya konulacaktır. Ardından nitel ve nicel araştırmaların özellikleri bağlamında geçerlik ve güvenirliğe ilişkin tutumları ortaya konulacaktır. Bu bağlamda geçerlik ve

güvenirlikten hangisine ağırlık verdikleri diğerinin neden zayıf kaldığı aktarılacaktır. Son olarak geçerlik ve güvenirliği sağlamaya ilişkin nitel araştırmalarda hangi stratejiler olduğu ortaya konulacak ve böylece bu çalışmanın hangi stratejilerle geçerlik ve güvenirliğini arttırdığı ortaya konulacaktır.

Geçerlik, "*Nicel araştırmada geçerlik, ölçme araçlarının ölçmeyi amaçladığı olguyu doğru ölçmesi ile yakından ilişkilidir. Bu durumda toplanan veriler gerçeği yansıtır ve araştırma sonuçlarının geçerliğine katkıda bulunur. Nitel araştırmada ise geçerlik araştırmacının araştırdığı olguyu, olduğu biçimiyle ve olabildiğinde yansız gözlemesi anlamına gelmektedir."*[148] Yani nitel araştırmada, araştırmacı incelenen alanın tarafsız ve nesnel bir resmini ortaya koyabilmelidir.

Geçerlik kavramının iç geçerlik ve dış geçerlik olarak dallandığını görürüz. İç geçerlik, incelemeden elde edilen verilerin, incelenilen olgu ya da olayla ne derece örtüştüğü ile ilgilidir. Bir başka deyişle araştırmacının elde ettiği veriler gerçeklikten uzak mı yoksa gerçeklikle örtüşmekte midir? Dış geçerlik ise çalışmadan elde edilen sonuçların genellenebilir olup olmaması ile ilgilidir. Yani elde edilen bulgular, başka bir olaya da uyarlanabilir mi?[149] sorusu üzerinde durur.

Güvenirlik ise yapılan çalışmanın tüm adımları yeniden izlendiğinde aynı bulgulara ulaşılıp ulaşılamayacağı sorunsalıdır.[150] Kavramları ifade ettikten sonra şimdi sırasıyla nitel ve nicel araştırmaların geçerlik ve güvenirliğe yönelik tutumlarını ifade edebiliriz.

Nitel araştırmacılar, geçerliğe daha fazla önem verirler. Çünkü nitel araştırmanın geçerliği arttırma adına sağladığı önemli faydaları vardır. Bunlardan bazıları, nitel araştırmada, araştırmacı veri toplarken özellikle görüşmelerde esnektir. Görüşme esnasında akışa göre sondalarla yeni bilgiler edinebilir, sorumak istemediği soruları çıkartabilir, alanda uzun süre bulunarak derinlemesine bilgi edinebilir, elde edilen verileri onaylamak ve yeni bilgiler elde etmek adına alana tekrar gidebilir, ulaşılan verileri onaylamak için farklı stratejiler izleyebilir (çeşitleme, katılımcı

[148] Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *a.g.e.*, s. 269.
[149] Sharan B. Merriam, *a.g.e.*, s. 203 – s. 214.
[150] Sharan B. Merriam, *a.g.e.*, s. 211.

teyidi gibi).[151] Nitel araştırmanın bu yönü iç geçerlilik açısından güçlü bir araştırma yöntemi olduğunu gösterir. Ancak dış geçerliği ifade eden bulguların genellenebilir olma durumu nitel araştırmanın zayıf yönüdür. Çünkü nitel araştırma sosyal olay ve olguları inceler. Sosyal olay ve olgular kendine özgü özellikler taşır. Buradan edinilen bilgi doğrudan başka bir sosyal olaya uyarlanamaz. Yalnızca deneyimler, örnekler ve analitik genelleme yoluyla benzer başka bir olay üzerine yorum yapılabilir. Benzer başka bir olayı inceleyen kişiye çalışmasında yol gösterici olur. Nicel araştırmada dış geçerlik daha güçlüdür.[152]

Bunun yanında nicel araştırmacılar güvenirliğe daha fazla önem verirler. Çünkü nicel araştırmada teorik olarak güvenirlik tam anlamı ile elde edilebilir ancak geçerlik elde etmek daha güçtür.[153] Bu durumu örneklendirecek olursak, bozuk bir tartının gerçekte yüz kilo olan birini seksen kilo olarak tarttığını düşünelim. Tartı ile tartılan yüz kiloluk her bireyden seksen kilo verisi alınır. Görüldüğü üzere güvenirlik sağlanmıştır ama bu bulgunun geçerliği sağladığı manasına gelmemektedir. Nitel araştırmacının temel kabulleri güvenirliği sağlamada nicel araştırma gibi olmadığını altını çizmektedir. Nitel araştırmacı algıya önem verir, verileri doğal ortamdan toplamaya çalışır. Böylece araştırmanın farklı kişiler, farklı ortam ve zamanda tekrarlanıp aynı sonuçları almak pek mümkün görünmemektedir. Çünkü kişisel fikirler, zamana ve koşullara göre değişiklik göstermektedir. Bunun yanında sadece incelenen kişilerin algısı, fikirleri değişiklik göstermez. Nitel araştırmalarda araştırmacının algısı da önemlidir. Bu algı kişiden kişiye farklılık gösterir. Görüldüğü üzere nitel araştırmanın temel özellikleri güvenirlikle çelişmektedir. Bu nedenle nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik farklı stratejilerle sağlanmaya çalışılmaktadır.

4.6.1 Nitel Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik Stratejileri

Nitel araştırmalarda iç/dış geçerlik ve güvenirliği ortaya koymak adına belli stratejiler vardır. Bunlar İç Geçerliği (İnandırıcılık) sağlamak adına, "*Uzun süreli etkileşim", "Derin odaklı veri toplama", "Çeşitleme", "Katılımcı teyidi"*; Dış

[151] John W. Creswell, *a.g.e.*, s. 243 – 250;
[152] Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *a.g.e.*, s. 270.
[153] Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *a.g.e.*, s. 269.

Geçerliği (Aktarılabilirlik) sağlamak adına, "*Ayrıntılı betimleme" "Amaçlı örnekleme"*; Güvenirliği (Tutarlılık – Teyit Edilebilirlik) sağlamak adına, *"Tutarlık incelemesi" ve "Teyit İncelemesi"*[154] olarak ele alınmaktadır. Araştırmacı bu çalışmanın geçerliği ve güvenirliğini arttırmak adına bu stratejilere başvurmuştur.

İç geçerliği arttırmaya yönelik ilk strateji araştırmacı, incelemenin konusu olan kişiler ve verilerle uzun süreli etkileşim halinde olmalıdır. Bu bağlamda çalışmamıza veri toplamak adına İstanbul Yahudileri ile uzun süreli ve derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Gerek görüldüğünde görüşülen kişilerle, tekrar görüşmeleri yapılmıştır. Böylece görüşülen kişilerde güven algısı oluşturulmuştur. İlk görüşmedeki çekinceler ilerleyen görüşmelerle yerini samimi cevapların verildiği görüşmelere bırakmıştır. Alanda uzun süre bulunmak ve tekrar görüşmeleri yapmak elde edilen bazı verilerin test edilmesi açısından da önemlidir. Yani cevaplar o gün ki ruh haliyle mi verildi yoksa gerçek anlamda verilen cevaplar mı bunu ortaya koymada önemli rol oynamıştır.

Bir diğer strateji olan derin odaklı veri toplama ise araştırmacının sadece veri toplama işlevi görmesinin ötesinde aktif bir veri işlemcisi olması gerektiğini savunan stratejidir. Bu bağlamda İstanbul Yahudileri ile yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler eleştirel bakış açısı ile incelenmiştir. Verilerin gerçeğe uygunluğu ele alınmış ve araştırma sorusu için anlamlı olup olmadığı analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular diğer verilerle sürekli karşılaştırılarak, yorumlanmış ve genel bir örüntü ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

İç geçerlilik için bir diğer strateji çeşitlemedir. Nitel araştırma gerçekliğin farklı yönlerini görmezden gelerek genelleme yapmaz bunun yerine farklılıkları göz önüne serer ve çalışmanın geçerliğini arttırmaya çalışır. Çeşitleme farklı biçimlerde yapılır. Bu çalışma çeşitlemeyi ilk olarak farklı sosyo – kültür düzeyine sahip, farklı eğitim düzeyine sahip İstanbul Yahudileri arasından kişiler seçerek yapmıştır. Böylece farklı algılar ortaya konulmak istenmiş, bu farklılığa rağmen ortak algıların neler olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. İkinci çeşitleme ise farklı veri kaynaklarının birbirini teyit etmede kullanılmasıdır. Böylece bazen dokümanlardan elde edilen

[154] Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *a.g.e.*, s. 277; Sharan B. Merriam, *a.g.e.*, ss. 203 – 210; John W. Creswell, ss. 250 – 253.

veriler, görüşmelerde katılımcılara sorularak teyit edilmeye çalışılmış, bazen de görüşmede elde edilen veriler dokümanlardan teyit edilmeye çalışılmıştır.

İç geçerliği arttırmak için bir diğer strateji katılımcı teyididir. Bu görüşme yolu ile ulaşılan verilerin katılımcılarla paylaşılarak teyit edilmesi anlamına gelmektedir. Bu çalışma için İstanbul Yahudileri ile yapılan görüşmelerde elde edilen veriler görüşme sonunda bir özet olarak katılımcı ile paylaşılmıştır. O anda araştırmacının yanlış anladığı yerler katılımcı tarafından düzeltilmiş bazen de özet verilirken katılımcı yeni bilgiler de paylaşmıştır. Ardından görüşme sonrası transkript düzenlemesi yapıldıktan sonra ulaşılan veriler tekrar katılımcı ile paylaşılarak ikinci teyit alınmıştır.

Nitel araştırmada dış geçerlik (Aktarılabilirlik) için de farklı strateji vardır. Dış geçerlik yukarıda bahsettiğimiz üzere, elde edilen bulgunun genellenmesi ile ilgilidir. Nitel araştırma algı, duygu, düşünce üzerine inceleme yaptığı için ve insan algısı zamana, ortama göre değişiklik arz ettiği için tam anlamı ile genelleme yapmak pek olası değildir. Bu nedenle nitel araştırmada dış geçerlik genellemeden ziyade aktarılabilirlikle arttırılır. Bir başka deyişle araştırma sonucu benzer başka bir olaya direkt uyarlanamaz ama benzer başka bir olay çalışan araştırmacılar için fikir verir, geçici genellemeler ortaya çıkarmasını sağlar ve bu fikir bağlamında çalışmasını yürütmesine yardımcı olur.[155] Bahsedilen dış geçerliği arttırmak için ayrıntılı betimleme stratejisi kullanılmıştır. İstanbul Yahudileri ile gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen veriler özünden şaşmadan çalışma içerisinde doğrudan alıntılarla aktarılmıştır. Başka bir araştırmacı bu verileri okurken çalışılan olgu ve olay hakkında daha doğru bir algıya sahip olur. Böylece benzer bir olay çalışırken, buradaki veriler çalışması için yol gösterici nitelik taşır. Bunun yanında ham veriye ulaşan araştırmacı çalışma üzerine kendi sonuçlarını ve yorumlarını geliştirme fırsatı bulur.

Nitel araştırmada güvenirlik nicel araştırmadan farklı ele alınır. Çünkü nicel araştırmaya göre güvenirlik, araştırmanın izlediği adımlar izlendiğinde, farklı zaman, olay ve kişiler üzerinde de aynı sonuçları doğurması durumudur. Kısacası tekrar

[155] Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *a.g.e.,* s. 281.

edilebilirlik ilkesidir.[156] Nitel araştırma için bu durum söz konusu değildir. Çünkü nitel araştırma algılara, düşünceler üzerine çalışmalar gerçekleştirir ve bu fikirler kişiden kişiye zamana ve mekâna göre değişiklik gösterir. Bu nedenle güvenirlik farklı stratejilerle arttırılır. İlk strateji tutarlık incelemesidir. Bu inceleme elde edilen verilerin, ulaşılan sonuçların dış gözle analiz edilmesi durumudur. Bu bağlamda tez danışmanı tarafından tezin her aşaması incelenmiş, danışman tarafından belirtilen eksikler düzeltilmiştir. Verilerin sonuçlarla arasındaki tutarlılık incelenmiştir.

Son olarak, Nicel araştırmada incelenen ile inceleyen arasında bir sınır olması beklenir. Bir başka deyişle çalışma nesnel olmak zorundadır. Ancak nitel araştırmada tam anlamı ile nesnel olmak imkansızdır. Çünkü veri toplama aracı bizzat araştırmacının kendisidir. Bu nedenle nesnellik yerine teyit edilebilirlik kullanılabilir.[157] Bu kavram, analiz sonucu elde edilen bulguların, ham verilerle teyit edilebilmesi anlamına gelir. Bu bağlamda güvenirliği arttırmak adına bu çalışma için teyit incelemesi stratejisi kullanılmıştır. Elde edilen bütün ham veriler, maksimum düzeyde özenle arşivlenmiş, analizden elde edilen bulguların teyit edilmesi için tez danışmanı ile paylaşılmıştır.

4.7. Çalışmanın Kısıtları ve Sınırlılıkları

Araştırma Türkiye'deki İstanbul Yahudileri ile sınırlıdır. Bunun nedeni Türkiye Yahudileri genel olarak İzmir, İstanbul az sayıda da Bursa'da bulunmaktadır. Bu çalışma nitel bir analiz gerçekleştirmekte, genellemeden ziyade kesit sunma amacındadır. Bu nedenle analiz İstanbul Yahudileri ile sınırlı tutulmuştur. Konu kapsamı bakımından yine çalışma belli sınırlılıklar içerisinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma, İstanbul Yahudileri'ne tüm dış politika konuları üzerine değil yalnızca İsrail – Türkiye ilişkileri çerçevesinde sorular yöneltmiştir. Yine çalışma son on altı yılla sınırlı tutulmuştur. Bunun nedeni, bu dönemde Orta Doğu bölgesine yönelik aktif politikalar geliştirilmiştir. Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren kimlik inşa süreci geçiren incelenen topluluğun, bu aktif politikaları nasıl algıladığı ortaya konulmak istenmiştir.

---

[156] Sharan B. Merriam, *a.g.e.*, s. 211 – 214.
[157] John W. Creswell, *a.g.e.*, ss. 253 – 255; Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *a.g.e.*, s. 283.

Yahudiler genel olarak çekingen ve kapalı bir toplum özelliği gösterdikleri için çalışmanın en büyük kısıtı mülakat yapılacak kişilere ulaşılmasında yaşanmıştır. Ancak kartopu yönteminin sunduğu avantaj ve birkaç görüşmenin ardından yaratılan güven ortamı, istenilen sayıda görüşmenin yapılmasını mümkün kılmıştır.

5. SAHA ÇALIŞMASI VE BULGULAR

5.1. Giriş

İstanbul Yahudileri'nin Türkiye – İsrail ilişkilerine yönelik algısını inşacı kuram bağlamında inceleyen bu çalışma, kuramsal tartışmanın yer aldığı ilk kısmın ardından Türkiye Yahudileri'nin tarihsel arka planını vermiş, Cumhuriyet'in ilanından günümüze yaşadıkları önemli olaylar çerçevesinde kimlik inşa süreçlerindeki değişimini ortaya koymuştur. Bu bölümde ise İstanbul Yahudileri ile derinlemesine mülakatlarla elde edilen bilgiler, geçmişten günümüze kimlik inşa süreçlerini ve son on altı yıl Türk dış politikası algılarını ortaya koyacaktır.

Görüşmelerden elde edilen bulgulara hem araştırmacının yaptığı doküman analizleri hem de görüşmelerden elde edilen verilerin yorumlanması ile ulaşılmıştır. Ortaya konulan bulgular, katılımcılarla gerçekleştirilen mülakatlarda elde edilen verilerin doğrudan alıntılanması ile desteklenmiştir.

Saha analizi kimlik inşa süreci ve İstanbul Yahudilerinin dış politika algısı olmak üzere iki temel kategori altında incelenecektir. Kimlik inşa süreci kategorisi ise alt kategorilerle daha fazla detaylandırılmıştır. Bu kategoriler, görüşme sonrası ortaya çıkan veriler üzerinden oluşturulmuştur. Buradaki temel amaç, öncelikle ilk ana kategori olan kimlik inşa sürecini derinlemesine ele almak, ardından bunun İstanbul Yahudilerinin genelde Türk Dış Politikası özelde de Türkiye – İsrail ilişkilerine yönelik etkilerini ortaya koymaktır.

5.2. Kimlik İnşa Süreci

İstanbul Yahudileri'nin algıları ve kimlikleri üzerindeki inşa süreci, altı alt kategoride ele alınacaktır. Bunlar, kimlik ve kültür tanımlamaları, inşa edilen kimlik

üzerindeki tarihsel arka plan etkisi, sosyal ilişkiler ve toplumsal baskı, devletin eğitim politikaları ve Yahudiler'in hükümetten beklentileridir.

5.2.1 Kimlik ve Kültür Tanımlamaları

Bu bölümde Yahudilerin kendilerini nasıl tanımladıkları ve Türk kimliğini oluşturan unsurların neler olduğunu anlamak adına, yurtdışındaki bir Yahudi ile aralarında ne tür farklılıklar olduğu sorulmuştur. Bu bağlamda öncelikle *Kimlik olarak kendinizi nasıl tanımlarsınız?* sorusuna katılımcılar büyük oranda, ilk olarak Türk ve Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı ifadelerini kullanmışlardır. Fakat ardından gelen Yahudi ve Musevi tanımlamalarında bir netlik söz konusu değildir. Bazı katılımcılar kesin olarak bu iki kavram arasındaki ayrıma dikkat ederek. Yahudi ve Musevi kavramlarını bu bağlamda kullanmıştır. Bazı katılımcılar da Yahudi ve Museviliğin aynı şey olduğunu birbiri yerine kullanılabileceğini belirtmişlerdir.

"Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı, İstanbullu, Musevi dinine mensup bir Yahudi'yim." (1951, Erkek, Yazar – Emekli).

"Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı bir Musevi'yim" (1945, Erkek, Emekli)

"Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyım ve Yahudi dinine mensubum" (1956, Erkek, Özel Şirkette Üst Düzey Yönetici)

"Ben kendini nasıl tanımlarsın diye sorduklarında, ilk önce kendimi Türk olarak tanıtıyorum, daha sonra anne olarak tanıtıyorum, daha sonra gazeteci olarak tanıtıyorum, benim Yahudi cevabım çok daha gerilerde ama Türkiye'de yaşayınca nedense o öne çıkarılıyor benim ismimin önüne o sıfat konuluyor ama benim kendimi tanımlamamda o daha geri planda çünkü ben kendimi Türk olarak tanıyorum. Eğitimimi Türkiye'de aldım. Tamamen aynı milli eğitim programından geçtik. Yurt dışında yaşayıp daha farklı düşünebilirdim. O nedenle eğitimimin burada olduğunu söylüyorum." (1973, Kadın, Gazeteci)

"Hasbelkader Musevi bir aileden doğmuş bir Musevi ve çok fazla muhafazakâr olmadan, geleneklerine bağlı, fakat sürekli geleneklerini sorgulayan,

Musevi kimliğini sorgulayan, bu gelenekleri çocuklarına geçirmeye çalışan, bir Türk vatandaşıyım." (1960, Erkek, Gazeteci – İhracatçı)

Tanımlardan anlaşılacağı üzere Yahudi ve Musevi kavramları bu kavramlar üzerine belli çalışmalar yapmamış kişiler nezdinde eşit görülmektedir. Görüldüğü üzere, katılımcıların tamamı kendilerini ilk olarak Türk ya da Türk vatandaşı olarak tanımlamaktadır.

Kendilerini ne şekilde tanımladıklarına baktıktan sonra Türk kimliklerini var eden temel unsurları anlayabilmek adına Yurtdışındaki bir Yahudi ile aralarındaki farkın ne olduğu sorulmuştur. Bu sorunun cevabı, yurtdışındaki hangi ülke olduğuna göre değişmekle beraber ABD, İsrail ve Fransa örneklerinde, farkın öncelikli olarak dil, o devletin sosyal kültürel yapısı ve eğitim politikası üzerinden olduğu belirtilmiştir. Yani, Türkiye Yahudileri'nin Türk kimliği dil ve bu devletin siyasal, sosyal ve kültürel geleneğinin içselleştirilmesi ile inşa edilmiştir.

"Türklüğümün temel öğesi Türkçem ve içinde bulunduğum Türkiye'deki yaşamımdır. Eğlencem, dostlarımla olan tatlı tartışmalarım, ülkenin genel gidişatından duyduğum sevinç veya üzüntü. Ezcümle kendimi bu bütünün bir parçası hissetme duygum ve ona katkıda bulunma arzum. Ben Türklüğümü böyle hissediyor ve yaşıyorum. Yurt dışında yaşadığım altı yıl boyunca bu kimliğimi ve hissiyatımı çantam gibi hep yanımda taşıdım." (1951, Erkek, Yazar – Emekli)

"Dayım, teyzem, kuzenlerim yurtdışında yaşıyor. Fark, o ülkenin yaşadığı kültürü ne kadar içselleştirdiği ile alakalı bir şey, orada doğanlar bizden tamamen farklı bir kültüre sahip, Mesela İsrail'de okulda hiyerarşi yoktur. Öğretmeni eleştiren bir kültür vardır. Dolayısı ile bu onlara özgüven veriyor. Bu bizde çok eksiktir. Bizde büyüğün önünde susmak ve saygı önemlidir. Buradan oraya gidenler ne oralı ne buralı yıllar geçtikçe oranın kültürünü içselleştiriyorlar. O ülkeyi var eden dinamikler neyse o dinamiklerin ortak noktası olan kültürü içselleştiriyorlar ya da içselleştiremiyorlar işte orada doğanlar tamamen içselleştiriyorlar. Buradan sonradan gidenler zorluk çekiyorlar. Yaş büyüdükçe Türk tarafı daha çok yer kaplıyor içselleştirme dünyalarında ve bu tarafta kalıyorlar." (1960, Erkek, Gazeteci – İhracatçı)

"Fransa'da yaşayan Yahudi ile Türkiye'de yaşayan Yahudi arasında çok temel bir fark var. Bu aslında Fransa'da yaşayan Fransız ile Türkiye'de yaşayan Türk ya da Almanya'da yaşayan Alman arasındaki farkın aynısıdır. Yani Fransa'da yaşayan Fransız genel olarak özgürdür. Türk insanı tarihsel olarak böyle bir özgürlüğe alışık değildir. Fransız Yahudisi de bir Fransız kadar özgürdür. Türkiye'deki Yahudi sessizce, kıstırılmış bir alanda, zamanda ve mekânda yaşamak zorunda kalmıştır. Ancak bu Yahudi'ye özgü davranış değildir. Bu toplumdaki yaşama şeklidir. Türkiye Yahudisi bu nedenle özgürlük içerisinde çiçeklenme imkanına sahip olmamıştır." (Erkek, Akademisyen)

"Ablam, ABD'de yaşıyor o mesela antisemitizme karşı benim kadar duyarlı değil çünkü o Türkiye'deki kadar çok karşılaşmıyor. Benim ablamla aramdaki en büyük fark budur. 18 yaşına kadar bizim evde büyüdü. Ama şu an gördüğüm o çok daha rahat ve huzurlu bir yaşam yaşıyor. Bunun dışında çok yakın arkadaşım İsrail'de yaşıyor. Üniversite eğitim için oraya gitti ve orda bir Türk'le evlendi ve orada kaldı. Onunla farkım ise İsrail'de yaşamakla, İsrail dışında yaşamak arasında bir fark var. Burada her zaman Yahudi olduğum farklı olduğum hatırlatılıyor ama orada zaten onlar çoğunluk, onunla farkım o çoğunluk olmanın getirdiği algıyla diasporada yaşamanın nasıl bir şey olduğunu unuttu. Bazen o benim tepkimi anlayamıyor. Çünkü o çoğunluğu oluşturdu, ben azınlığım burada, bu iki farkı söyleyebilirim." (1973, Kadın, Gazeteci)

Katılımcıların çoğu benzer cevaplar vermiştir. Sonuç olarak görüşme yapılan kişilerin, çift kimliğinin Türk tarafını, Türkçe ve Türk sosyal – kültürel geleneğinin içselleştirilmesi sonucu inşa edildiğini söyleyebiliriz. Bir sonraki kategoride tanımlanan bu kimliğin inşasında etkili olan, tarihsel arka plan üzerinde duracağız. Katılımcılara Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren yaşanılan Elza Niyego Olayı, 1934 Trakya Olayı, 1941 Yirmi Kur'a Askerler Olayı, 1942 Varlık Vergisi Kanunu'nun çıkarılması ile 6 – 7 Eylül olaylarına bakış açıları sorulmuştur. Böylece katılımcıların bu konudaki algısı ortaya konulacaktır.

5.2.2 Tarihsel Geçmişin Etkisi

Katılımcılara "*Geçmişte yaşanan 1934 Trakya olayları, 1941 yılında 27 – 40 yaş arasındaki gayrimüslim erkeklerin askere alınması durumunu ifade eden Yirmi Kur'a Nafia Askerleri, 1942 Varlık Vergisi Kanunu'nun çıkarılması gibi olaylar sizce Türk Yahudileri'nin algıları ve kimlikleri üzerinde nasıl etki doğurmuştur.? Bu olaylar Yahudiler üzerinde ne tür sonuçlar yaratmıştır?"* sorusuna tarihsel arka plan bölümünde ortaya koyduğumuz fikirleri destekler nitelikte katılımcıların tamamı Türkiye Yahudileri'nin daha fazla içe kapanmalarına hatta göçmelerine neden olan olaylar olduğunu belirtmişlerdir. Bu olaylar katılımcıların hafızasında güvensizlik algısı inşa etmiştir.

"*Yahudiler Cumhuriyet'i sevinçle karşıladılar. Çünkü zımni olmaktan eşit vatandaş olmaya geçtiler ve eşit vatandaş olacaklarına inandılar. 1923'teki sevinçleri kursaklarında kaldı. Çünkü Türkleştirme politikaları, tek tip vatandaş istenmesi ile Yahudiler her ne kadar bu tipe uysa da din olarak uymuyordu. Din olarak Sünni Müslümanlık isteniyordu. Bir şekilde hep gerçek Türk ile gayrimüslimi ayırdılar. Bunun da karşıt bir sonucu var yani sana güvenmeyen bir devlet olduğu zaman sen de kendini korumaya alman lazım çünkü eşit vatandaş mantığı ile düşününce haksızlığa uğramış oluyorsun. 1934, 1942, Yirmi Kur'a askerlik olaylarının tamamı Yahudiler nezdinde de bir güvensizlik oluşturuyor. Mesela büyükbabam Türkiye'den ev alınmaz diyordu. Hayatı boyunca kirada oturdu. Ölümüne 5 – 10 yıl kala yıllardır yaşadığı evi satın aldı. Yani 80'lerde evi satın aldı. Yani 42 Varlık Vergisinin etkisi 80'ler de çözülmeye başladı. Yahudiler topluma entegre olmak, kabul edilmek için elinden geleni yaptı. Bu nokta da kimlik algılamaları üzerinde etkili olan üç olay var benim söyleyebileceğim. Elza Niyego Olayı, 1934 Trakya Olayı, 1942 Varlık vergisi olayı, eşit vatandaş diye düşününce protesto edebilirim diyorsun ama Elza Niyego olayında eşit vatandaş olmadığını anlıyorsun. 1934 Trakya olayları ile Yahudiler kimlik inşasına başlıyor bizi Türk olarak kabul etmedikleri kesin o nedenle kimlik inşasını Yahudilik üzerinden yapıyorlar. Yahudi isek bizim İbraniceyi öğrenmemiz lazım, Filistin'de olan şeylerle ilgilenmemiz lazım diyorlar. Küçük gruplarda İbranice öğrenelim, dini öğrenelim isteği doğuyor. Madem ki Türk olamıyoruz Yahudi olarak kimlik inşa edelim. Daha*

sonra 1942 de ekonomik olarak güçlü olalım, eğitimli olalım, siyasete karışmayalım düşüncesi de Varlık Vergisi ile sonlandı. Buradan da görüleceği üzere eşit vatandaş olma ihtimali azalmıştır. 1948'de İsrail kurulduğunda tüm bu süreçlerin sonucunda Türk Yahudi toplumunun yaklaşık yüzde 40'ı İsrail'e göç ediyor. Daha önce de göçler oluyor. Cumhuriyet kurulduğunda 100.000 – 120.000 Yahudi varsa 1948 öncesi 80.000'e inmişti. Daha sonra bunun da %40'ı gitti. Ve şu anda 18.000'ler diyoruz. Son olaylarla göçler daha da hızlandı. Ancak bu göç sadece Yahudiler'e mahsus değil. Eğitimini yurtdışında devam ettirmek isteyen gençler var bunlar imkanları varsa gidiyorlar. Küçük çocuklu aileler de çocuklarına farklı bir gelecek imkânı sunmak için gidiyorlar. Türkiye'den İsrail, Kanada, ABD ve daha birçok ülkeye göç olmaktadır." (1973, Kadın, Gazeteci)

6 – 7 Eylül olaylarını bizzat yaşamış bir katılımcı yaşadıklarını şöyle ifade ediyor; *"6 – 7 Eylül olaylarını bizzat gördüm. 10 yaşlarındaydım. Vitrinlerin camlarını kıran, evlere girip balkonlardan eşyaları aşağı atan, binalara saldıran kişiler vardı. Tabi biz o zaman çocuk aklı, okullar tatil oldu diye seviniyorduk. Ama ailemiz çevremiz bu durumdan çok etkilendi. Ayrıca babam Aşkale'ye çalışma kamplarına gönderilmişti. Aile içerisinde bu durum da bizde bir yara oluşturdu. Zaten içine kapanık bir toplumuz daha da içimize kapandık. Bazılarımız ülkeyi terk etti. Bazılarımız hayatına kaldığı yerden devam etti. Yakın geçmişte İstanbul da bombalı eylemler de gerçekleştirildi. Tabi ki etkileniyoruz ama kurulu bir düzenimiz var. Hayat devam ediyor. Bu durumu kabul edemeyenler gidiyor. Bizim gibi kabul edenler kalıp hayatına devam ediyor." (1945, Erkek, Emekli – Tüccar)*

Bu konuda detaylı bilgi veren bir diğer katılımcı; "*Tüm bunlar Yahudi toplumunun ortak hafızasında yer edinmiştir. Travmatik hatıralardır bunlar, dolayısı ile bu korku evrensel Yahudi'de de vardır. Bu korku nedir? Parası alınacak kovulacak saldırılacak dövülecek öldürülecek ya da soykırıma uğrayacak. Bu travmatik durum evrensel Yahudi'nin ve Türk Yahudisi'nin hafızasında vardır. Tüm bunlar genç jenerasyonda yok ama anne ve babalarımızda her zaman bu bir gün aynısı olabilir korkusu mevcuttur. Bu tür travmatik anılar 60 ve 70 yaş kuşağının hafızalarında derin yer aldığı için en ufak bir olumsuz olay karşısında onların da hafızaları gündeme gelir ve etrafa da "bakın böyle şeyler olabilir" algısı*

yaratmalarına neden olabilir fakat genç jenerasyon bunları yaşamadıkları için, çok da okumadıkları için tarihlerindeki bu travmatik anı onlarda yer edinmemiştir. (1960, Erkek, Gazeteci – İhracatçı)

Tarihsel arka plan bölümünde de bahsedildiği gibi bu olaylar diğer katılımcıların da benzer ifadeleriyle iki sonuç doğurmuştur. İlk olarak yaşanan olaylar algıda travmatik bir iz bırakmış ve tekrar yaşanabilir mi korkusunu perçinlemiştir. Bu nedenle devlete ve geniş topluma karşı güvensizlik duyan Yahudi toplumu içe kapanmıştır.

5.2.3 Sosyal İlişkiler ve Toplumsal Baskı

Yahudilerin, toplumun diğer üyeleri ile ilişkileri noktası en fazla şikâyet edilen konu, toplumun çoğunluğunu oluşturan Müslüman Türklerin, İsrail ile Yahudi arasındaki farkı görememesidir. İsrail'de gerçekleşen bir olayın, buranın vatandaşı olan ve İsrail ile hiç ilgisi olmayan Türk Yahudileri'ne yansıtılması, katılımcıların birçoğu tarafından dile getirilmektedir. Bunun temel nedeninin, Yahudi toplumunun çok tanınmaması ya da yanlış tanınmasından dolayı olduğu belirtilmektedir. Bu bölümde toplumun diğer kesimleri ile temasları, kimliklerini rahatça açıklayıp açıklamadıkları üzerine sorular yöneltilmiştir.

"Herhangi bir çekincem yok, ancak kendimi tanımlarken en sonda ifade ediyorum Yahudilik'i. Türkiye'de kimliğini pat diye tanımlamazsın. Mesela bizim jenerasyonda yok ama bir önceki jenerasyonda bir normal isimleri vardı bir de sokakta kullandıkları isim vardı. Bu benim için bir oyun gibiydi. Biraz daha bilinçli hale gelince bu oyuna katılmadım ve hep asıl adımı kullandım. Tabi ki sokakta her karşılaştığıma Yahudi olduğumu söylemiyorum ama ısrarla sorarlarsa biz Trakyalıyız der geçerim. Yalan da değil Silivri ve Çorlulu baba tarafım. Trakya olunca sarışın mavi gözlü olabiliyorsun. Bu nedenle çok sıkıntı olmuyor." (1973, Kadın, Gazeteci)

Bunun yanı sıra katılımcılar, İsrail ile Türkiye arasında bir gerilim yaşandığı zaman, bölümün başında belirtildiği gibi diğer vatandaşlar tarafından, Yahudiler'in sanki İsrail vatandaşı gibi kabul edilip, suçlandığını belirtmektedirler. Bu konuda

sorulan, *"Türkiye – İsrail arasında yaşanan herhangi bir kriz, günlük yaşamınızı nasıl etkilemektedir?* Sorusuna katılımcılar benzer cevaplar vermişlerdir.

"Ben İsrail'de yaşanan bir olayın faturasının, burada yaşayan Yahudi vatandaşlara kesilmesini çok mantıksız buluyorum. Bu konuda bizzat yaşadığım bir olay var. Ben bir dalış kulübüne üyeydim. Bu kişilerle birçok dalışa gittik farklı etkinlikler de düzenledik. Çok yakındık, ayrıca benim Yahudi olduğumu da bilen kişilerdir. Gazze'de olaylar olduğu zaman, o grubun başındaki kişi, grubun iletişim sayfasına "İsrail'in yaptıklarına karşı Müslüman kardeşlerimizin yanındayız." türünde politik bir içerik gönderdi. Diğer arkadaşlarım da "sizinkiler niye böyle yapıyor?" türünde mesajlar gönderiyordu. Ben de herkese cevap olması adına sosyal medya hesabımdan bir yazı paylaştım. Bu yazımda İsrail'in yaptığı eylemden burada yaşayan Yahudiler'in sorumlu olmadığını ve oradaki olayların burada tek taraflı bir şekilde basına yansıdığını söyledim. Akabinde dalış grubundaki tüm arkadaşlarım benimle arkadaşlığını kesti. Kaç senelik arkadaşlıklarım böyle bir olayla sonlanmış oldu." (1973, Erkek, Tüccar)

"Türkiye'de İsrailli ile Yahudi arasındaki fark pek anlaşılmıyor. Türkiye'de yaşayan Yahudiler'in Türk vatandaşı olduğu kavranamıyor. Çünkü toplumun algısına göre vatandaş Müslüman'dır. Bu böyle algılandığı için bu sefer Yahudi karşısına çıktığında direkt İsrail'le bağlantı kuruluyor. Ben Türk olduğumu ve Türkiye'de oy verdiğimi söylediğimde bu sefer bana nazikçe sorulan soru "niye kendi dindaşlarınla İsrail'de yaşamıyorsun"? oluyor. Vatandaşlık din üzerinden kurulan bir şey değildir. Vatandaşlık daha farklıdır. Ancak Türkiye'de bu şekilde kurgulandığı için Türkiye – İsrail arasındaki ilişkilerin kötüleştiği anda Türk Yahudileri'nin buradaki huzuru da kaçıyor dolayısı ile ilişkilerin iyi olması bizim için önemli. Sokaktaki herhangi bir Yahudi'nin politikayı takip etmek zorunda olmadığını, İsrail'de olan olayları bilmek zorunda olmadığını da anlamak lazım. Buradaki Türk Yahudileri İsrail vatandaşı değiller. Hayatları boyunca İsrail'e gitmemiş olma ihtimalleri de var. Bu olaylar genel hayatımı huzursuzluk olarak etkiliyor. Göz önünden çekiliyorsun. Dikkat çekmemeye çalışıyorsun. İsrail Filistin arasında bir sorun olduğunda birdenbire herkes İsrail – Filistin uzmanı oluyor.

Gazeteler de tek taraflı haberler servis edince birdenbire Türkiye Yahudileri'ne karşı girişimler sergileniyor." (1973, Kadın, Gazeteci)

Katılımcılara, Türkiye'de azınlıklara yönelik farklı davranılıp davranılmadığı sorulmuştur. Katılımcıların tamamı bu soruya farklı davranıldığı yönünde cevap vermiştir. Türkiye'de size yönelik farklı davranıldığını hissettiğiniz bir olayı anlatabilir misiniz sorusuna, doğrudan herhangi bir eylem yaşamadıklarını bazı kişisel olayların bir toplum içerisinde illa olabileceği ama bunun sistematik bir farklı davranış olarak görülemeyeceği söylemiştir. Bunun yanında dolaylı olarak medyada azınlıklara yönelik farklılaştırıcı söylemin yoğun bir biçimde olduğu da katılımcılar tarafından ifade edilen bir diğer husustur.

"Medyadaki söylemlere baktığımızda Türkiye'de antisemitizm olduğunu görebilirsiniz. Ancak birebir antisemit bir olayla karşılaşmadım. Yakın çevremden de duymadım. Sonuçta bir toplumda yaşıyoruz. İnsanlarla ilişkilerimiz var. Bu ilişkiler bazen iyi bazen kötü olabiliyor. Burada bir adamın bana kötü laf söylemesi ya da arkamdan konuşması antisemit davranış olarak kabul edilemez. Bu tür günlük olayları Türk de olsan Musevi de olsan ne olursan ol yaşayabilirsin. Yani bizzat antisemit bir olay yaşamadığımı söyleyebilirim. Bunun haricinde 6 – 7 Eylül olaylarına bizzat tanık oldum. Bu olay Rumlara yönelikti doğrudan Yahudileri hedef alan bir olay değildi ama tabi kurunun yanında yaşta yanmış oldu. Bunun haricinde ben ve çevremde yaşanmış bizzat antisemit bir olay olmadı." (1945, Erkek, Emekli – Tüccar)

"Türkiye'de antisemitizm sokakta yok. Devletin resmi söyleminde yok. Üniversite hastane ya da askerde öyle bir şeye rastlamadık. Rastlanan olaylar bireysel olaylardır. Öyle kurumsallaşmış bir merkezden yönetilmiş bir hareket değildir. Ama son yıllarda kendilerini güçlü hisseden kimi kesimler özellikle basında sosyal medyada görsel ve yazılı basında son derece ağır çirkin antisemit yorum fikir ve yazılara yer vermekteler. Dolayısı ile antisemitizm sokakta değil ama medyada var diyebiliriz." (1960, Erkek, Gazeteci – İhracatçı)

Yaşanılanlar, Yahudi toplumu üzerinde bir içe kapanma yaratmış olsa da tek başına göç üzerinde etkili olup olmadığı tartışmaya açıktır. Bu konuda bir katılımcı, toplumsal baskıların günümüzde göç için tek neden olmadığını belirtmektedir.

"Bugün de gerek siyasi konjonktür gerek ekonomik koşulların daha da zorlaşması Türk Yahudilerini göç etmeye teşvik ediyor. Yani direkt basındaki antisemitizm göçe sebep oldu demek biraz ağır kaçar çünkü hali vakti yerinde olan insanların antisemitizmi görmelerine rağmen gitmeyi düşünmeyenler daha çoğunlukta ama yine de ekonomik sıkıntılarla beraber belki medyadaki artan antisemitizmi gerekçe gösterip göç etmeyi düşünen hatta gerçekleştirenler bile var. Türkiye'den göç eden ailelerin en büyük gerekçesi ekonomik nedenlerdir. Yahudi düşmanlığı sonra gelir eğer öyle olsaydı hepimizin gitmesi gerekiyordu." (1960, Erkek, Gazeteci – İhracatçı)

5.2.4 Devletin Eğitim Politikaları

En önemli kimlik inşa etme araçlarından biri de eğitim politikalarıdır. Katılımcılar, genel olarak eğitim politikalarından herhangi bir rahatsızlık duymadıklarını belirtmişlerdir. Bunda gittikleri okulların idari ve öğretim kadrolarının etkisi de önemli olmakla beraber, Türk tarih kitaplarında doğrudan Yahudileri hedef gösteren konulara yer verilmemesi de etkilidir. Yahudilerin Türk eğitim sistemine bakış açılarını anlayabilmek adına "*Azınlıklara yöneltilen eğitim politikalarına bakış açınız nedir?"* sorusu yöneltilmiştir.

"*Ben bu konuda şanslıydım. Benim gittiğim okullar laik ve eşitlikçi olduğu için ben çok fazla rahatsız etmeyecek bir eğitim aldım. Kimse beni parmakla göstermedi. Eğitim hayatımda Yahudiliğimle ilgili sadece bir olay yaşadım. Onun dışında bir şey yaşamadım. Bir ders tartışma üzerineydi sanırım. Bir yerden olay politikaya geldi ben o zamanlar politikayı takip etmiyordum. Bir kız geri döndü; "Siz neden Golan Tepelerini işgal ettiniz?" dedi. Ben o zaman Golan'ın nerede olduğunu bile bilmiyorum. Kıza bir cevap vermemiştim ama İsrail ve Yahudi eşittir algısını ilk orada yaşadım. Ailemin bana seçtiği okullar benim kendime seçtiğim okullar bunlara izin vermeyen okullardı. İlerleyen eğitim hayatımda lisans, master ve doktora için seçtiğim üniversitelerde benim rahat çalışabileceğim, kimliğimin sorun olmayacağı*

ve tek olmayacağım üniversiteler olmuştur. (1973, Kadın, Gazeteci – Yahudi Cemaati Önde Geleni)

Katılımcı okulunu ve bazı öğretmenlerini belirterek; *"Bana Türk kimliğimi sevecenlikle benimseten, beni ben yapan kişilerdi. Daha sonra geliştirdiğim İngilizcemi okulumuzdaki yetkin Amerikalı hocalara borçluyum. Benim gördüğüm Türk eğitimi, Laiklik ve vatanseverlik değerlerini önceleyen bir eğitimdi. Dolayısıyla Yahudi veya Gayrimüslim, hele de Ermeni konusunun gündeme getirildiğini hiç hatırlamıyorum." (1951, Erkek, Yazar – Emekli)*

Diğer katılımcılar da benzer ifadeler kullanmıştır. Türkiye'de tüm okullarda aynı müfredat uygulanmaktadır. Türkiye Yahudileri de aynı müfredattan geçmiştir. Katılımcıların biri, yukarıda söz ettiğimiz üzere üniversiteye girişte, kimliğinden dolayı farklı muamele ile karşılaştığını ifade etmiştir. Ancak diğer yedi katılımcı, eğitim alırken kimliğinden dolayı herhangi bir rahatsızlık duymadığını belirtmiştir.

5.2.5 Yahudilerin Beklentileri

İstanbul Yahudilerine *"Genel olarak beklentileriniz nelerdir?*" sorusu yöneltildiğinde katılımcıların büyük bir çoğunluğu ilk önce eşit vatandaş olarak kabul edilmeleri gerektiğini bunu sağlayacak hukuksal alt yapının daima sağlam olması gerektiğini vurgulamışlardır. İkinci olarak ise azınlıklara yönelik farklı davranılmasına yönelik sert bir duruş sergilemelerini istemektedirler.

"Antisemitizme karşı çok daha ciddi bir şekilde eğilmeleri lazım. Çünkü Yahudi vatandaş devlete karşı görevlerini yerine getiriyor ise devletin de o vatandaşa karşı görevlerini yerine getirmesi gerekmektedir. Antisemitizme karşı, basında basında çıkan antisemit içeriklere daha katı bir duruş sergilemelidirler. Bu konuda ne zaman ki Antisemit söylemin nefret söylemi olduğunu vurgulayıp savcılar re'sen dava açar, o zaman Türkiye'de antisemitizme karşı ciddi bir duruşun söz konusu olduğu söylenebilir." (1973, Kadın, Gazeteci)

"Genel olarak vatandaşlık haklarımızı korunduğu sürece ve ayrımcılığa uğramadığımız sürece bizim hükümetten pek bir beklentimiz yok." (1945, Erkek, Emekli – Tüccar)

"Her vatandaşa ne hizmet veriyorlarsa aynı hizmeti biz de görmek istiyoruz. Eşit vatandaşız. Bize pozitif ayrımcılık yapmaları yönünde herhangi bir talebimiz yok. Ayrıca, Türkiye'de son yıllarda artan özellikle medyadaki Yahudi karşıtlığına karşın gerekli hukuki müdahalenin yapılmasını bekliyoruz." (1960, Erkek, Gazeteci – İhracatçı)

"Medya üzerinden yapılan temelsiz, iftira içeren nefret söyleminin ve Yahudi karşıtlığının takibi, kovuşturulması ve cezalandırılmasına yönelik yasaların çıkarılarak uygulanmasını beklemekteyim. "Nefret suçuna ilişkin yasama yapıldı ancak "Nefret söylemi" ifade hürriyeti bahane edilerek suç kapsamına alınmadı. Bunun yapılmasını talep ediyoruz." (1951, Erkek, Yazar – Emekli)

Görüldüğü üzere katılımcıların tamamının hükümetten beklediği azınlıklara farklı davranılmasına yönelik kararlı bir duruş ve her vatandaşa eşit yaklaşılmasıdır.

5.3. İstanbul Yahudileri'nin Dış Politika Algısı

Yahudilerin kimlik inşa süreçlerini ortaya koyduktan sonra inşa edilen bu kimliğin genelde Türk dış politikası özelde de Türkiye İsrail ilişkilerine yönelik son on altı yılı nasıl algıladığını ortaya koymak adına katılımcılara *"Son 16 (On Altı) yılı göz önüne alacak olursak Türkiye'nin İsrail'e yönelik dış politikasını nasıl yorumlarsınız?"* sorusu yöneltilmiştir. Sondalarla soru derinleştirilmiş, ilişkilerin hangi alanlarda olumlu hangi alanlarda olumsuz olduğu, olumsuzlukların nasıl giderilebileceği ve iş birliklerin hangi alanda nasıl arttırılabileceği gibi soruya verilen cevap çeşitlendirilmiştir.

"Türkiye İsrail ilişkilerinde Filistin her zaman ilişkilerin ortasındaydı. Bu iki devlet arasında Filistin konusu her zaman önemini koruyor. Ancak gerilim her ne kadar artsa da ekonomik ilişkilerle siyasi ilişkileri ayırmayı başardılar. Mavi Marmara gibi ilişkilerin en alta indiği dönemlerde bile ekonomik ilişkilerin devam ettiğini biliyoruz. Fakat Türkiye – İsrail arasındaki askeri, savunma ve istihbarat alanındaki iş birliği tekrardan kurulamadı. Bunun için bir çaba sarf edilmesi gerekiyor. Çünkü İsrail'in ve Türkiye'nin olduğu bu coğrafyada her yanımız savaşlarla çevirili iken birbirlerine ihtiyaçları var. Fakat iç politikadaki İsrail

karşıtlığının bir oy getirisi var ve bunu hem iktidar hem muhalefet keşfetmiş durumda dolayısı ile bunu kullanıyorlar. Mavi Marmara'dan 6 sene sonrasında bir normalleşme gerçekleşmişti gerçi sıkıntılı bir normalleşmeydi ama o da tamamen coğrafyanın savaşların zorlamasıyla olan bir şeydi. Şimdi onu kaybetmek durumundalar şu an tekrar diplomatik açıdan en alt seviyedeyiz. Bu durum şimdiye kadar ekonomiyi etkilemedi ama bundan sonra ekonomiyi de etkileyebilir diye düşünüyorum. Çünkü Türkiye de çok ciddi İsrail karşıtlığı varken insanlar İsrail'le iş birliği yapmaktan ya da ticaret yapmaktan çekiniyor olabilirler. Daha önce kurulan ilişkiler devam ediyordu ama bundan sonra yeni ticari ilişkiler kurulur mu? İki tarafta ister mi emin değilim. İsrail açısından da Türkiye çok önemli bir ülkeydi. Mavi Marmara'dan sonra da Türkiye ile ilişkilerini bir şekilde korumak düzeltmek istediler fakat şu an İsrail hem Ortadoğu'da özellikle Suudi Arabistan ve Körfez Ülkeleri ile ilişkilerini ilerletti hem Mısır, Ürdün'le ilişkileri var. Ayrıca Kıbrıs Rum Kesimi ve Yunanistan'la yakınlaştı. Şu an Doğu Akdeniz enerji koridoru projeleri ile İsrail önemli enerji aktörü oldu. Dolayısı ile İsrail, Türkiye'ye eskisi kadar ihtiyacı olmadığını düşünüyor. Birbirleri arasındaki güvende sarsıldı. İlerleyen dönemde şu an ki gördüklerimiz kadarı ile ciddi bir düzelme olacağını düşünmüyorum. Ticaret hacmi artsa da bunu daha önce yapılanların meyvesi olarak görmek lazım. Belki iyi ilişkiler olsaydı daha da artacaktı bu rakamlar." (1973, Kadın, Gazeteci)"

Katılımcıların çoğu Türkiye ile İsrail arasındaki ilişkilerin Filistin sorunu zemininden kurtarılması gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca katılımcıların tamamı Türkiye İsrail ilişkilerinin siyasal ve ekonomik olarak birbirinden ayrıldığını, Filistin konusuyla siyasi gerilimin tırmandırılmasına karşılık diğer taraftan ekonomik ilişkilerin sürdürüldüğünü belirtmektedirler. Katılımcılara "*Arap – İsrail Sorununda Türkiye'nin Tutumu nasıl olmalıdır?"* sorusu yöneltilmiş, çoğu katılımcı tarafsız biçimde ikili ilişkiler kurulursa, Türkiye'nin barışı getirebilecek etkili bir arabulucu olabileceğini belirtmiştir. Ancak bazı katılımcılar ise Türkiye'nin bu meseleye hiçbir şekilde karışmaması gerektiğini belirtmiştir.

"Türkiye, Arap İsrail konusunda arabulucu ya da kolaylaştırıcı olabilirdi. Bir dönem bu rolü üstleniyordu. İsrail'le Suriye arasında görüşmeleri sağlıyordu. Bu rol aslında Türkiye'nin Ortadoğu'daki gücünü arttırmak içinde önemliydi. Ama bunun

için her iki tarafla eşit mesafede olmak lazım her iki tarafla da konuşabiliyor olmak lazım Türkiye'nin bence Ortadoğu konusundaki en büyük hatası taraf olmasıdır. Son dönemde tarafsızlık özelliğini kaybetti. Genel olarak dış politikada bir hata bulmak gerekiyorsa birçok konuda bu söylediğim etkilidir. Başarısızlığın temel nedeni tarafsızlık kriterini kaybetmesidir." (1973, Kadın, Gazeteci)

Bir diğer katılımcı ise Türkiye – İsrail ilişkilerini şöyle yorumlamaktadır; *"Bu soruya birkaç boyuttan bakmak gerekir. Türkiye – İsrail ilişkileri askeri ve ekonomik yönden bence iyidir. Siyasi kaygılarla gerilim varmış gibi ortam yaratılsa da arka planda ticaret hacimlerine bakıldığında aralarındaki gerilim gerçeği yansıtmamaktadır. Bu kavga siyasi kaygılardan dolayıdır. Bence Türkiye'nin İsrail'e yönelik politikası arka planda nasılsa öyle olmalıdır. Yani bir taraftan ticaret yap askeri iş birliği yap ama içeriden oy toplamak için aran bozukmuş gibi göster, böyle olmamalı. İlişkiler gerçekte nasılsa öyle görünmeli ama sonuç olarak politikanın doğası bunu gerektiriyor. Bunun yanında, Arap – İsrail sorununda da Türkiye'nin arabulucu olup problemi çözmeye yönelik girişimlerde bulunmasını isterdim ama siyasi kaygılar adına gerilim tırmandırılıyor. Çözüm yerine çözümsüzlük üretiliyor." (1945, Erkek, Emekli – Tüccar)*

Yahudi cemaati önde gelenlerinden bir başka katılımcı "*Türkiye'nin son on altı yılı göz önüne alınırsa İsrail'e yönelik dış politikasını nasıl yorumlarsınız?"* sorusuna; *"Başlarda çok iyiydi. Geleneksel Türk – İsrail ilişkileri sürdürüldü. Tarafsızlık söz konusuydu. Fakat daha sonra Gazze'deki savaşlar nedeni ile Türk dış işleri hem mağdurun yanında olmak hem de Müslüman dayanışması adına Filistin tarafını İsrail aleyhine olacak şekilde tutunca, Türk – İsrail ilişkileri çok gerildi zaten bunu siyasal İslam'ın sonucu olarak görebiliriz. Olayı tarafsız bir şekilde incelemek yerine hep Filistin mağdur hep İsrail işgalci katil formülü, tabi İsrail Türkiye ilişkilerinin bozulmasına neden oldu. Oysaki hem Filistinlilerin haklarını korumak adına İsrail'le ilişkilerini diplomatik olarak bile tutsalardı. Filistinlilere daha çok yardım olarak dönerdi. Ama bu istenmedi İsrail'i tamamen yok sayan bir politika güdüldü. Bu hiçbir işe yaramadı. Filistinlilere yardım etmek istiyorsanız İsrail'le aranızın iyi olması lazım. Dolayısı ile şu anda elçileri yerlerinde olmayan maslahatgüzar seviyesinde olan bir ilişki vardır. Bir Türk Yahudi'si olarak istediğim*

her iki ülkenin en minimum dostane şekilde hayatlarına devam etmesiydi. Türk İsrail ilişkileri ekonomik anlamda devlet katında olmasa bile özel sektör anlamında her geçen sene büyüyor. Aslında ekonomi ile ilgilenen halklar arasında bir düşmanlık olmadığını görüyoruz. Bu gerilimin tırmanması bence ideolojiktir. Müslüman dayanışması bir de İsrail karşıtlığı söylemi milli görüşten beri Türkiye de çok yerleşik görüş bugün ki iktidar da milli görüş tabanlı olduğu için İsrail karşıtlığı içselleştirilmiştir." (1960, Erkek, Gazeteci – İhracatçı)

Katılımcıların tamamı Türkiye – İsrail ilişkilerinin ideolojik temeller ve iç siyasal kazançlar nedeni ile gerildiğini söylemektedir. Her ne kadar siyasal gerginlikler olsa da ticari faaliyetler artarak devam etmektedir. Katılımcıların İsrail'e yönelik dış politikada beklediği en temel olgu Türkiye – İsrail ilişkilerinin Filistin davası ipoteğinden kurtarılmasıdır. Filistin konusunun çözümü için ise katılımcıların sadece biri Türkiye'nin bu konuya karışmaması gerektiğini söylemektedir. Diğer 7 katılımcı Türkiye'nin tarafsız bir biçimde arabulucu rolünü üstlenmesi gerektiğini belirtmektedir.

6. SONUÇ

Bu çalışma İstanbul Yahudileri'nin İnşacı Kuram bağlamında Türkiye -İsrail ilişkilerine yönelik algılarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu bağlamda ilk olarak İnşacı Kuram derinlemesine incelenmiştir. İnşacı Kuram'ın çalışmamız için önemi ortaya konulmuştur. İnşacı Kuram algıya önem verir. Algı ve bilişsel unsurlar, çıkarları oluşturur çıkarlar ise kimliği tanımlar. Bir algı çalışması olması ve kimliği verili, sabit olarak görmemesi çalışmanın İnşacı Kuram zemininde yükselmesini gerektirmiştir. Ardından literatür taraması yapılmış, Algı, azınlık ve inşacı kuram çalışmaları aynı potada eritilmiştir. Böylece literatürde önemli bir boşluk doldurulmuştur.

İnşacı Kuramı, çalışmanın aktörü olan Yahudilerle ilişkilendirecek olursak yaşadıkları birçok olay İnşacı Kuram üzerinden ele alınabilir. İlk olarak İnşacı Kuram kimlikleri verili almaz. Bunu Yahudilerin, Cumhuriyet'in başından günümüze kadar yaşadıkları önemli olaylar çerçevesinde farklı kimlik stratejileri

uygulaması üzerinden görebiliriz. O an yaşanan travmatik olay, algıda değişime neden olmaktadır. Algıdaki değişim çıkar tanımlamalarını değiştirir ve çıkarlar da kimliği inşa eder. Bu nedenle Yahudiler Cumhuriyet'in ilk yıllarında, devlet kurucularıyla aynı algıya ve çıkarlara sahipti. İleride yaşanan olaylar bu algıyı değiştirmiş, çıkarlar başka tanımlanmış ve kimlik yeniden inşa edilmiştir. 1990'lara geldiğimizde daha başka bir durum ile karşılaşılmıştır. Türkiye adına lobi faaliyeti yürütecek bir topluluk isteği ortaya çıkmıştır. Bu isteğe karşılık verecek en uygun toplum Türk Yahudi toplumu olmuştur. Yani sistem ve aktör arasında karşılık bir inşa süreci vardır. Bu son olayla bunu bariz bir biçimde görmekteyiz. Bir başka deyişle, İnşacı Kuram'ın kimlikleri verili almayan bakış açısı ve yapılandırmacı varsayımı bize Türkiye Yahudilerinin yaşadıkları olaylarla kimliklerini nasıl inşa ettiklerini göstermektedir. Türkiye Yahudileri'nin son kimlik algısı hem Yahudi kimliği ile Türkiye'ye entegre olma biçimindedir. Bu dönem 1990'ların başından günümüze kadar olan dönemdir. Çalışmanın amacı, ortaya konulan son kimlik algısının, son on altı yıl Türkiye – İsrail ilişkilerine yönelik bakış açısını ortaya koymak olmuştur. Orta Doğu'ya yönelik aktif politikaların yürütüldüğü ve Türkiye – İsrail ilişkilerinin gerildiği bir dönem olması nedeniyle konu son on altı yılla sınırlandırılmıştır.

Kuramsal zemin ortaya konulduktan sonra, Türkiye Yahudileri, azınlık çalışmaları, Türkiye'de İnşacı Kuram çalışmaları ve algı çalışmaları üzerine literatür taraması yapıldı. Alandaki eksikler görüldü ve bahsedilen çalışma alanlarını harmanlayan bu eser uluslararası ilişkiler disiplinine kazandırıldı.

Katılımcılara kartopu yöntemi ile ulaşıldı. Yahudi toplumu içe kapalı bir toplum olduğu için katılımcılar ancak birbirlerinin referansları ile görüşmeleri kabul etmiştir. Bu bağlamda ilk olarak, araştırmacının yakını olan iki katılımcı ile pilot görüşme yapılmıştır. Ardından bu iki katılımcının referans olduğu bir diğer iki katılımcıya ulaşılmıştır. Daha sonraki iki katılımcıya ise mail yolu ile katılma isteği gönderilmiştir. Son olarak bahsedilen iki katılımcının da referans olması ile görüşme sekiz katılımcı ile tamamlanmıştır. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler MAXQDA nitel veri işleme programında analize hazır hale getirildi. Saha analiz bölümündeki kategoriler kuramsal zemin ve elde edilen veriler üzerinden

oluşturuldu. Saha analizinde elde edilen veriler. Oluşturulan kategoriler altında betimsel analiz yöntemi ile ele alınmıştır. Bu bağlamda veriler sıkça doğrudan alıntılarla verilmiş ve araştırmacı tarafından yorumlanmıştır.

Görüşmeler sonucu elde edilen bulgulardan bahsedecek olursak, ilk önce Türkiye Yahudileri'nin her ne kadar dini yönü ağır basan bir toplum olduğu algısı olsa da katılımcıların çoğu dini yönünü geri plana atmıştır. Bunun yanı sıra keşfedilen bir diğer bulgu, kendi kimlik tanımlamaları üzerine olmuştur. Bu bağlamda Türkiye Yahudileri her şeyden önce kendilerini, Türk veya Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak tanımlamaktadır. Toplumda mevcut olan, Yahudi eşittir İsrail vatandaşı, yanlış algısından şikâyet etmektedirler çünkü Türkiye – İsrail arasında yaşanan herhangi bir siyasal gerilim, içerideki Yahudi vatandaşları, var olan bu yanlış algıdan dolayı olumsuz etkilemektedir. Yahudileri İsrail'in buradaki elçileri gibi gördükleri için geniş halk, Yahudilere yönelik olumsuz tutum takınmaktadır. Bu da Türkiye Yahudilerini sosyal ve psikolojik olarak yıpratan bir sonuç doğurmaktadır. Bu nedenle İsrail ile Yahudi arasındaki ayrımın netleştirilmesini istemektedirler.

Kendilerini böyle tanımladıktan sonra çift kimliklerinin Türk yönünü inşa eden unsurların ne olduğu sorulduğunda bunun Türk siyasal – sosyal yaşamının içselleştirilmesi olduğunu söylemişlerdir. Bir diğer deyişle, katılımcıların cevaplarına göre, Yahudiler içinde yaşadıkları topluma her anlamda entegre olmayı öğütleyen bir dini inanca sahiptirler. Bu içinde bulundukları toplumda izledikleri kimlik stratejileri üzerinde de etkili olmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında topluma tam anlamı ile entegre olma istekleri, yaşadıkları olaylar neticesinde içe kapanarak varlık sürdürmeleri ve 1990'lara gelince Yahudi kimlikleri ile Türkiye'ye entegre olma isteklerinin altında hep bu algı vardır. Tüm bu kimlik stratejileri Türk siyasal ve sosyal kültürünün içselleştirilmesi üzerinden inşa edilmiştir. Neticeye bakılacak olursa, İstanbul Yahudilerini dini inancı haricinde Türklerden ayıran herhangi bir unsur yoktur. Dil, toplumsal algı, içinde bulunduğu toplum tarafından şekillendirilmiş ve çift kimliğinin Türk tarafı olarak inşa edilmiştir.

Ardından Türk kimliği ve Yahudi kimliği bağlamında talepleri ise iki ortak istek üzerinden şekillenmiştir. İlk olarak, azınlıklara yönelik farklı davranılmasına karşı ciddi girişimler ortaya koymasını talep etmektedirler. Bu bağlamda son yıllarda medyada aşırı azınlık karşıtı içerikler olması katılımcıların sıklıkla belirttiği bir rahatsızlıktır. Bunlara karşı acil önlemlerin alınmasını talep etmektedirler. İkinci ortak istek ise eşit vatandaşlık isteğidir. Bu bağlamda devletin vatandaşla ilişkilerini din üzerinden kurmaması gerektiği, vatandaşlık üzerinden kurması gerektiği yönünde istekleri vardır. Şu anda devlet kurumlarında böyle bir eşitsizlikle karşılaşılmasa da bu talep eşit vatandaşlık statüsünün hukuken daha fazla güçlendirilmesi isteğidir. Bu noktada katılımcılarla görüşmelerden ortaya çıkarılan en önemli bulgu devlet kurumlarında hiçbir farklı davranış ortaya konulmamasıdır. Bu bağlamda katılımcıların hiçbiri, kışlada, eğitim – öğretim kurumlarında, kaymakamlık, belediye, emniyet müdürlüğü gibi devletin hiçbir kurumunda kimliğinden dolayı eşit olmayan bir davranış ile karşılaşmamıştır.

Kimlik inşa süreci sonucu, Türkiye Yahudileri, Yahudi kimliği ile Türkiye Cumhuriyeti'ne entegre olma stratejisini benimsemişlerdir. 1990'ların başında başlayan bu kimlik algısı günümüze kadar devam etmektedir. Bu bağlamda katılımcıların tamamı kendilerini Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı bir Yahudi olarak tanımlamıştır. Bu çift kimlikleri üzerinden Türkiye'nin İsrail'e yönelik politikaları sorulduğunda katılımcılar tek bir ses ile Türkiye'nin İsrail'e yönelik politikalarını Filistin sorunundan kurtarması gerektiğini düşünmektedirler. Bu Filistin konusuyla tamamen ilgilenmemesi anlamında değildir. İstanbul Yahudilerine göre Filistin politikası taraflı bir çizgiden kurtarılmalıdır. Filistin'e yardımın, bölgede İsrail'in görmezden gelinerek, dışlanarak olmayacağını, aksine tarafsız arabulucu rolü ile İsrail ve bölge devletlerle iyi ilişkilerin kurulması sonucu mümkün olacağını belirtmektedirler. Son olarak katılımcılara göre İsrail ve Türkiye ticaret ve siyaseti ayırmayı başarmıştır. Bunu tüm katılımcılardan duymak mümkündür. Bir katılımcı saha çalışması kısmında belirtildiği üzere uzun vadede siyasi alandaki gerginlik yeni ticari faaliyetlerin önüne geçebilir yorumunda bulunmuştur. Sonuç olarak Türkiye'nin İsrail ile ilişkilerini tarafsız bir biçimde, belli koşullara bağlamadan yürütmesi gerektiği katılımcılar tarafından sıklıkla vurgulanmıştır.

Çalışma hedeflediği üzere, Yahudilerin Türkiye'deki kimlik inşa süreçleri ve stratejilerini ortaya koyarak bu bağlamda Türkiye – İsrail ilişkilerine yönelik algılarını ortaya koymuştur. Ancak çalışmanın hassas bir konu üzerine yürütülmesi, katılımcılardan bu konuda veri toplamayı zorlaştırmıştır. Her ne kadar devam görüşmeleri gerçekleştirilip katılımcılarla güven ilişkisi kurulsa da belli sorulara ancak belli sınırlar bağlamında cevaplar alınmıştır. Çalışma bu sınırlar bağlamında elde edilen bulgular ile tamamlanmıştır.

Bu bir algı çalışmasıdır. İstanbul Yahudilerinin Türkiye – İsrail ilişkilerine yönelik algılarını ortaya koymuştur. Bu bağlamda literatürde boşluğu doldurmak adına ileri bir çalışma konusu olarak araştırmacılara, elde edilen bu algıların, Türk dış politikası üzerindeki etkisi inceleme konusu olarak önerilebilir. Çünkü Soğuk Savaş sonrası mikro kimlikler, sivil toplum kuruluşları, uluslararası örgütler dış politikada etkili olmaya başlamıştır. Uluslararası ilişkiler artık sadece devletlerin etki ettiği alan olmaktan çıkarak, toplumsal ve bireysel algılarında etkili olduğu bir alana dönüşmüştür. Bu bağlamda, bu çalışmanın kapsamı geliştirilerek elde edilen dış politika algılarının, devletlerin dış politikaları üzerindeki etkisi konulu bir inceleme, literatürde önemli bir boşluğu dolduracaktır.

7. KAYNAKÇA

Kitaplar

Arı, Tayyar, *Geçmişten Günümüze Orta Doğu Siyaset Savaş ve Diplomasi*, Dora Yayınları, Bursa 2014.

Ashley, Richard, "The Poverty of Neorealism", *International Organization*, Vol. 38, No. 2, Spring 1984, ss. 255 – 286.

Aydın Ersel, Kurubaş Erol ve Özdemir Haluk, *Yöntem, Kuram, Komplo Türk Uluslararası İlişkiler Disiplininde Vizyon Arayışı,* Asil Yayın, Ankara 2009.

Bali, Rıfat N., *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri Aliya: Bir Toplu Göçün Öylüküsü (1946 – 1949),* İletişim Yayınları, İstanbul 2003.

Bali, Rıfat N., *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri Bir Türkleştirme Serüveni (1923-1945)*, İletişim Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 2000.

Bali, Rıfat N., *Devletin Yahudileri ve Öteki Yahudi*, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2004.

Bali, Rıfat N., *Musa'nın Evlatları Cumhuriyet'in Yurttaşları,* İletişim Yayınları, İstanbul 2001.

Bali, Rıfat, *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri, Devlet'in Örnek Yurttaşları (1950 – 2003)*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2009.

Berger L. Peter, Thomas Luckmann, *The Social Construction of Reality A Treatise in the Sociology of Knowledge*, Penguin Books, Middlesex England 1991.

Blumer, Herbert, *Symbolic Interactionism Perspective and Method*, University of California Press, Berkeley California 1969.

Bull Hedley, *The Anarchical Society A Study of Order in World Politics*, Third Edition, Published by Palgrave, New York 2002.

Buzan, Barry, *Uluslararası İlişkilerde İngiliz Okulu*, Çev: Haluk Özdemir, Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, İstanbul 2015.

Cevizci, Ahmet, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, 3. Basım, İstanbul 1999.

Chris Brown ve Kirsten Ainley, *Uluslararası İlişkileri Anlamak*, Çev. Arzu Oyacıoğlu, 3. Basım, İstanbul 2008, ss. 1-14.

Collin, Finn, *Social Reality*, Routledge, London, 1997.

Creswell, W. John, *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, Siyasal Kitabevi, Ankara, Kasım 2013.

Creswell, W. John, *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, Siyasal Kitabevi, Ankara, Kasım 2013.

Demirtaş, Birgül, "İnşacılık", *Uluslararası İlişkilere Giriş*, Ed: Şaban Kardaş – Ali Balcı, Küre Yayınları, İkinci Basım, İstanbul 2014.

Donnelly, Jack, "Realizm", *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Küre Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 2015.

Foucault, Michel, *Toplumu Savunmak Gerekir*, Çev. Şehsuvar Aktaş, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002.

Galanti, Avram, *Türkler ve Yahudiler Tarihi, Siyasi Tetkik*, İkinci Baskı, Tan Matbaası, İstanbul 1947.

Giddens Anthony, *Central Problems in Social Theory: Action, Structure and Contradiction in Social Analysis*, Palgrave Macmillan, UK 1979.

Griffiths Martin, Roach C. Steven ve Salamon M. Scott, *Fifty Key Thinkers in International Relations*, Routledge, Second Edition, UK 2009.

Guttstadt, Corry, *Türkiye, Yahudiler ve Holokost*, İletişim Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2016.

Güleryüz, Naim A., *Bizans'tan 20. Yüzyıla Türk Yahudileri*, Gözlem Yayın, Ocak 2012.

Güven, Dilek, *Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları Bağlamında 6 – 7 Eylül Olayları*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2005.

Hobbes, Thomas, *Leviathan*, Yapı Kredi Yayınları, Çev. Semih Lin, İstanbul 2016.

Katzenstein, J. Peter, (Derleyen), *Milli Güvenlik Kültürü: Dünya Siyasetinde Normlar ve Kimlik*, Çev. İbrahim Efe, Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları, Sakarya 2014.

Kratochwil, Friedrich, *Rules, Norms and Decisions: On the conditions of practical and legal reasoning in international relations and domestic affairs*, Cambridge University Press, UK 1989.

Levi, Avner, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Yahudiler Hukuki ve Siyasi Durumları*, İletişim Yayınları, İstanbul 1996.

Lewis, Bernard, *İslam Dünyasında Yahudiler,* İmge Kitabevi, Ankara 1996.

Linklater, Andrew, *Siyasal Topluluğun Dönüşümü: Post-Westfalyan Dönemin Etik Dayanakları,* Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi Yayınları, İstanbul 2015.

Mearshimer, J. John, *The Tragedy of Great Power Politics*, W.W. Norton, New York, 2001.

Merriam, B. Sharan, *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber,* Çev: Selahattin Turan, 3. Basımdan Çeviri, Ankara 2013.

Morgenthau, J. Hans, *Politics Among Nations The Struggle for Power and Peace,* First Edition, Alfred A. Knoph, New York 1948.

Neuman, W. Lawrence, *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar 1-II*, Çev. Sedef Özge, Yayınodası Yayınları, Birinci Cilt, Yedinci Baskı, Ankara 2014.

Onuf, G. Nicholas, *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*, University of South Caroline Press, Columbia, 1989.

Pazarcı, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk*, Turhan Kitabevi, 12. Baskı, Ankara 2013.

Reus-Smit, Christian, "Konstrüktivizm", *Uluslararası İlişkiler Teorileri,* Küre Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 2015.

Schütz Alfred, *Fenomenoloji ve Toplumsal İlişkiler*, Çev. Adnan Alkan – Seyda Kesikoğlu, Heretik Yayınları, Ankara 2018.

Searle, John R., *Toplumsal Gerçekliğin İnşası*, Çev: Muhittin Macit-Ferruh Özpilavcı, Litera Yayıncılık, İstanbul 2005.

Searle, R. John, *Söz Edimleri Bir Dil Felsefesi Denemesi*, Çev. R. Levent Aysever, Ayraç Yayınevi, Ankara 2000.

Sevilla – Sharon, Moshe, Türkiye *Yahudileri*, İletişim Yayınları, İstanbul, Şubat 1992.

Sönmezoğlu, Faruk, *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi,* Der Yayınları, İstanbul 2012.

Viotti, Paul R. – Kauppi, Mark V., *Uluslararası İlişkiler Teorisi,* Nobel Yayınları, 5. Basımdan Çeviri, Ankara 2016.

Waltz, Kenneth, *Theory of International Politics*, Addison-Wesley Publishing, 1979.

Wendt, Alexander, *Uluslararası Siyasetin Sosyal Teorisi*, Çev: Helin Sarı Ertem ve Suna G. Ihlamur Öner, Küre Yayınları, İstanbul 2012.

Wittgenstein, Ludwig, *Felsefi Soruşturmalar*, Çev: Deniz Kanıt, Totem Yayıncılık, İstanbul 2006.

Yetkin, Çetin, *Türkiye'nin Devlet Yaşamında Yahudiler*, Gözlem Yayın, İstanbul 1996.

Makaleler

Ağcan, Muhammed A., "Sosyal Bilimler Felsefesi ve Uluslararası İlişkiler Teorisi", *Küresel Siyasete Giriş Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler*, Ed: Evren Balta, İletişim Yayınları, İstanbul 2014.

Bali, N. Rıfat, "1923'den Günümüze Türkiye Yahudileri – Gayri Resmi Bir Yaklaşım", *Dans Müzik Kültür Folklora Doğru Dergisi*, Sayı 63, Yaz 1998, https://goo.gl/xbL2Su, (28.02.2018), ss. 105-122.

Bali, Rıfat N., "Yeni Bilgiler ve 1934 Trakya Olayları I", *Tarih ve Toplum Dergisi*, Sayı 186, 1999.

Çelebi, Vedat, "Michel Foucault'da Bilgi, İktidar ve Özne İlişkisi", *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, Cilt 5, No 1, 2013, ss. 512 – 523.

Demir, Şerif, "Adnan Menderes ve 6/7 Eylül Olayları", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Sayı 12, 2010.

Düzgün, Mücahit, "Cumhuriyetin İlanından İsrail'in Kuruluşuna Kadar Türkiye'deki Yahudiler", *DEÜ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 3, Sayı 9-10, 2000.

Eralp, Atila, "Uluslararası İlişkiler Disiplininin Oluşumu: İdealizm – Realizm Tartışması", *Devlet Sistem ve Kimlik Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*, Ed. Atilla Eralp, İletişim Yayınları, 12. Baskı, İstanbul 2010, ss. 57 – 88.

Gedikli Berber, Şarika, "Osmanlıdan Cumhuriyete Geçişte Yahudiler'in Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne Uyum Süreci: (Moiz Kohen Örneği)", *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/14, Fall 2012.

Gürkaynak, Muharrem, "Osmanlı Devleti'nde Millet Sistemi ve Yahudi Milleti", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2, 2003.

Karakoç, Jülide, “Konstrüktivizmde Dış Politika ve Etnik Kimlikler”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:28, Sayı: 2, Yıl:2013, ss.131-160.

Kılıç, Sezen, "1934 Trakya Yahudi göçünde Türk basınının rolü", *International Journal of Social Science Education Research*, Volume: 1(3), 2015.

Krasner, D. Stephen, “Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables”, *International Organization*, Vol. 36, No. 2, International Regimes Spring 1982, ss. 185-205.

Kratochwil Friedrich ve Ruggie G. John, “International Organization: A State of the Art on an Art of the State”, *International Organization*, Vol. 40, No. 4, Autumn 1986, ss. 753 – 775.

Küçük, Mustafa, “Uluslararası İlişkilerde Sosyal İnşacılık”, *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Der: Ramazan Gözen, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2016.

Rodrigue, Aron, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Sefardiler”, *Türk Sosyal ve Siyasi Hayatında Yahudiler*, Ed: İbrahim Erdal ve Yunus Özger, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2011.

Rumelili, Bahar, “İnşacılık/Konstrüktivizm”, *Küresel Siyasete Giriş Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler*, Ed: Evren Balta, İletişim Yayınları, İstanbul 2014.

Sarı Ertem, Helin, "Kimlik ve Güvenlik İlişkisine Konstrüktivist Bir Yaklaşım:" Kimliğin Güvenliği" ve" Güvenliğin Kimliği"." *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Yıl 8, Sayı 16, 2012, ss. 177 – 237.

Singer, J. David, “Uluslararası İlişkilerde Analiz Düzeyi Meselesi”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 3, Sayı 11, Güz 2006, s. 3-24.

Tanrısever, F. Oktay, “Yöntem Sorunu: Gelenekselcilik – Davranışsalcılık Tartışması”, *Devlet Sistem ve Kimlik Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*, Ed. Atilla Eralp, İletişim Yayınları, 12. Baskı, İstanbul 2010, ss. 89 – 129.

Uzer, Umut, "Türkiye-İsrail İlişkilerinde Bunalım", *Ortadoğu Etütleri*, Cilt 2, Sayı 2, Ocak 2011, ss. 137-168.

Waever, Ole, "The Rise and Fall of the Inter-Paradigm Debate", *International Theory: Positivism and Beyond*, Der: Steve Smith, Ken Booth ve Marysia Zalewski, Cambridge University Press, Cambridge UK 1996.

Yalvaç, Faruk, "Uluslararası İlişkiler Kuramında Anarşi Söylemi", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 8, Sayı 29, Bahar 2011, ss. 71-99.

Yalvaç, Faruk, "Uluslararası İlişkilerde Teori Kavramı ve Temel Teorik Tartışmalar", *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Der: Ramazan Gözen, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2016, ss. 44 – 60.

Yıldız, Süheyla, "Asimile Olma, İçe Kapanma, Kimliklenme: Cumhuriyetten Bugüne Türkiye Yahudileri'nin Kimlik Stratejileri", *Alternatif Politika*, Cilt 7, Sayı 2, Haziran 2015.

Yurdusev, A. Nuri, "Uluslararası İlişkiler Öncesi", *Devlet Sistem ve Kimlik Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*, İletişim Yayınları, Ed. Atila Eralp, 12. Baskı, İstanbul 2010.

Yücel, Hakan – Yıldız, Süheyla, "Kimliklenerek Toplumla Bütünleşme: Türkiye'deki Ermeni ve Yahudi Örgütlenmeleri, Aktörlerinin Kimlik Algıları ve Stratejileri", *Alternatif Politika*, Cilt 7, Sayı 3, Ekim 2015.

İnternet Kaynakları

Aydın, Mustafa, Akgül Açıkmeşe, Sinem, Dizdaroğlu, Cihan ve Kara, Onur, "Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması", *Türkiye Çalışmaları Merkezi – Kadir Has Üniversitesi*, 6 Haziran 2018, http://ctrs.khas.edu.tr/sources/CTRS-TDP-2018_vfinal.pdf, (05.08.2018).

Bali, N. Rıfat, "II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Azınlıklar-I 'Yirmi Kur'a İhtiyatlar' Olayı", Tarih ve Toplum Dergisi, Sayı 179, Kasım 1998, *http://www.rifatbali.com/images/stories/dokumanlar/tarih_ve_toplu_kasim_1998.pdf*, (08.02.2018), ss. 4-18.

İskân Kanunu, Kanun No: 2510, Kabul Tarihi 14.06.1934, *Resmî Gazete*, Sayı: 2733, 21.06.1934, http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2733.pdf, (08.11.2018).

Ojalvo, Denis, "Türk Yahudi Lobiciliği – 1", *Şalom Gazetesi*, http://www.salom.com.tr/arsiv/haber-67332-turk_yahudi_lobiciligi_1.html, (19.11.2018).

Ojalvo, Denis, "Türk Yahudi Lobiciliği – 2", *Şalom Gazetesi*, http://www.salom.com.tr/arsiv/haber-67391-turk_yahudi_lobiciligi_2.html, (19.11.2018).

Ojalvo, Denis, "Türk Yahudi Lobiciliği – 3", *Şalom Gazetesi*, http://www.salom.com.tr/arsiv/haber-67448-turk_yahudi_lobiciligi_3.html, (19.11.2018).

Oran, Baskın, 2005, Türkiye'de Azınlıklar, Kavramlar, Teori, Lozan, İç Mevzuat, İçtihat, Uygulama, İletişim.

Öztürk, Ebru Çoban, "İnşacı Kuram Gözüyle Ulusal Kimlik, İkili İlişkiler ve Uzlaşma", Ermeni Araştırmaları, Sayı 47, Ankara 2014, http://avim.org.tr/images/uploads/Yayin/ermeni-arastirmalari-47-pdf.pdf, (06.02.2018), ss. 85-101.

8. EKLER

EK-1. Katılımcıların Özellikleri

Katılımcı	Doğum Tarihi	Eğitim Durumu	Medeni Durumu	Meslek	Cinsiyet
1	1951	Lisansüstü	Evli	Yazar-Emekli	Erkek
2	1945	Lise	Evli	Tüccar	Erkek
3	1956	Lisans	Evli	Özel şirkette üst düzey yönetici	Erkek
4	1960	Lisansüstü	Evli	Gazeteci – İhracatçı	Erkek
5	1973	Lisansüstü	Evli	Gazeteci	Kadın
6	1939	Ortaokul	Evli	Ev Hanımı	Kadın
7	-	Lisansüstü	-	Akademisyen	Erkek
8	1973	Lisans	Evli	Tüccar	Erkek

EK-2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Bireysel Bilgilere İlişkin Sorular:

1. Adınız Soyadınız?
2. Doğum tarihiniz?
3. Doğum yeriniz?
4. Eğitim durumunuz?
5. Medeni durumunuz?
6. Mesleğiniz?

Araştırmaya İlişkin Temel Sorular:

1. **Soru:** Kimlik olarak kendinizi nasıl tanımlarsınız?
2. **Soru:** Bir Yahudi olarak, Yahudi toplumu içerisinde kendinizi nerede konumlandırıyorsunuz? Neden?
3. **Soru**: Sosyal hayatınızda Yahudi olmayan kişilere kimliğinizi açıklamakta çekinceleriniz var mı?

4. **Soru:** Türkiye Yahudi Cemaati'nin önde gelenlerinin sizi temsil ettiğini düşünüyor musunuz?
5. **Soru:** Türkiye'de farklı olduğunuza dair bir önyargıyla karşılaştınız mı?
6. **Soru:** Türkiye – İsrail arasında yaşanan herhangi bir kriz günlük yaşamınızı nasıl etkilemektedir?
7. **Soru:** Son 16 (On Altı) yılı göz önüne alacak olursak Türkiye'nin İsrail'e yönelik dış politikasını nasıl yorumlarsınız?
8. **Soru:** Türk Yahudi Cemaati Türk dış politikası üzerinde etkili midir?
9. **Soru:** Sizce şu an İsrail ile Türkiye ilişkilerinde iş birliği mi problem mi egemendir?
10. **Soru:** Türkiye'nin son 16 (On altı) yılı göz önüne alındığında Orta Doğu bölgesine yönelik izlediği politikalar hakkında fikirleriniz nelerdir?